PŘÍRODOVĚDECKÁ
FAKULTA
Univerzita Karlova

Analýza cizinců na území MČ Praha 5

Výzkumná zpráva

Praha 2018

Hlavní řešitel: Prof. RNDr. Luděk Sýkora, Ph.D.

Autorský tým: Luděk Sýkora, Ekaterina Ignatyeva, Tomáš Brabec

Předkladatel:

Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta
Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje
Albertov 6, 128 43 Praha 2

Analýza cizinců na území MČ Praha 5

Výzkumná zpráva

Autorský tým: Luděk Sýkora, Ekaterina Ignatyeva, Tomáš Brabec

Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Centrum pro výzkum města a regionů (CVMR), www.natur.cuni.cz

PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA
Univerzita Karlova

cvmr
centrum pro výzkum měst a regionů

© Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, 2018

Obsah

1 Východiska a cíle výzkumu ... 6
2 Počet, struktura a rozmístění cizinců v MČ Praha 5 ... 7
2.1 Zdroje dat ... 7
2.2 Vývoj počtu cizinců v Praze ... 7
2.3 Rozmístění cizinců v Praze ... 14
2.4 Pozice Prahy 5 v rámci Prahy – populační vývoj a počet cizinců ... 15
2.5 Struktura cizinců ... 18
2.6 Rozmístění cizinců v městské části Praha 5 ... 20
2.7 Vývoj mezi lety 2012 a 2017 ... 29
2.8 Věková struktura cizinců a její vývoj mezi lety 2012 a 2017 ... 29
2.9 Analýza vývoje počtu dětí cizinců ve školských zařízeních v Praze a v MČ Praha 5 ... 35
3 Vnímání rizik a potenciálů ve vzájemném soužití majoritní společnosti a cizinců ... 39
3.1 Vnímaná rizika a problémy v soužití ... 39
3.1.1 Rizika a problémy v soužití dle sociálních skupin ... 39
3.1.2 Rizika a problémy v soužití podle lokalit, témat a aktivit ... 41
3.1.3 Rizika a problémy v činnosti institucí ... 42
3.2 Potenciály a pozitivní stránky soužití ... 43
3.2.1 Potenciály a pozitivní stránky soužití podle sociálních skupin ... 43
3.2.2 Potenciály a pozitivní stránky soužití podle lokalit, témat a aktivit ... 44
3.2.3 Potenciály a pozitivní stránky v činnosti institucí ... 44
3.3 Vyhodnocení ... 46
3.3.1 Problémy a potenciály v soužití podle sociálních skupin ... 46
3.3.2 Problémy a potenciály v soužití podle lokalit, témat a aktivit ... 47
3.3.3 Problémy a potenciály v činnosti institucí ... 47
4 Každodenní soužití: interakce mezi majoritou a cizinci ... 49
4.1 Přístup a metodika ... 49
4.2 Lokalita Smíchov-severozápad ... 50
4.2.1 Vnímání přítomnosti cizinců a kontakt s cizinci ze strany majority ... 52
4.2.2 Interakce z pohledu cizinců ... 53
4.2.3 ZŠ Grafická: interakce a integrace dětí cizinců ... 54
4.3 Lokalita Jinonice ... 56
4.3.1 Vnímání přítomnosti cizinců a kontakt s cizinci ze strany majority ... 60
4.3.2 Interakce z pohledu cizinců ... 61
4.3.3 Německá škola v Praze: multikulturní interakce ... 63
4.4 Shrnutí a vyhodnocení sociální interakce a každodenního soužití ... 66
5 Hlavní aktéři a jejich aktivity zaměřené na cizince na území městské části Praha 5 ... 69
5.1 Instituce zaměřené na cizince na území městské části Praha 5 ... 69
5.1.1 Instituce zabývající se integrací cizinců zřízené hlavním městem Praha ... 69
5.1.2 Městská část Praha 5 a instituce jí zřízené ... 70
5.1.3 Nevládní neziskové organizace a další instituce ... 74
5.1.4 Státní správa ... 74
5.2 Hodnocení hlavních aktérů integrace cizinců na území městské části Praha 5 ... 76
5.2.1 Vyhodnocení institucionálního prostředí v historickém průřezu ... 76
5.2.2 Vyhodnocení současného institucionálního prostředí ... 77
5.3 Shrnutí a vyhodnocení hlavních aktérů integrace cizinců ... 78
6. Doporučení vedení městské části Praha 5 ... 80
7 Literatura a zdroje dat ... 86
8 Přílohy ... 87
Příloha 1: Seznam účastníků diskuzního setkání ... 87
Příloha 2: Seznam klíčových aktérů ... 88

Příloha 3: Praha 5 - názvy ZSJ 89

Seznam obrázků

Obrázek 2.1: Vývoj počtu cizinců v Praze a Česku v letech 2001 až 2017 8
Obrázek 2.2: Počet cizinců podle občanství v Praze v roce 2002 9
Obrázek 2.3: Počet cizinců podle občanství v Praze v roce 2017 9
Obrázek 2.4: Vývoj počtu a podílu cizinců mimo EU na celkovém počtu cizinců v Praze a Česku v letech 2004 až 2017 10
Obrázek 2.5: Počet a podíl cizinců v pražských městských částech v roce 2017 14
Obrázek 2.6: Počet a podíl cizinců ze třetích zemí v městských částech Prahy v roce 2017 15
Obrázek 2.7: Vývoj počtu obyvatel v Praze a v MČ Praha 5 16
Obrázek 2.8: Vývoj hrubých měr v MČ Praha 5 v letech 2001 až 2017 16
Obrázek 2.9: Vývoj počtu cizinců v MČ Praha 5 v letech 2012 a 2017 17
Obrázek 2.10: Struktura cizinců podle občanství v Praze v roce 2017 19
Obrázek 2.11: Struktura cizinců podle občanství v MČ Praha 5 v roce 2017 19
Obrázek 2.12: Typologie lokalit na základě úrovně koncentrace 22
Obrázek 2.13: Počty, podíly a lokalizační kvocienty cizinců v ZSJ MČ Praha 5 (2017) 23
Obrázek 2.14: Počty, podíly a lok. kvocienty cizinců ze třetích zemí v ZSJ MČ Praha 5 (2017) 23
2.15: ZSJ podle typů koncentrace cizinců v MČ Praha 5 v roce 2017 25
Obrázek 2.16: ZSJ podle typů koncentrace cizinců ze třetích zemí v MČ Praha 5 v roce 2017 25
Obrázek 2.17: Vývoj počtu cizinců mezi lety 2012 a 2017 v ZSJ MČ Praha 5 30
Obrázek 2.18: Vývoj počtu cizinců ze třetích zemí mezi lety 2012 a 2017 v ZSJ MČ Praha 5 30
Obrázek 2.19: Počty, podíly a lokalizační kvocienty cizinců v ZSJ MČ Praha 5 v roce 2012 31
Obrázek 2.20: Počty, podíly a lokalizační kvocienty cizinců ze třetích zemí v ZSJ MČ Praha 5 v roce 2012 31
Obrázek 2.21: ZSJ podle typů koncentrace cizinců v MČ Praha 5 v roce 2012 32
Obrázek 2.22: ZSJ podle typů koncentrace cizinců ze třetích zemí v MČ Praha 5 v roce 2012 32
Obrázek 2.23: Průměrný věk cizinců v ZSJ MČ Praha 5 (2017) 33
Obrázek 2.24: Areály koncentrace cizinců do 15 let a seniorů od 65 let v ZSJ MČ Praha 5 (2017) 34
Obrázek 2.25: Vývoj počtu dětí cizinců podle jednotlivých typů škol v Praze ve školních rocích 2005/06 až 2016/17 35
Obrázek 4.1: Rozmístění cizinců v lokalitě Smíchov-severozápad 50
Obrázek 4.2: Rezidence Sacre Coeur 2 51
Obrázek 4.3: Rozmístění cizinců v lokalitě Smíchov-severozápad podle občanství 51
Obrázek 4.4: Ubytovna s vysokou koncentrací občanů Ruska 53
Obrázek 4.5: ZŠ Grafická 54
Obrázek 4.6: Kdo si hraje, národnost neřeší 56
Obrázek 4.7: Rozmístění cizinců v lokalitě Jinonice 57
Obrázek 4.8: Rezidenční čtvrť Botanika – rodinné domy 57
Obrázek 4.9: Rezidenční čtvrť Botanika – bytové domy 58
Obrázek 4.10: Uzavřený rezidenční komplex Vila Park Jinonice 58
Obrázek 4.11: Rozmístění cizinců v lokalitě Jinonice podle občanství 59
Obrázek 4.12: Izolovaná ubytovna v průmyslově zóně 60
Obrázek 4.13: Německá škola v Praze 64
Obrázek 4.14: Struktura vzdělávání Německé školy v Praze 65
Obrázek 5.1: Vlajky různých států na ZŠ Grafická vyvolávající pocit přijetí 72
Obrázek 5.2: Komunitní centrum Prádelna 73
Obrázek 5.3: Nástěnka na úřadu práce s informacemi v pěti jazykových mutacích 75

Seznam tabulek

Tabulka 2.1: Vývoj počtu cizinců podle státního občanství v Praze v letech 2012 a 2017 11
Tabulka 2.2: Vývoj počtu cizinců podle státního občanství v Praze v letech 2012 a 2017 (seřazené podle dynamiky přírůstku) 12
Tabulka 2.3: Vývoj počtu cizinců podle státního občanství v MČ Praha 5 (2012-2017) 18
Tabulka 2.4: Indexy segregace a odlišnosti za ZSJ MČ Praha 5 v roce 2017 podle vybraných sociálních skupin 20
Tabulka 2.5: Úrovně koncentrace sociálních skupin 21
Tabulka 2.6: Základní sídelní jednotky (ZSJ) s koncentracemi cizinců v MČ Praha 5 (2017) 26
Tabulka 2.7: Základní sídelní jednotky (ZSJ) s koncentracemi cizinců ze třetích zemí v MČ Praha 5 (2017) 27
Tabulka 2.8: Věková struktura cizinců a populace celkem v MČ Praha 5 (2017) 29
Tabulka 2.9: Vývoj věkové struktury cizinců v MČ Praha 5 (2012-2017) 29
Tabulka 2.10: Struktura žáků cizinců podle státního občanství na školách v Praze ve školním roce 2016/17 36
Tabulka 2.11: Počet a podíl žáků cizinců ve školních zařízeních v SO Praha 5 ve školním roce 2016/17 37
Tabulka 2.12: Počet škol podle podílu žáků cizinců v SO Praha 5 ve školním roce 2016/17 37
Tabulka 2.13: Počet škol podle podílu žáků cizinců ze třetích zemí v SO Praha 5 ve školním roce 2016/17 37
Tabulka 2.14: Struktura žáků cizinců podle státního občanství na školách SO Praha 5 ve školním roce 2016/17 38

1 Východiska a cíle výzkumu

Předložená výzkumná zpráva vznikla na základě objednávky Úřadu městské části Praha 5 ze dne 1.6.2018. Výzkumná zpráva Analýza cizinců v Městské části Praha 5 je prvním systematicky zpracovaným pohledem na problematiku cizinců v této městské části. Ve výzkumu jsme se zaměřili na několik základních otázek, obdobně jako v dřívějších studiích pro městské části Praha 4 a Praha 11.

Analýzu jsme zacílili na:

- vstupní kvantitativní přehled počtu a struktury cizinců, jejich vývoje a rozmístění, doplněný o analýzu dětí ve školských zařízeních;
- identifikaci rizik a potenciálů prostřednictvím témat a lokalit spojovaných s problémovými i pozitivními stránkami soužití mezi majoritou a cizinci;
- šetření každodenního soužití ve vybraných dvou lokalitách, a to prostřednictvím vnímání interakce ze strany většinové populace;
- přehled hlavních aktérů, kteří svojí činností ovlivňují život cizinců a soužití s většinovou populací;
- doporučení vedení městské části v oblasti soužití mezi majoritou a cizinci a integrace cizinců.

Výše uvedeným zaměřením odpovídá i struktura kapitol předložené studie s důrazem na (1) vývoj populace cizinců a jejich segregaci, (2) interakci a integraci v lokalitách, (3) vnímaná rizika a pozitivní potenciály a (4) činnost institucí a (5) doporučení úřadu MČ Praha 11.

V Analýze cizinců na území MČ Praha 5 jsme oproti dřívějším analýzám použili podrobné údaje o cizincích, které nám poskytlo ředitelství služby cizinecké policie ČR. Data nám umožnila vyhodnotit aktuální stav (pro rok 2017) cizinců v městské části z hlediska jejich počtu, dále struktury z hlediska občanství a geografického rozmístění a vyhodnotit změny v posledních pěti letech mezi rokem 2012 a 2017. Tato data rovněž umožnila vyhodnotit aktuální situaci z hlediska územních koncentrací a prostorové segregace cizinců a identifikovat vhodné lokality pro výzkum každodenního soužití.

2 Počet, struktura a rozmístění cizinců v MČ Praha 5

Cílem této části studie je poskytnout vstupní kvantitativní přehled o cizincích v MČ Praha 5 v kontextu situace hl. m. Prahy. Po představení datových zdrojů se zaměříme na analýzu počtu a struktury cizinců v celé Praze. Dále se budeme věnovat rozmístění cizinců v pražských městských částech. Následně se již pozornost zaměří na MČ Praha 5, kde bude hodnocena pozice této městské části v Praze, její populační vývoj, počet a struktura cizinců. Následně se budeme věnovat prostorovému rozmístění cizinců v městské části s důrazem na vyhodnocení existence a míry rezidenční segregace. Nakonec bude analyzován počet dětí cizinců ve školských zařízeních v Praze 5 v kontextu celopražských trendů. Hodnocení budou členěna na cizince z Evropské unie (EU) a států Evropského sdružení volného obchodu (Norsko, Švýcarsko, Island, Lichtenštejnsko) a cizince ze třetích zemí.

2.1 Zdroje dat

Základním zdrojem o počtu cizinců v Česku jsou statistické údaje, které eviduje a poskytuje Ředitelství služby cizinecké policie MV ČR (dále ŘSCP). Tyto údaje jsou předávány Českému statickému úřadu (dále ČSÚ), který data každý měsíc publikuje. Volně dostupné jsou ale pouze agregované údaje za okresy Česka a správní obvody hl. m. Prahy. Od roku 2013 jsou dostupná data také za městské části hl. m. Prahy.

Tyto údaje jsou ovšem z územního hlediska hrubé a neumožňují detailní pohled a podrobnou územní diferenciaci koncentrací cizinců v rámci rezidenčních čtvrtí. Pro identifikaci a studium koncentrace bydlení cizinců je potřeba mít údaje za co nejmenší územní jednotky. Údaje za základní sídelní jednotky (ZSJ), které takovou podrobnost nabízejí, je možné získat ze Sčítání lidu, domů a bytů (SLDB), které se ovšem koná pouze jednou za 10 let a data z roku 2011 jsou již nyní neaktuální.

Analýza cizinců na území MČ Praha 5 využila neveřejná data z databáze spravované Ředitelstvím služby cizinecké policie (ŘSCP) ČR za roky 2012 a 2017 (vždy jde počet cizinců k 31. prosinci daného roku, respektive 1. lednu roku následujícího). Databáze ŘSCP obsahuje všechny evidované cizince v Česku se základními informacemi jako je občanství, věk, pohlavní, typ pobytu a adresa bydliště. Vzhledem k ochraně individuálních dat jsou údaje agregované za ZSJ a v případě ZSJ s méně než 10ti cizinci nejsou data uváděná. Pro dlouhodobější porovnání na úrovni celého Česka a Prahy pracujeme s daty, které poskytuje ČSÚ.

Počty dětí cizinců ve školních zařízeních sleduje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (MŠMT). Veřejně publikuje pouze omezené informace. Podle občanství jsou např. dostupná data za celé Česko, za kraje pouze za cizince jako celek. Počty cizinců za jednotlivé školy v MČ Praha 5 byly získány z podkladů poskytnutých odborem školství a kultury Úřadu městské části Praha 5.

2.2 Vývoj počtu cizinců v Praze

Hned po pádu komunistického režimu se Praha otevřela světu a plně se zapojila do procesu globalizace. Začala se projevovat internacionalizace pracovních sil (Sýkora 2001). V 90. letech

dvacátého století se do Prahy začali stěhovat cizinci s lepším sociálním postavením (především ze západní Evropy a USA), jako kvalifikovaní pracovníci nadnárodních společností, ale i početně významnější cizinci ze střední a východní Evropy a Asie pracující v méně kvalifikovaných profesích s nižší mzdou. Počet cizinců v Praze i v Česku se v posledních letech prakticky neustále zvyšuje (Obrázek 2.1). Vyšší nárůst je patrný především po roce 2000, kdy se Česko stává z tranzitní cílovou, imigrační zemí. Migranti přicházejí do Česka zejména za účelem realizace ekonomických aktivit (Drbohlav a kol. 2010). Především z důvodu veliké nabídky pracovních, ale i studijních příležitostí je pro cizince jednoznačně nejatraktivnějším regionem Česka Praha, ve které se koncentruje více než 1/3 všech evidovaných cizinců (k 31. 12. 2017 bylo 37,2 % ze všech cizinců koncentrováno v Praze). Nejvyšší růst počtu cizinců byl patrný v letech 2002-2008. Tato doba byla charakterizovaná vysokým ekonomickým růstem a výstavbou velkých rezidenčních developerských projektů. Růst počtu cizinců kulminoval v roce 2009, kdy v důsledku ekonomického útlumu došlo k poklesu počtu pracovních míst, který se odrazil i na poklesu celkového počtu cizinců žijících v Česku. V Praze nedošlo k poklesu počtu cizinců, ale jen k zpomalení jeho nárůstu. K poklesu počtu cizinců v Praze došlo za sledované období pouze v roce 2013. Tento pokles byl ovšem plně nahrazen vysokým přírůstkem v roce 2014. V posledních 3 letech jsme opět svědky růstu počtu cizinců i v celém Česku, který je způsoben především růstem ekonomiky a poptávkou po pracovnících.

Obrázek 2.1: Vývoj počtu cizinců v Praze a Česku v letech 2001 až 2017

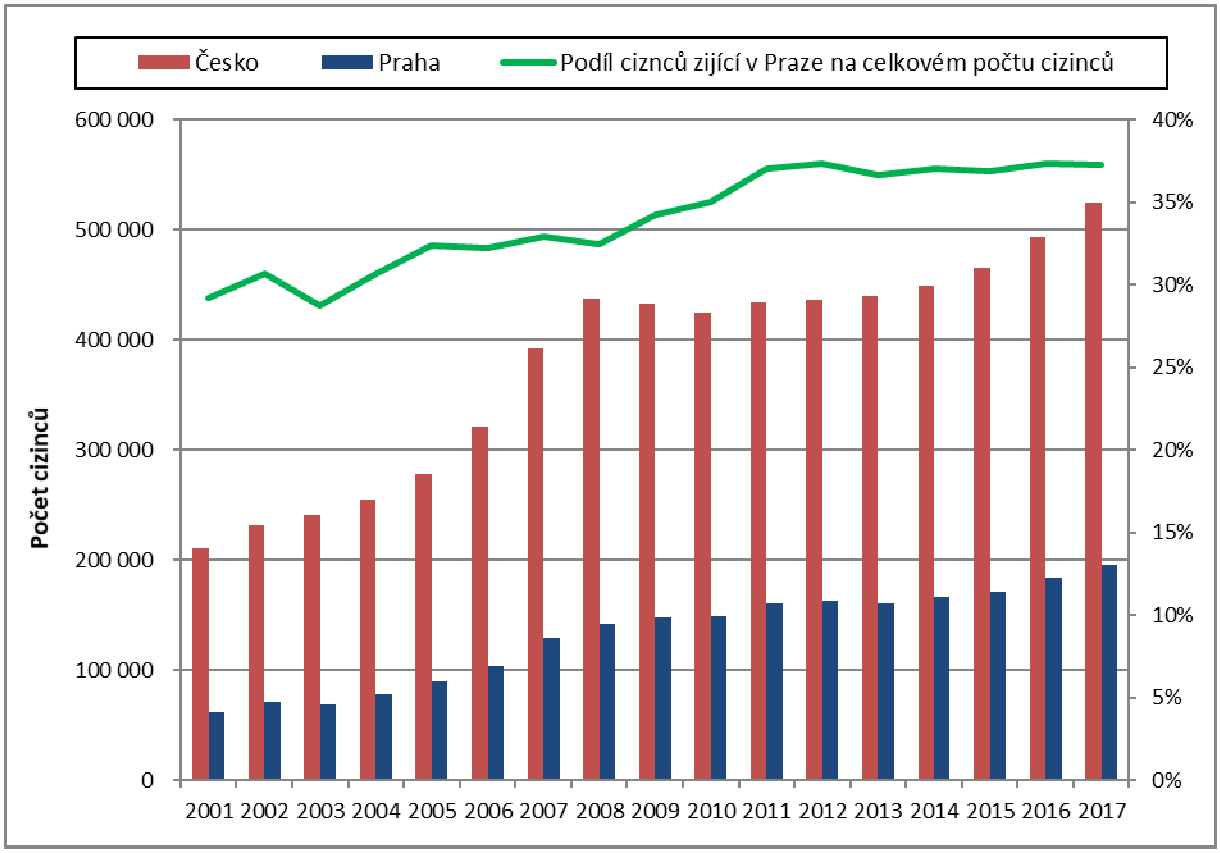

Zdroj: ČSÚ

Počet cizinců žijících v Praze se od roku 2001 více než ztrojnásobil a nyní cizinci tvoří 15 % z celkové populace hlavního města. Ve srovnání s ostatními evropskými městy jako je Vídeň či Mnichov je ovšem podíl cizinců v Praze stále relativně nízký. Z důvodu vysoké poptávky po pracovní síle a atraktivitě Prahy můžeme do budoucna očekávat další zvyšování počtu cizinců. Je patrné, že od roku 2002 Praha populačně rostla pouze díky převaze přistěhovalých cizinců nad vystěhovalými. Migrační saldo českých občanů je dlouhodobě záporné, kdy převažuje počet vystěhovalých obyvatel nad přistěhovalými. Češi se stěhují především do rodinných domů za administrativními hranicemi Prahy a do města dojíždějí za prací, studiem a zábavou. Přirozený přírůstek obyvatel (rozdíl mezi počtem narozených a zemřelých) v Praze v posledních letech roste, jeho význam pro populační růst je nicméně stále mnohem nižší než úroveň migrace. Jelikož všechny populační prognózy předpokládají, že se počet obyvatel Prahy v budoucnu bude nadále zvyšovat, je vysoce pravděpodobné, že hlavní silou přírůstku budou i nadále především cizinci. Praha a její městské části by se proto měly připravit na zvyšování počtu cizinců i na proměny v jejich struktuře.

V roce 2002 bylo v Česku i Praze nejvíce cizinců z Ukrajiny, Slovenska, Ruska a Vietnamu. Do roku 2017 se struktura cizinců výrazně nezměnila a cizinci z těchto 4 států jsou dlouhodobě jasně nejpočetnější (Obrázky 2.2 a 2.3). Je ovšem patrné, že dochází k významnému růstu cizinců z ostatních států. V Praze je struktura cizinců podle státní příslušnosti obdobná jako v celém Česku. Koncentruje se zde jednoznačně nejvíce cizinců ze západní Evropy a USA, relativně více cizinců z Ukrajiny a Ruska, méně zase z Vietnamu, Slovenska a Polska.

Obrázek 2.2: Počet cizinců podle občanství v Praze v roce 2002

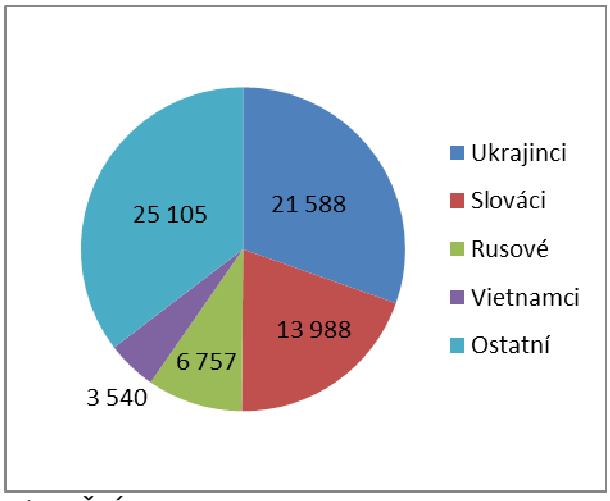

Zdroj: ČSÚ

Obrázek 2.3: Počet cizinců podle občanství v Praze v roce 2017

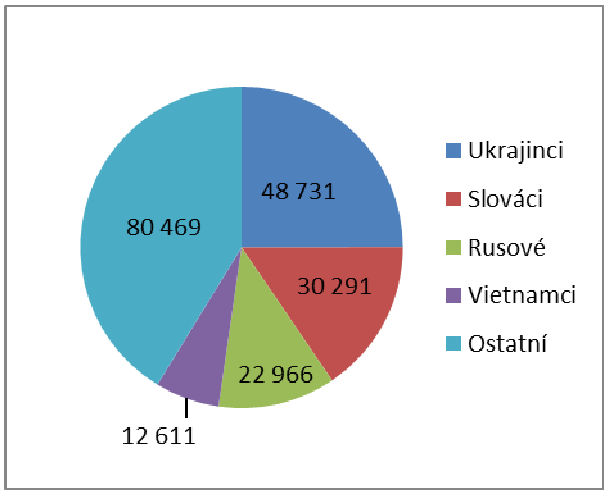

Zdroj: ČSÚ

Mezi lety 2017 a 2012 se počet obyvatel Prahy zvýšil o necelá 4%, zatímco počet cizinců narostl o 22 % (Tabulka 2.1). Je patrné, že dochází k vyšší dynamice přírůstku cizinců z EU než cizinců ze třetích zemí. Je to způsobeno především nižší dynamikou růstu počtu cizinců z Ukrajiny a naopak dynamičtějšího růstu počtu cizinců ze Slovenska, ale také z dalších postsocialistických států Evropské unie jako je Rumunsko (zvýšení o více než 220 %), Bulharsko (125% přírůstek), Maďarsko (353% přírůstek) či Polsko (26% přírůstek). Rychlejší

růst občanů těchto států a nižší dynamika přírůstku Ukrajinců (6%) vede od roku 2010 k výraznému poklesu podílu cizinců mimo EU (ze třetích zemí) na celkovém počtu cizinců, jak v celém Česku, tak v Praze (Obrázek 2.4). Mnoho firem upozorňuje na problém, že cizinci z Ukrajiny mají v posledních letech problém získat v Česku pracovní víza (občané ze třetích zemí mohou získat pracovní místo, až se prokáže, že o pozici nemá zájem občan EU). Pracovní místa, která dříve obsazovali Ukrajinci, jsou proto osazovaná cizinci z nových členských států EU ve východní Evropě. Je patrné, že v posledních letech dochází k poměrně významnému nárůstu počtu z cizinců z jižních států EU (66% přírůstek), kde dlouhodobě přetrvává vysoká nezaměstnanost. V posledních letech dochází také k poměrně významnému růstu počtu sociálně silnějších západních cizinců (24% přírůstek), tedy cizinců ze západních států EU, jako je Francie (38% přírůstek), Spojené království (23% přírůstek) či Švédsko (32% přírůstek), ale také z USA (29% přírůstek). Vysoké přírůstky jsou patrné také u cizinců ze států s vysokým populačním růstem, jako je Indie (185%), Turecko (76%) či Filipíny (94%). Úbytek počtu cizinců byl zaznamenán jen u několika málo států, jako např. Moldavsko (31% úbytek) a Bosna a Hercegovina (15% úbytek).

Obrázek 2.4: Vývoj počtu a podílu cizinců mimo EU na celkovém počtu cizinců v Praze a Česku v letech 2004 až 2017

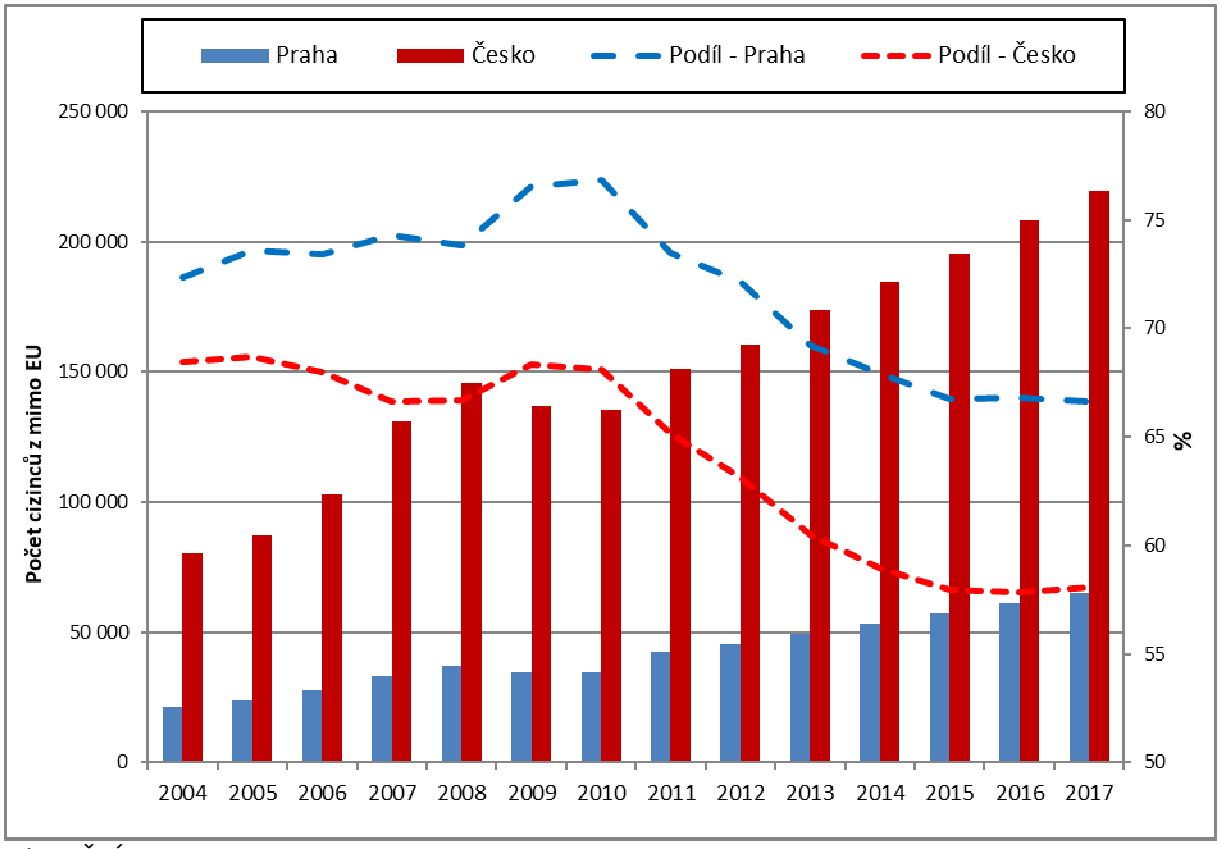

Zdroj: ČSÚ

Tabulka 2.1: Vývoj počtu cizinců podle státního občanství v Praze v letech 2012 a 2017

	2012	2017	Index změny
Počet obyvatel	1 246 780	1 294 513	103,8%
Počet cizinců	152 273	185 730	122,0%
Občané zemí EU a ESVO[1]	45 247	62 906	139,0%
Občané ze třetích zemí	107 026	122 824	114,8%
Západní cizinci[2]	17 838	23 312	130,7%
Západní cizinci (bez jižních států[3])	15 242	19 004	124,7%
Ukrajina	45 094	47 967	106,4%
Slovensko	22 789	29 154	127,9%
Rusko	18 758	22 157	118,1%
Vietnam	10 536	12 529	118,9%
Čína	3 842	4 521	117,7%
Bulharsko	2 812	4 408	156,8%
USA	3 194	4 135	129,5%
Německo	3 196	3 805	119,1%
Spojené království	2 910	3 579	123,0%
Kazachstán	2 613	3 414	130,7%
Rumunsko	1 041	3 348	321,6%
Polsko	2 458	3 097	126,0%
Francie	1 934	2 657	137,4%
Itálie	1 668	2 657	159,3%
Bělorusko	1 918	2 340	122,0%
Maďarsko	480	2 174	452,9%
Indie	605	1 727	285,5%
Srbsko	1 444	1 650	114,3%
Uzbekistán	1 229	1 629	132,5%
Moldavská republika	2 151	1 483	68,9%
Chorvatsko	1 246	1 431	114,8%
Turecko	596	1 050	176,2%
Korejská republika	601	1 027	170,9%
Bosna a Hercegovina	1 199	1 021	85,2%

Zdroj: ČSÚ a ŘSCP ČR

Poznámka: uvedené jsou skupiny podle státního občanství, kde počet v roce 2017 přesahoval 1000

[1] Evropské sdružení volného obchodu. Členové jsou Norsko, Island, Švýcarsko a Lichtenštejnsko

[2] Státy Evropské Unie před rozšířením v roce 2014, státy Evropského sdružení volného obchodu, Spojené státy americké, Kanada, Austrálie, Nový Zéland

[3] Itálie, Řecko, Španělsko, Portugalsko

Tabulka 2.2: Vývoj počtu cizinců podle státního občanství v Praze v letech 2012 a 2017 (seřazené podle dynamiky přírůstku)

	2012	2017	Index změny
Maďarsko	480	2174	452,9%
Rumunsko	1041	3348	321,6%
Indie	605	1727	285,5%
Nepál	49	135	275,5%
Portugalsko	115	268	233,0%
Sýrie	209	473	226,3%
Bangladéš	81	182	224,7%
Tchaj-wan	77	161	209,1%
Kosovo	57	117	205,3%
Ghana	72	144	200,0%
Brazílie	163	323	198,2%
Filipíny	254	492	193,7%
Řecko	291	549	188,7%
Mexiko	174	318	182,8%
Turecko	596	1050	176,2%
Lotyšsko	128	220	171,9%
Korejská republika	601	1027	170,9%
Černá Hora	68	112	164,7%
Egypt	232	382	164,7%
Írán	171	276	161,4%
Španělsko	522	834	159,8%
Itálie	1668	2657	159,3%
Bulharsko	2812	4408	156,8%
Norsko	104	161	154,8%
Kolumbie	103	159	154,4%
Tádžikistán	86	132	153,5%
Jižní Afrika	107	162	151,4%
Slovinsko	163	246	150,9%
Estonsko	71	104	146,5%
Litva	207	296	143,0%
Izrael	444	634	142,8%
Thajsko	368	522	141,8%
Ázerbájdžán	515	710	137,9%
Francie	1934	2657	137,4%
Kuba	163	220	135,0%
Irák	116	155	133,6%
Švédsko	365	484	132,6%
Uzbekistán	1229	1629	132,5%
Kazachstán	2613	3414	130,7%
Finsko	186	241	129,6%
Spojené státy	3194	4135	129,5%

Maroko	114	147	128,9%
Slovensko	22789	29154	127,9%
Afghánistán	151	192	127,2%
Polsko	2458	3097	126,0%
Nizozemsko	699	879	125,8%
Tunisko	287	359	125,1%
Albánie	157	194	123,6%
Dánsko	186	229	123,1%
Belgie	269	331	123,0%
Spojené království	2910	3579	123,0%
Bělorusko	1918	2340	122,0%

Zdroj: ČSÚ a ŘSCP ČR

Poznámka: uvedené jsou pouze státy, kde počet v roce 2017 přesahoval 100 a přírůstek byl vyšší než v Praze jako celku

2.3 Rozmístění cizinců v Praze

Koncentrace cizinců podle městských částí v Praze ukazuje, že největší početní zastoupení cizinců je v obvodech s největší populační velikostí (MČ Praha 4, MČ Praha 10, MČ Praha 5, MČ Praha 3, MČ Praha 6, MČ Praha 8). Oblasti s největším relativním zastoupením cizinců jsou obvody s nižším počtem obyvatel v centru města (MČ Praha 1, MČ Praha 2), v oblastech, kde docházelo v posledních letech k nové rezidenční výstavbě (MČ Praha-Štěrboholy, MČ Praha-Kunratice, MČ Praha-Dolní Měcholupy, MČ Praha-Zličín) a v městských částech, kde se nacházejí ubytovny (MČ Praha 18, MČ Praha-Dolní Měcholupy) (Obrázky 2.5 a 2.6).

Cizinci z Ukrajiny a Slovenska jsou na území Prahy rozmístěni poměrně rovnoměrně, naopak Vietnamci se vyznačují vyšší územní koncentrací, a to především v jižní až jihovýchodní části Prahy. Cizinci ze západní Evropy či USA žijí především v centru Prahy a prestižnějších lokalitách v obvodech MČ Prahy 2, MČ Prahy 6 či MČ Praha-Nebušice.

Obrázek 2.5: Počet a podíl cizinců v pražských městských částech v roce 2017

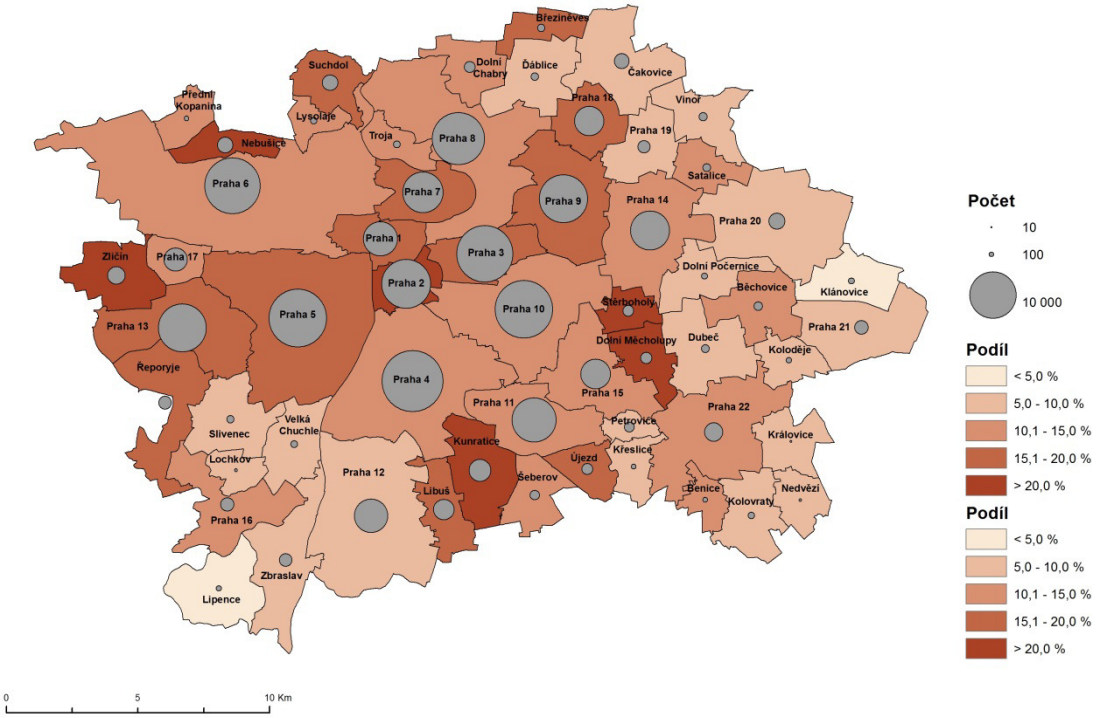

Zdroj: ŘSCP ČR

Obrázek 2.6: Počet a podíl cizinců ze třetích zemí v městských částech Prahy v roce 2017

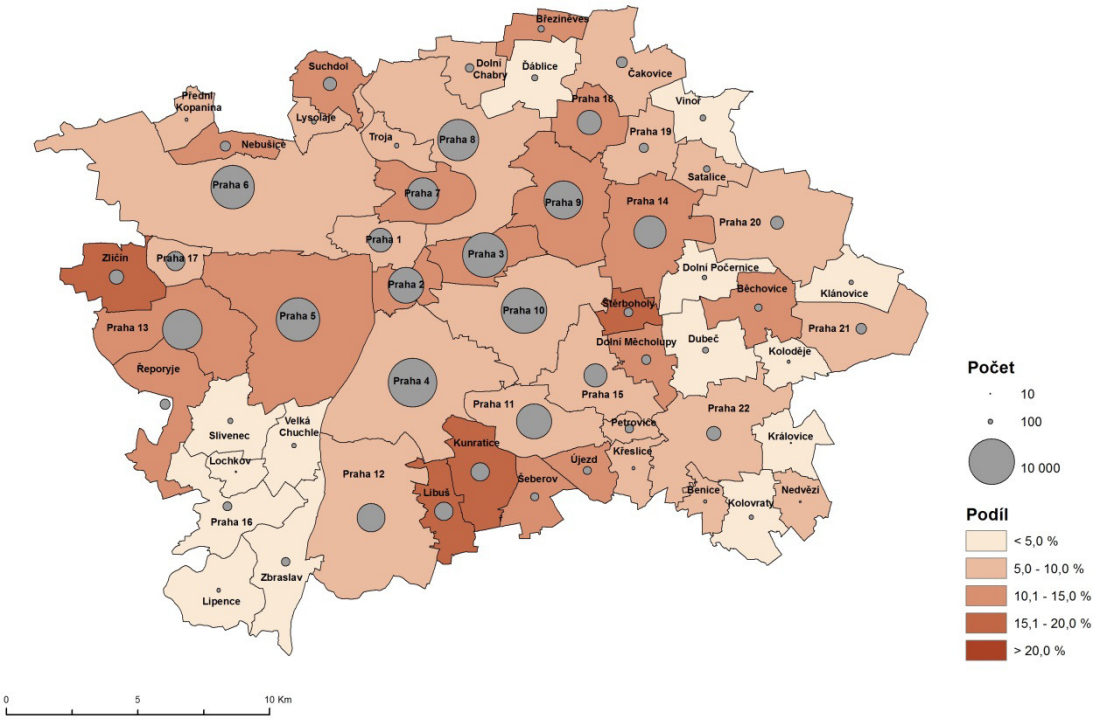

Zdroj: ŘSCP ČR

2.4 Pozice Prahy 5 v rámci Prahy – populační vývoj a počet cizinců

MČ Praha 5 s 85 tis. obyvateli patří mezi největší pražské městské části (k 31. 12. 2017 zde žilo celkem 85 276 obyvatel a Praha 5 tak byla 5. největší pražská městská část). Území MČ Praha 5 je značně heterogenní. Nalezneme zde starou činžovní zástavbu (Smíchov, Malá Strana), rodinné domy (Košíře, Jinonice, Hlubočepy), socialistická panelová sídliště (Barrandov) i několik novostaveb z posledních let (hlavně v oblasti Smíchova, Jinonic a Barrandova).

Populační vývoj MČ Praha 5 je velmi podobný jako v Praze jako celku (Obrázek 2.7). Počet obyvatel Prahy 5 od roku 2001 prakticky neustále roste. Mezi roky 2001 a 2017 počet obyvatel vzrostl o přibližně 7,7 tis. (10,1% přírůstek), v celé Praze byl ve stejném období zaznamenán přírůstek o 10,5 %. Od roku 2006 je v Praze i ve většině městských částí patrný kladný přirozený přírůstek, který je způsobený relativním zvýšením plodnosti a nástupem populačně slabších generací z 30. let 20. století do vyššího věku, čímž se snižuje počet a díl zemřelých (Obrázek 2.8). Celkový růst počtu obyvatel je nicméně primárně způsoben migračním přírůstkem.

Na úrovni městských částí v Praze jsou hlavními faktory populačního vývoje především objem nové bytové výstavby, věkové složení populace a podíl cizinců v populaci. MČ Praha 5 je opět v tomto srovnatelná s celopražským průměrem. V letech 2004 až 2017 se v Praze 5 průměrně každoročně postavilo 4,3 bytů na 1 000 obyvatel. V celé Praze to bylo 4,8 bytů na 1 000

obyvatel. V roce 2017 byl v MČ Praha 5 průměrný věk obyvatel 41,1 let, tedy o něco méně než je celopražský průměr (41,9 let). Věkové složení se nicméně liší v rámci území městské části, kdy mladší věkové struktury mají Sídliště Barrandov a oblasti nové bytové výstavby v Jinonicích. Vyšší průměrný věk je naopak patrný v oblasti Smíchova či Košíř.

Obrázek 2.7: Vývoj počtu obyvatel v Praze a v MČ Praha 5

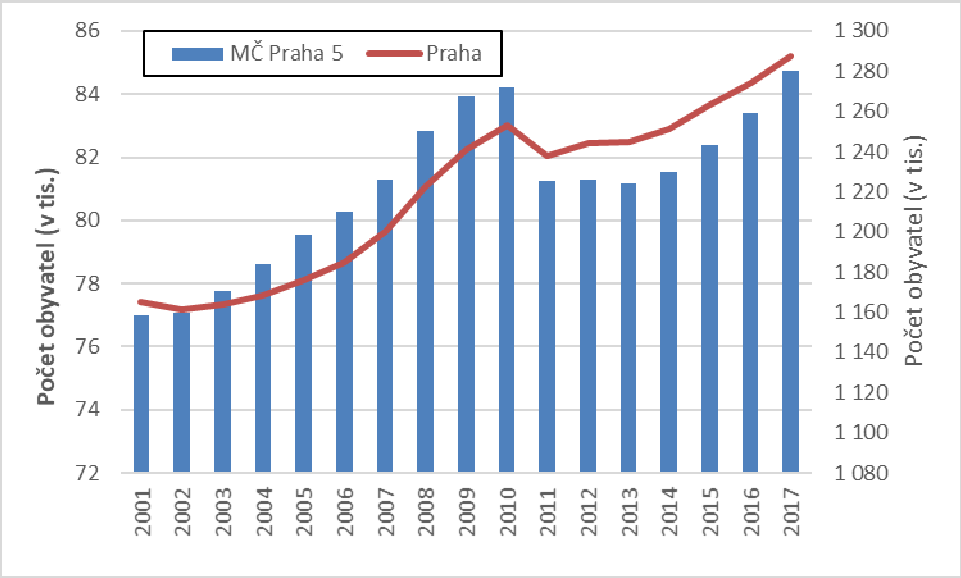

Zdroj: ČSÚ

Obrázek 2.8: Vývoj hrubých měr v MČ Praha 5 v letech 2001 až 2017

Zdroj: ČSÚ

Populační vývoj pražských MČ je v posledních letech silně ovlivněn růstem počtu cizinců. Cizinci jsou daleko mobilnější než většinová populace. Dlouhodobě je v Praze přibližně 40-50 % ze všech migračních pohybů uskutečňováno cizinci[4].

K 31. 12. 2017 bylo v MČ Praha 5 evidováno 14 907 cizinců. V pořadí pražských městských částí se jedná o 3. nejvyšší počet cizinců (po MČ Praha 4 a Praha 10). Vysoký celkový počet cizinců je ovlivněn populační velikostí městské části. Z hlediska podílu cizinců na počtu obyvatel je MČ Praha 5 mírně nad pražským průměrem. Zatímco v Praze byl v roce 2017 podíl cizinců na celkovém obyvatelstvu 15 %, v MČ Praha 5 to bylo 17 % a v pořadí pražských městských částí se jednalo o 12. příčku. V posledních letech byl patrný růst počtu cizinců v celé Praze a MČ Praha 5 nebyla výjimkou, kdy se zde počet cizinců za posledních 6 let zvýšil o 22 %. Dynamika přírůstku byla obdobná jako v celé Praze. Stejně jako v Praze i v MČ Praha 5 dynamičtěji rostl počet cizinců z EU oproti cizincům ze třetích zemí (Obrázek 2.9).

Obrázek 2.9: Vývoj počtu cizinců v MČ Praha 5 v letech 2012 a 2017

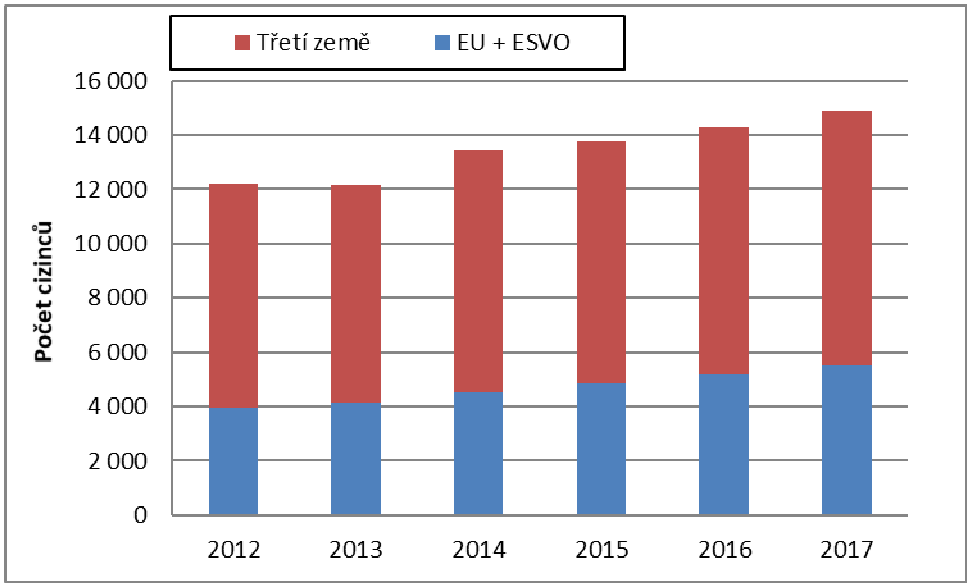

Zdroj: ŘSCP ČR

Díky nové rezidenční výstavbě a nižšímu průměrnému věku tudíž počet obyvatel roste především díky migraci cizinců. Výjimkou byly pouze roky 2010 a 2011, kdy vlivem ekonomické recese docházelo k převaze počtu vystěhovalých (především cizinců) nad přistěhovalými. V letech 2011 až 2014 počet obyvatel stagnoval. S ekonomickým oživením dochází od roku 2015 opět k růstu počtu obyvatel a jeho dynamika je srovnatelná s obdobím mezi lety 2002 až 2009.

[4] Vysoký podíl cizinců v migračních pohybech je dán tím, že Češi se obecně málo stěhují. Naopak u cizinců je mnohem vyšší migrační fluktuace, než u většinového obyvatelstva. To je dáno podstatou zahraniční migrace a hledáním bydlení v místě destinace. V českém kontextu je to navíc umocněno ekonomickou podmíněností migrace a přítomnosti cizinců v Česku, spojenou s častým vnitřním stěhováním podle dostupnosti pracovních příležitostí, bydlení a měnící se výši příjmů. V budoucnu se bude podíl cizinců na celkové migraci ještě zvyšovat. Do věku, kdy se nejvíce migruje, budou vstupovat populačně slabší ročníky narozené v letech 1992-2004. Naopak, podíl cizinců v populaci narůstá a tím i jejich podíl na vnitřní migraci.

2.5 Struktura cizinců

Struktura cizinců v MČ Praha 5 se výrazně neliší od celopražského průměru (Obrázky 2.10 a 2.11, Tabulka 2.3). Přibližně jednu čtvrtinu ze všech cizinců představují Ukrajinci a 15 % Slováci. V MČ Praha 5 se koncentruje relativně více cizinců z Ruska a cizinců ze států Západní Evropy (především z Německa a Francie) a USA. Naopak je zde relativně méně Vietnamců a Číňanů. Rusové a západní cizinci se v Praze koncentrují především v lokalitách s novou výstavbou bytových a rodinných domů. Ukrajinci, Slováci a Vietnamci zase bydlí více na sídlištích a ubytovnách (Vietnamci jsou také více koncentrováni do oblasti v okolí areálu Sapa).

Podíl cizinců z EU a ESVO na celkovém počtu cizinců v MČ Praha 5 byl v roce 2017 přibližně 38 %. V celopražském kontextu se jedná o mírně nadprůměrné číslo (v Praze jde o 34 %). Na celkovém počtu cizinců z EU a ESVO se podílejí z 39 % cizinci ze Slovenska, kterých bylo v roce 2017 celkem 2 234. Z dalších postsocialistických států zde pak žili především cizinci z Bulharska (336), Rumunska (264) a Polska (203). Cizinců ze starých států EU bylo nejvíce z Francie (658), Německa (514), Spojeného Království (277) a Itálie (263). Cizinců ze třetích zemí bylo na území MČ Praha 5 nejvíce z Ukrajiny (3 788), Ruska (2 124), Vietnamu (424), USA (330), Kazachstánu (263) a Běloruska (203).

Tabulka 2.3: Vývoj počtu cizinců podle státního občanství v MČ Praha 5 (2012-2017)

	2012	2017	Index změny
Počet obyvatel	81 443	85 276	104,7%
Počet cizinců	12 209	14 907	122,1%
EU a ESVO	4 012	5 514	137,4%
Cizinci ze 3. zemí	8 197	9 393	114,6%
Ukrajina	3 831	3 788	98,9%
Slovensko	1 702	2 234	131,3%
Ruská federace	1 899	2 124	111,8%
Francie	469	658	140,3%
Německo	403	514	127,5%
Vietnam	326	424	130,1%
Bulharsko	224	336	150,0%
Spojené státy	233	330	141,6%
Spojené království	186	277	148,9%
Rumunsko	83	264	318,1%
Itálie	150	263	175,3%
Kazachstán	137	236	172,3%
Bělorusko	151	203	134,4%
Polsko	139	203	146,0%
Chorvatsko	135	168	124,4%
Čína	149	164	110,1%
Maďarsko	42	153	364,3%
Srbsko	108	141	130,6%
Uzbekistán	47	108	229,8%
Moldavská republika	136	106	77,9%
Španělsko	56	103	183,9%

Zdroj: ČSÚ a ŘSCP ČR

Poznámka: uvedené jsou skupiny podle státního občanství, kde počet v roce 2017 přesahoval 100

Obrázek 2.10: Struktura cizinců podle občanství v Praze v roce 2017

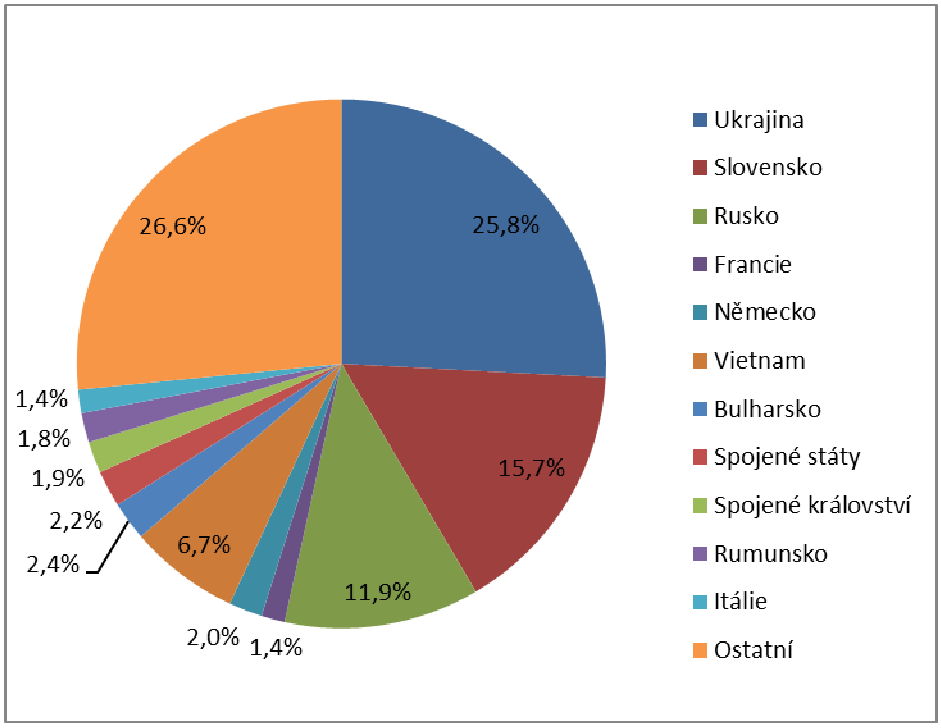

Zdroj: ČSÚ

Obrázek 2.11: Struktura cizinců podle občanství v MČ Praha 5 v roce 2017

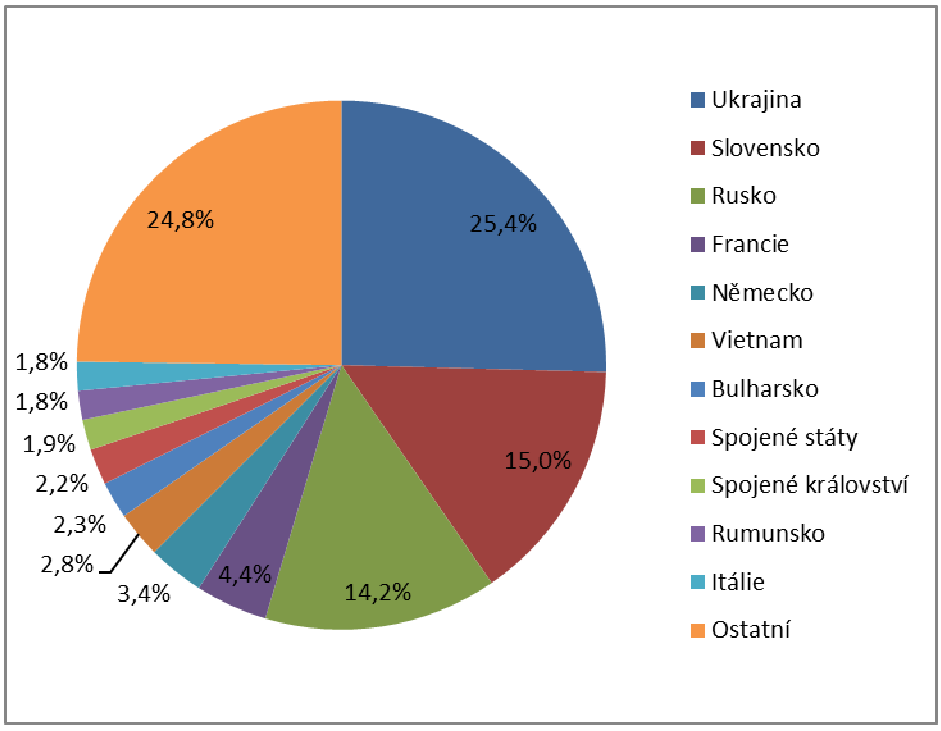

Zdroj: ČSÚ

2.6 Rozmístění cizinců v městské části Praha 5

Při hodnocení rozmístění cizinců a jejich prostorové segregace v městské části sledujeme jejich zastoupení na populaci v malých územích, v našem případě v základních sídelních jednotkách (ZSJ), a využíváme dvě perspektivy. První hodnotí míru nerovnoměrnosti v prostorovém rozmístění a to při využití indexů segregace a odlišnosti. Index odlišnosti vyjadřuje podíl dané skupiny, který by se musel přemístit, aby dosáhla rovnoměrného zastoupení na celkové populaci. Index segregace zohledňuje populační váhu dané skupiny. Podle indexu segregace a odlišnosti je patrné, že cizinci jsou poměrně rovnoměrně rozmístění po celém území městské části (Tabulka 2.4). Index segregace dosahuje pro všechny cizince hodnotu 21,8 %, což je téměř shodné s hodnotou pro celou Prahu (20,6 %). Relativně vyšší koncentrace je patrná u Vietnamců, ale nedosahuje úrovní, které jsou spojovány se segregací. Vyšší koncentrace je také v případě Rusů a cizinců ze západních států EU a USA. V MČ Praha 5 je také relativně vyšší koncentrace Ukrajinců (30% oproti 23% v celé Praze). Naopak nejnižší koncentraci vykazují Slováci, kdy se jejich rozmístění téměř rovná většinové populaci. Především díky Slovákům cizinci z EU celkově vykazují nižší prostorovou koncentraci než cizinci ze třetích zemí. Mezi roky 2012 a 2017 nedošlo v míře územní koncentrace cizinců v MČ Praha 5 k výrazným změnám.

Tabulka 2.4: Indexy segregace a odlišnosti za ZSJ MČ Praha 5 v roce 2017 podle vybraných sociálních skupin

	Index odlišnosti (%)		**Index segregace (%)**	
	2012	**2017**	**2012**	**2017**
Cizinci - celkem	20,2	21,8	23,7	26,4
Cizinci z EU a ESVO	20,5	20,1	21,6	21,6
Cizinci ze třetích zemí	26,2	26,2	29,2	29,3
Podle státní příslušnosti				
Ukrajina	31,2	28,5	32,7	29,8
Vietnam	39,7	41,4	39,8	41,6
Slovensko	18,9	15,7	19,3	16,1
Rusko	32,2	31,8	33,0	32,6
Západní cizinci	33,6	31,6	34,5	32,7

Zdroj: vlastní výpočty

Druhý způsob hodnocení segregace se zaměřuje na identifikaci lokalit, v našem případě na úrovni ZSJ, v nichž se koncentruje větší množství cizinců. Používáme tři základní typy ukazatelů zohledňující tři odlišné úhly pohledu na územní koncentraci: velikost populace, zastoupení (podíl) populace a nadprůměrný výskyt populace. U každého ukazatele pak

rozlišujeme tři úrovně koncentrace: vysokou, střední a nízkou (blíže viz Sýkora a kol. 2015). Za vysoký podíl se považuje vyšší než 50% zastoupení skupiny v populaci (ROBzsj), za střední úroveň pak v našich podmínkách považujeme vyšší než 25% zastoupení. Skupina je v lokalitě koncentrovaná, pokud se zde vyskytuje ve výrazně vyšším zastoupení, než je běžné (průměrné) pro území městské části. Místa vysoce nadprůměrného výskytu identifikujeme při použití lokalizačního kvocientu (LQOBzsj), který měří poměr mezi podílem obyvatel sociální skupiny na populaci v lokalitě (ZSJ) (ROBzsj) vůči podílu obyvatel sociální skupiny na celkové populaci ve vyšší územní jednotce (MČ) (ROBmč). V případě trojnásobného a vyššího zastoupení považujeme koncentraci za vysokou a v případě 1,5 až trojnásobného zastoupení považujeme koncentraci za střední. Vyšší úroveň zastoupení a vyšší podíl na celkové populaci může v případě populačně malých ZSJ představovat jen malý počet členů sociální skupiny (POBzsj). Aby bylo možné hovořit o koncentraci, měla by splňovat i minimální počet zástupců sociální skupiny. V prostředí MČ Praha 5 považujeme alespoň 50 osob za střední a alespoň 300 osob za vysokou koncentraci (Tabulka 2.5).

Aby územní jednotka byla považována za lokalitu koncentrace, musí ve všech třech ukazatelích splňovat vysokou nebo střední úroveň koncentrace. Lokality, které byť v jednom aspektu alespoň střední úroveň koncentrace nesplňují, nepovažujeme za lokalitu koncentrace. Na základě kombinace tří ukazatelů dělíme územní jednotky (v našem případě ZSJ) na lokality s extrémní, vysokou, střední a nízkou úrovní koncentrace (Obrázek 2.12).

- Místa nadprůměrného výskytu: lokalizační kvocient sociální skupiny v územní jednotce n - LQOBn = ROBn/ROBm
- Místa s vysokým podílem obyvatel sociální skupiny: podíl obyvatel na celkové populaci v územní jednotce n - ROBn
- Místa s vysokým počtem obyvatel sociální skupiny: absolutní počet obyvatel sociální skupiny v územní jednotce n - POBn

Tabulka 2.5: Úrovně koncentrace sociálních skupin

Úroveň koncentrace	***Nízká***	***Střední***	***Vysoká***
Nadprůměrný výskyt LQOBn	< 1,5	≥ 1,5	≥ 3
Podíl obyvatel ROBn	< 25 %	≥ 25%	≥ 50 %
Počet obyvatel POBn	< 50	≥ 50	≥ 300

Zdroj: Upraveno podle Metodika identifikace lokalit rezidenční segregace (Sýkora a kol. 2015)

Obrázek 2.12: Typologie lokalit na základě úrovně koncentrace

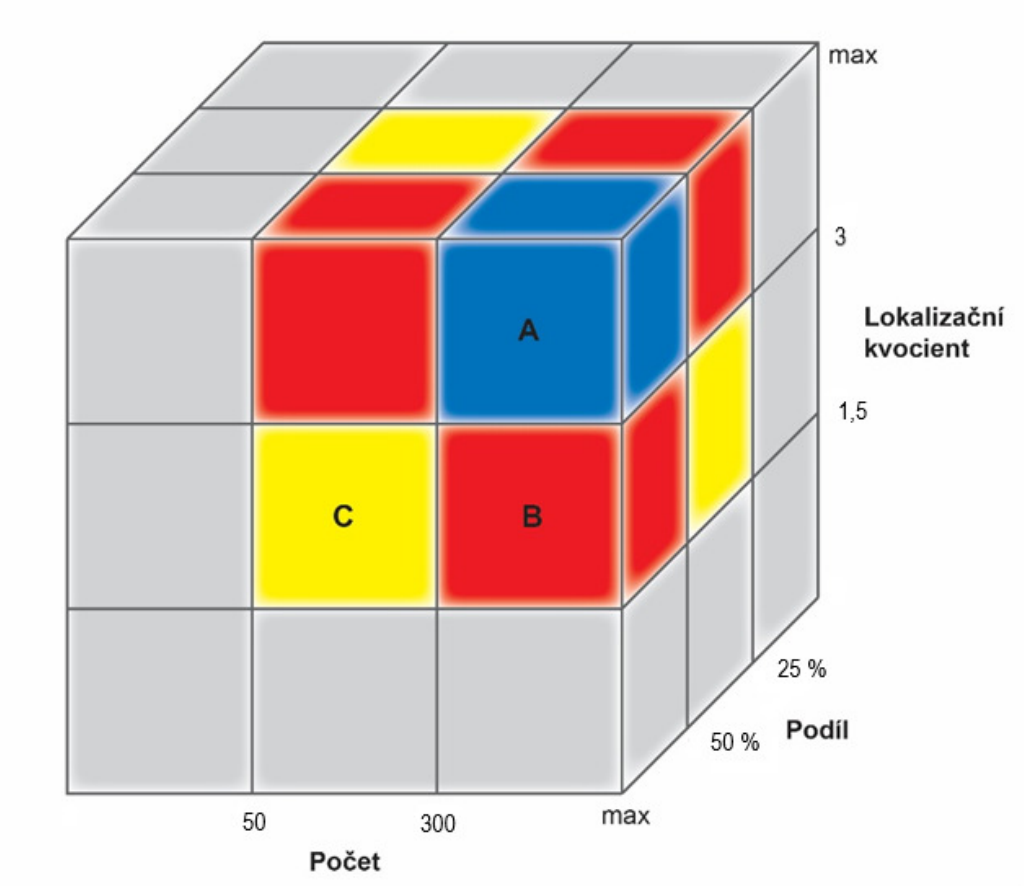

Zdroj: Metodika identifikace lokalit rezidenční segregace (Sýkora a kol. 2015)

V městské části Praha 5 žilo v roce 2017 (podle údajů ŘSCP ČR) 14 907 cizinců. Nalézá se zde celkem 72 ZSJ, v 57 z nich žil v roce 2017 alespoň jeden cizinec, v 9 ZSJ nicméně žilo méně něž 10 cizinců (v 53 ZSJ žil alespoň jeden cizinec ze třetích zemí) (Obrázky 2.13 a 2.14, Tabulky 2.6 a 2.7). Více než 500 cizinců žilo v celkem 9 ZSJ (3 ZSJ s více než 500 cizinci ze třetích zemí). Jde především o populačně velké ZSJ jako U malostranského hřbitova (1 080 cizinců), Na Skalce (976) a Arbesovo náměstí (911). I přes tyto vysoké počty cizinci netvořili v těchto ZSJ více než 31 % z celkové populace.

Podíl cizinců na celkovém obyvatelstvu městské části byl v roce 2017 16,2 %. V celkem 8 ZSJ nastal případ, že cizinců bylo více než celková populace. Jedná se vesměs o málo lidnaté ZSJ. Ve dvou případech nastala dokonce situace, že všichni obyvatelé ZSJ byli cizinci (ZSJ Smíchovský pivovar-nábřeží a Smíchovský pivovar). Zde je ovšem nutné podoktnout, že oficiální data ČSU, který každoročně sleduje celkový počet obyvatel pražských ZSJ, nejsou bezchybná, a ne vždy odpovídají realitě. U těchto ZSJ byl počet cizinců uváděných ŘSCP ČR vyšší, než celkový počet obyvatel uváděných ČSU. U 11 ZSJ byl podíl mezi 25 % až 50 %, přičemž sem patří i lidnatější ZSJ s více než 2 tis. obyvateli. Pouze u 4 ZSJ byl podíl cizinců z třetích zemí vyšší než 25 % (u 2 ZSJ vyšší než 50 %).

Obrázek 2.13: Počty, podíly a lokalizační kvocienty cizinců v ZSJ MČ Praha 5 (2017)

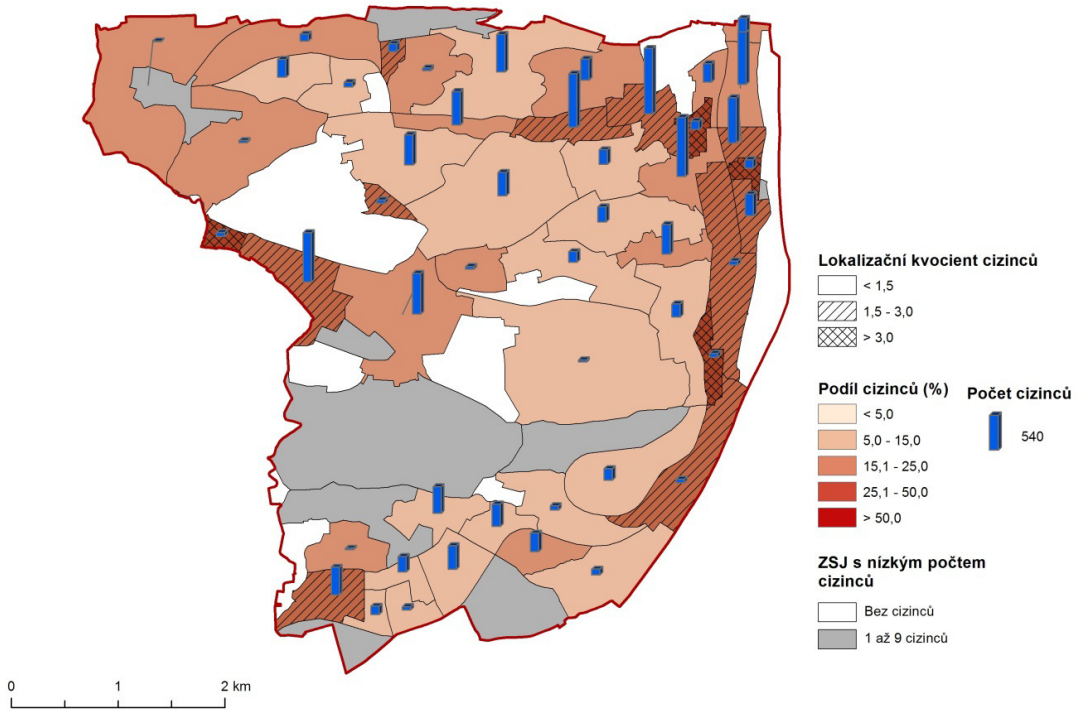

Zdroj: ŘSCP ČR

Obrázek 2.14: Počty, podíly a lok. kvocienty cizinců ze třetích zemí v ZSJ MČ Praha 5 (2017)

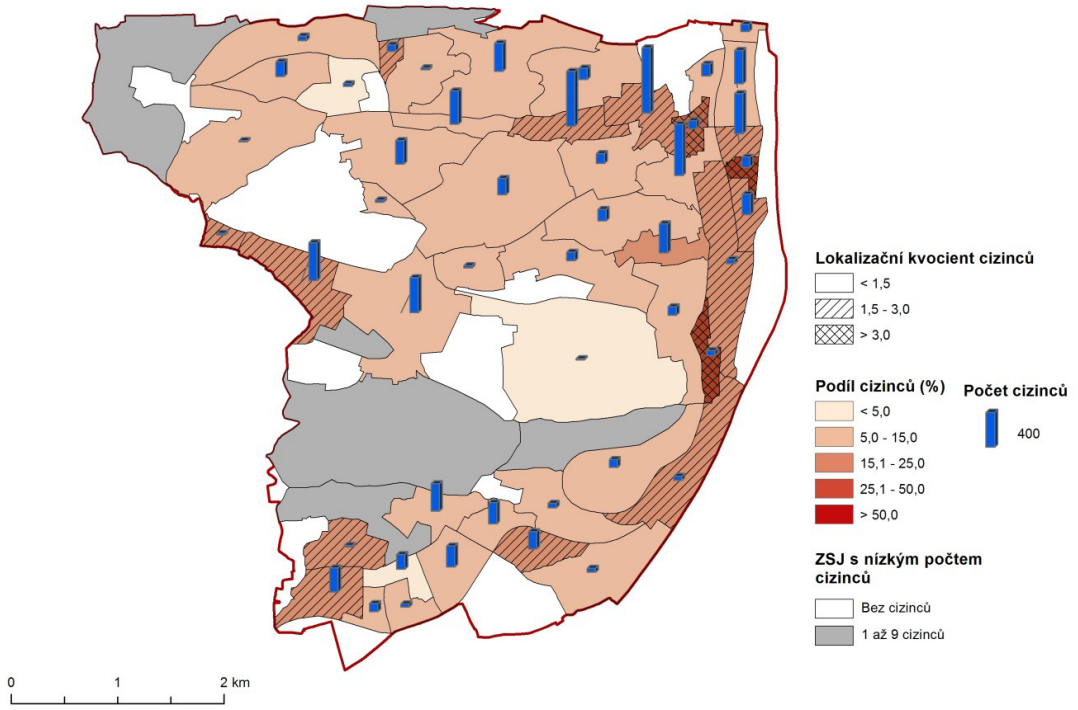

Zdroj: ŘSCP ČR

Dále nás zajímají místa, kde cizinci dosahují výrazně vyššího podílu na celkové populaci než je průměrná hodnota za celou městskou část. K tomu využíváme lokalizačního kvocientu, jehož hodnota poměřuje podíl cizinců na populaci dané ZSJ a podíl cizinců na celkové populaci městské části. Velmi vysoký lokalizační kvocient (Lq) s hodnotou nad 3 byl v roce 2017 v celkem 8 ZSJ. Vysoký Lq s hodnotou nad 1,5 byl v 11 ZSJ. Nejvyšší hodnoty Lq dosahují populačně malé ZSJ s vysokými podíly cizinců. Když budeme počítat pouze cizince ze třetích zemí, tak vysoký Lq s hodnotou nad 3 nalezneme ve 4 ZSJ, vyšší než 1,5 pak v 15 ZSJ.

S využitím metodiky identifikace lokalit rezidenční segregace (Sýkora a kol. 2015) a při využití výše uvedených ukazatelů, tj. počtu, podílu a lokalizačního kvocientu cizinců, jsme identifikovali lokality koncentrace cizinců v městské části Praha 5, a to na úrovni základních sídelních jednotek (ZSJ). V roce 2017 v MČ Praha 5 převažovala alespoň 1 střední úroveň koncentrace cizinců prakticky ve všech ZSJ (celkem 47 ZSJ). Alespoň 1 vysokou úroveň koncentrace cizinců mělo celkem 28 ZSJ, což bylo způsobeno především výskytem populačně velkých ZSJ s vysokým absolutním počtem cizinců. Při celkovém hodnocení nebyla v MČ Praze 5 s pomocí analýzy tří ukazatelů (počet cizinců, podíl cizinců na celkovém počtu obyvatel a lokalizační kvocient) identifikována žádná lokalita s extrémní koncentrací cizinců, tj. kde by bylo dosaženo vysokých hodnot úrovně koncentrace pro všechny tři ukazatele. Celkem 4 ZSJ byly identifikovány jako lokality vysoké koncentrace cizinců. Jedná se o relativně malé ZSJ s vysokým podílem cizinců - Smíchov-průmyslový obvod, Smíchovský pivovar, Nový Zlíchov a Jinonice-západ. Střední úrovně koncentrace dosahovaly ZSJ s větším počtem obyvatel s podíly cizinců mezi 25 až 50 % jako např. ZSJ U malostranského hřbitova či Jinonice-Pod Vidoulí (Obrázek 2.15).

V dalších ZSJ byl sice vysoký podíl cizinců a vysoký lokalizační kvocient, ale při celkově nízkém počtu cizinců a obyvatel. V dalších ZSJ byl sice vysoký počet cizinců, ale jednalo se o populačně velké ZSJ, s nižším podílem cizinců na celkové populaci. Žádná ZSJ nevykazovala hodnoty pro extrémní ani střední koncentraci cizinců. Když budeme pracovat pouze s cizinci ze třetích zemí, tak zde nalezneme dvě ZSJ s vysokou (Smíchovský pivovar, Nový Zlíchov) a jednu ZSJ se střední (Smíchov-průmyslový obvod) koncentrací cizinců (Obrázek 2.16).

2.15: ZSJ podle typů koncentrace cizinců v MČ Praha 5 v roce 2017

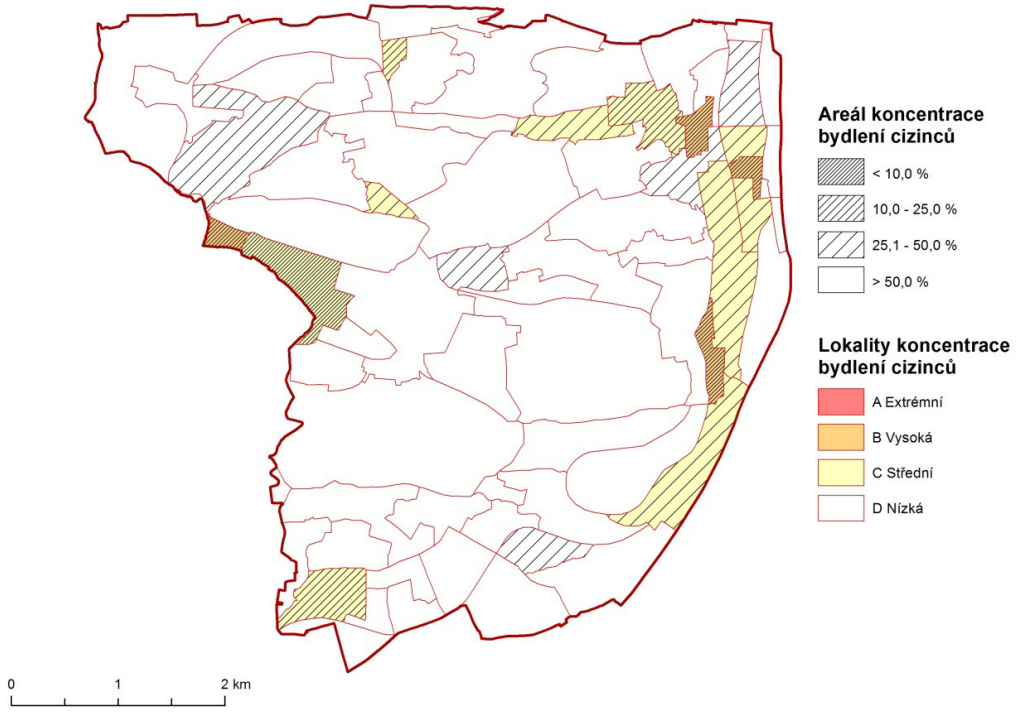

Obrázek 2.16: ZSJ podle typů koncentrace cizinců ze třetích zemí v MČ Praha 5 v roce 2017

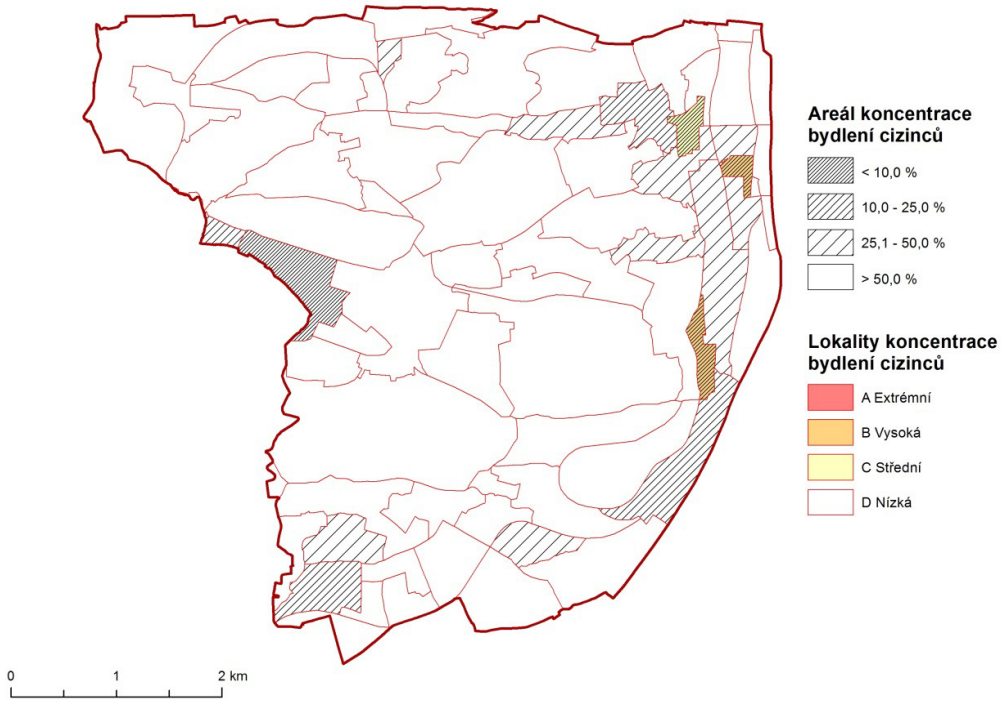

Zdroj: vlastní výpočty

Tabulka 2.6: Základní sídelní jednotky (ZSJ) s koncentracemi cizinců v MČ Praha 5 (2017)

ZSJ název	ZSJ kód	Nadprůměrný výskyt LQOBn	Podíl cizinců ROBn	Počet cizinců POBn	Koncentrace KONCn
Smíchov-průmyslový obvod	128805	3,548	57,6%	140	B Vysoká
Smíchovský pivovar	129071	6,162	100,0%	140	B Vysoká
Nový Zlíchov	316385	5,497	89,2%	68	B Vysoká
Jinonice-západ	128899	3,944	64,0%	64	B Vysoká
U malostranského hřbitova	128791	1,932	31,4%	1080	C Střední
Vrchlického	128783	1,748	28,4%	880	C Střední
Jinonice-Pod Vidoulí	324850	2,575	41,8%	811	C Střední
Na bělidle	129062	1,720	27,9%	744	C Střední
Barrandov VII	316539	2,104	34,1%	454	C Střední
U železničního mostu	129089	1,640	26,6%	359	C Střední
U motolské nemocnice	316377	1,757	28,5%	131	C Střední
Pod Vidoulí	128759	1,687	27,4%	55	C Střední
Na Skalce	128813	1,395	22,6%	976	D Nízká
Arbesovo náměstí	129054	1,491	24,2%	911	D Nízká
Jinonice-střed	128732	1,102	17,9%	669	D Nízká
Klamovka	129003	0,862	14,0%	620	D Nízká
Kavalírka	128775	1,135	18,4%	552	D Nízká
Košíře-střed	128767	0,639	10,4%	498	D Nízká
Smíchov-jižní Radlická	128694	1,285	20,8%	485	D Nízká
Barrandov III	316491	0,679	11,0%	441	D Nízká
Barrandov IV	316504	0,631	10,2%	392	D Nízká
Jinonická	128660	0,636	10,3%	383	D Nízká
Barrandov II	316482	0,612	9,9%	366	D Nízká
Na Hřebenkách	129011	0,988	16,0%	343	D Nízká
Barrandov I	316474	1,428	23,2%	303	D Nízká
Pod zahradou Kinských	129046	1,350	21,9%	300	D Nízká
Homolka	128953	0,591	9,6%	294	D Nízká
Barrandov V	316512	0,385	6,2%	253	D Nízká
Malvazinka	128686	0,601	9,8%	250	D Nízká
Na Černém vrchu	128678	0,776	12,6%	241	D Nízká
Na Újezdě	129038	1,191	19,3%	223	D Nízká
Kesnerka	128708	0,822	13,3%	215	D Nízká
Staré Hlubočepy	128830	0,647	10,5%	188	D Nízká
Staré Radlice	128643	0,791	12,8%	175	D Nízká
Pražská čtvrť-západ	150584	0,896	14,5%	138	D Nízká
Motolská nemocnice	128945	1,230	20,0%	116	D Nízká
Barrandov	129151	0,662	10,7%	96	D Nízká
Kotlářka	128970	0,542	8,8%	75	D Nízká
Hlubočepy-nad nádražím	129119	0,692	11,2%	72	D Nízká
Smíchovské nádraží	128821	1,612	26,2%	69	D Nízká
Zlíchov	129101	1,577	25,6%	58	D Nízká

Pražská čtvrť-Na Žernovkách	129143	0,808	13,1%	54	D Nízká
Jinonice-průmyslový obvod-východ	128651	1,390	22,6%	46	D Nízká
Skalka	128988	0,978	15,9%	43	D Nízká
Na hliníku	128911	1,417	23,0%	36	D Nízká
Dívčí hrady	128716	0,325	5,3%	29	D Nízká
Barrandov VI	316521	1,244	20,2%	26	D Nízká
Motol-západ	128937	1,150	18,7%	10	D Nízká
Jinonice-u stadiónu	128872	1,650	26,8%	8	D Nízká
U Císařky	128996	3,681	59,7%	8	D Nízká
Klukovice	129127	0,582	9,4%	7	D Nízká
Motol-u opravny	316458	4,985	80,9%	5	D Nízká
Pod Dívčími hrady	128848	0,171	2,8%	2	D Nízká
Prokopské údolí	128856	1,495	24,3%	2	D Nízká
Barrandov-ateliéry	129160	0,193	3,1%	1	D Nízká
Lány-sever	316776	3,081	50,0%	1	D Nízká
Smíchovský pivovar-nábřeží	305898	6,162	100,0%	1	D Nízká
Praha 5	**1**		**16,2%**	**14907**	

Zdroj: ŘSCP ČR, vlastní výpočty

Tabulka 2.7: Základní sídelní jednotky (ZSJ) s koncentracemi cizinců ze třetích zemí v MČ Praha 5 (2017)

ZSJ název	**ZSJ kód**	**Nadprůměrný výskyt** LQOBn	**Podíl cizinců** ROBn	**Počet cizinců** POBn	**Koncentrace KONCn**
Smíchovský pivovar	129071	8,632	89,3%	125	B Vysoká
Nový Zlíchov	316385	7,609	78,7%	60	B Vysoká
Smíchov-průmyslový obvod	128805	3,897	40,3%	98	C Střední
U malostranského hřbitova	128791	2,218	22,9%	790	D Nízká
Vrchlického	128783	2,054	21,2%	659	D Nízká
Na Skalce	128813	1,350	14,0%	602	D Nízká
Na bělidle	129062	1,741	18,0%	480	D Nízká
Jinonice-Pod Vidoulí	324850	2,217	22,9%	445	D Nízká
Jinonice-střed	128732	1,080	11,2%	418	D Nízká
Kavalírka	128775	1,281	13,3%	397	D Nízká
Arbesovo náměstí	129054	1,014	10,5%	395	D Nízká
Smíchov-jižní Radlická	128694	1,430	14,8%	344	D Nízká
Klamovka	129003	0,738	7,6%	338	D Nízká
Barrandov III	316491	0,790	8,2%	327	D Nízká
Košíře-střed	128767	0,578	6,0%	287	D Nízká
Barrandov VII	316539	2,014	20,8%	277	D Nízká
Barrandov II	316482	0,664	6,9%	253	D Nízká
Barrandov IV	316504	0,611	6,3%	242	D Nízká
U železničního mostu	129089	1,735	17,9%	242	D Nízká

Barrandov I	316474	1,516	15,7%	205	D Nízká
Jinonická	128660	0,480	5,0%	184	D Nízká
Barrandov V	316512	0,425	4,4%	178	D Nízká
Homolka	128953	0,561	5,8%	178	D Nízká
Pod zahradou Kinských	129046	1,038	10,7%	147	D Nízká
Malvazinka	128686	0,505	5,2%	134	D Nízká
Na Hřebenkách	129011	0,597	6,2%	132	D Nízká
Na Černém vrchu	128678	0,576	6,0%	114	D Nízká
Staré Radlice	128643	0,766	7,9%	108	D Nízká
Kesnerka	128708	0,600	6,2%	100	D Nízká
Pražská čtvrť-západ	150584	1,008	10,4%	99	D Nízká
Staré Hlubočepy	128830	0,519	5,4%	96	D Nízká
Na Újezdě	129038	0,754	7,8%	90	D Nízká
U motolské nemocnice	316377	1,683	17,4%	80	D Nízká
Motolská nemocnice	128945	0,882	9,1%	53	D Nízká
Hlubočepy-nad nádražím	129119	0,785	8,1%	52	D Nízká
Zlíchov	129101	2,176	22,5%	51	D Nízká
Smíchovské nádraží	128821	1,870	19,3%	51	D Nízká
Barrandov	129151	0,509	5,3%	47	D Nízká
Pražská čtvrť-Na Žernovkách	129143	0,962	9,9%	41	D Nízká
Kotlářka	128970	0,363	3,8%	32	D Nízká
Jinonice-průmyslový obvod-východ	128651	1,327	13,7%	28	D Nízká
Skalka	128988	0,963	10,0%	27	D Nízká
Pod Vidoulí	128759	1,155	11,9%	24	D Nízká
Jinonice-západ	128899	2,127	22,0%	22	D Nízká
Barrandov VI	316521	1,577	16,3%	21	D Nízká
Dívčí hrady	128716	0,246	2,5%	14	D Nízká
Na hliníku	128911	0,741	7,7%	12	D Nízká
Motol-západ	128937	1,624	16,8%	9	D Nízká
U Císařky	128996	4,331	44,8%	6	D Nízká
Jinonice-u stadiónu	128872	1,942	20,1%	6	D Nízká
Klukovice	129127	0,391	4,0%	3	D Nízká
Prokopské údolí	128856	2,346	24,3%	2	D Nízká
Pod Dívčími hrady	128848	0,134	1,4%	1	D Nízká
Lány-sever	316776	0,000	0,0%	0	D Nízká
Motol-u opravny	316458	0,000	0,0%	0	D Nízká
Smíchovský pivovar-nábřeží	305898	0,000	0,0%	0	D Nízká
Barrandov-ateliéry	129160	0,000	0,0%	0	D Nízká
Praha 5			**10,3%**	**9126**	

Zdroj: ŘSCP ČR, vlastní výpočty

2.7 Vývoj mezi lety 2012 a 2017

V roce 2012 žilo v MČ Praha 5 12 209 cizinců. Podíl cizinců na celkovém obyvatelstvu městské části byl v roce 2012 13,9 %. Alespoň jeden cizinec žil v 53 ZSJ (49 ZSJ alespoň 1 cizinec ze třetích zemí). 7 ZSJ mělo více než 500 cizinců (2 ZSJ s více než 500 cizinci ze třetích zemí). Mezi roky 2012 a 2017 došlo ke zvýšení počtu i podílu cizinců v drtivé většině ZSJ. Nedošlo ale k výrazným změnám v prostorovém rozložení bydlení cizinců (Obrázky 2.17-2.22).

Díky vyššímu podílu cizinců v roce 2012 v ZSJ Jinonice-Pod Vidoulí dosáhla tato lokalita extrémní koncentrace bydlení cizinců. Další 3 ZSJ dosáhly vysoké úrovně (Smíchovský pivovar, Jinonice-západ, Smíchov-průmyslový obvod) a 4 střední (Barrandov VII, U motolské nemocnice, Smíchovské nádraží, U malostranského hřbitova) úrovně. V případě cizinců ze třetích zemí dosahovaly v roce 2012 dvě ZSJ vysoké (Smíchovský pivovar, Jinonice-Pod Vidoulí) a dvě ZSJ střední (Smíchovské nádraží, Barrandov VII) úrovně koncentrace cizinců.

2.8 Věková struktura cizinců a její vývoj mezi lety 2012 a 2017

V porovnání s celkovou populací se cizinci v MČ Praha 5 vyznačují podstatně nižším podílem dětí do 15 let, velmi malým zastoupením seniorů ve věku 65 let a naopak podstatně vyšším zastoupením ve věkové kategorii 25-44 let a mírně i v kategorii 15-24 let a 45-64 let. Vývoj věkové struktury cizinců vykázal mezi lety 2012 a 2017 zvýšení podílu všech věkových kategorií s výjimkou cizinců ve věku 25-44 let, kde došlo k poklesu. I přes tento pokles je podíl cizinců v mladších kohortách produktivního věku výrazně vyšší než je tomu u populace celkem. Podíl dětí se sice zvyšuje, stále ale nedosahuje podílu dětí v populaci, a tak lze v nejbližších letech očekávat další a zvýšený nárůst dětské složky populace cizinců.

Tabulka 2.8: Věková struktura cizinců a populace celkem v MČ Praha 5 (2017)

Věk	Cizinci	Celkem	Cizinci	Celkem
0-14	1546	13278	10,37%	15,57%
15-24	1692	7205	11,35%	8,45%
25-44	6950	28885	46,62%	33,87%
45-64	4064	21697	27,26%	25,44%
65+	655	14211	4,39%	16,66%
Celkem	14907	85276	100,00%	100,00%

Tabulka 2.9: Vývoj věkové struktury cizinců v MČ Praha 5 (2012-2017)

Věk	2017	2012	2017	2012
do 15	1546	1181	10,37%	9,67%
15-25	1692	1265	11,35%	10,36%
25-45	6950	6367	46,62%	52,15%
45-65	4064	2984	27,26%	24,44%
65+	655	412	4,39%	3,37%
Celkem	14907	12209	100,00%	100,00%

Obrázek 2.17: Vývoj počtu cizinců mezi lety 2012 a 2017 v ZSJ MČ Praha 5

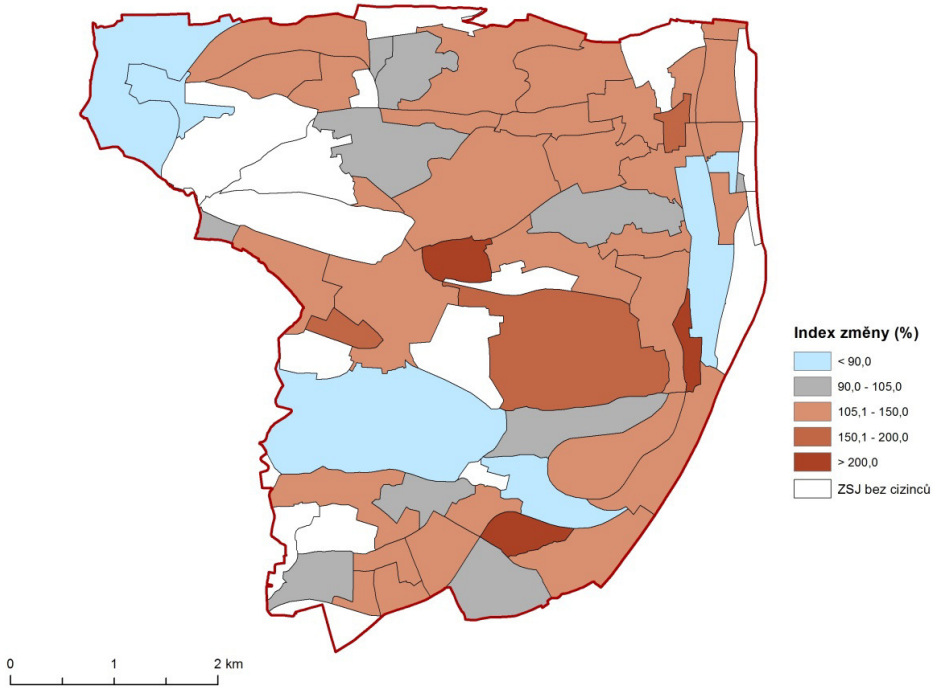

Zdroj dat: ŘSCP ČR

Obrázek 2.18: Vývoj počtu cizinců ze třetích zemí mezi lety 2012 a 2017 v ZSJ MČ Praha 5

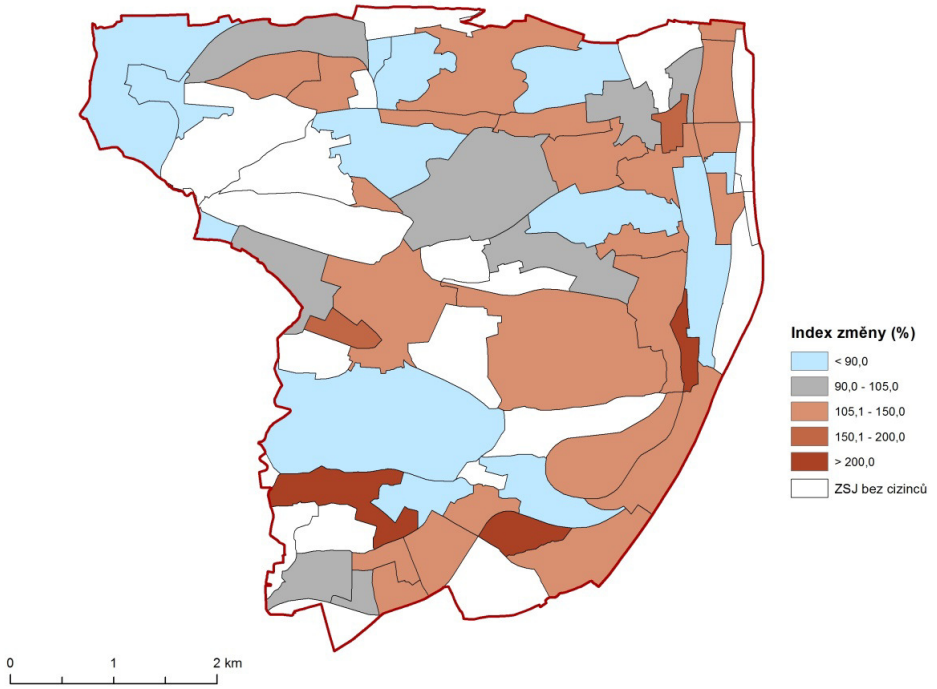

Zdroj dat: ŘSCP ČR

Obrázek 2.19: Počty, podíly a lokalizační kvocienty cizinců v ZSJ MČ Praha 5 v roce 2012

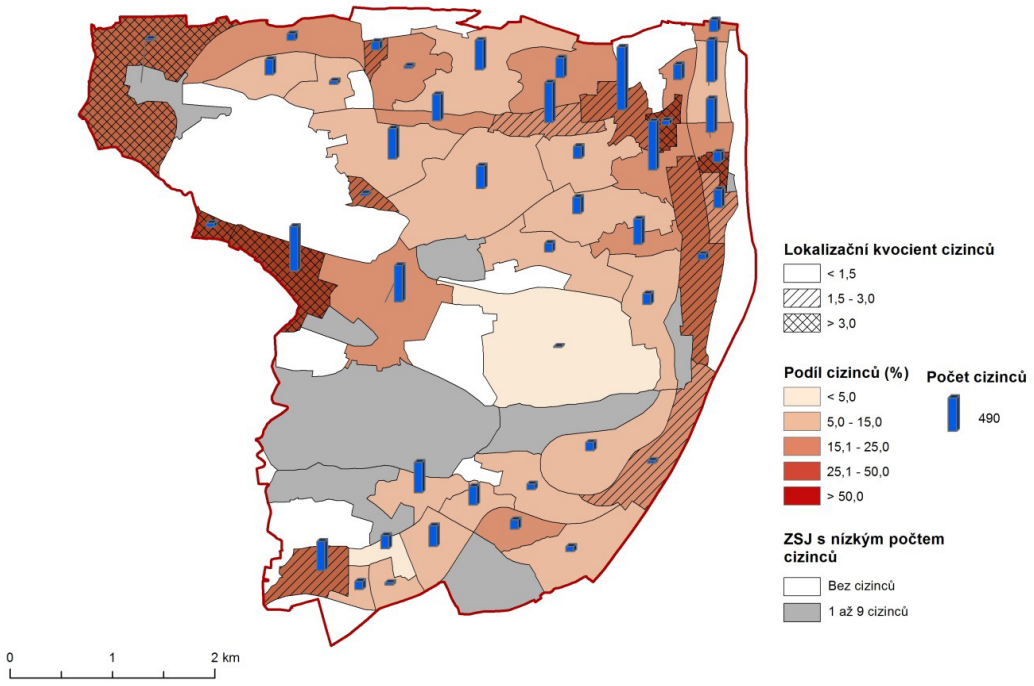

Zdroj dat: ŘSCP ČR

Obrázek 2.20: Počty, podíly a lokalizační kvocienty cizinců ze třetích zemí v ZSJ MČ Praha 5 v roce 2012

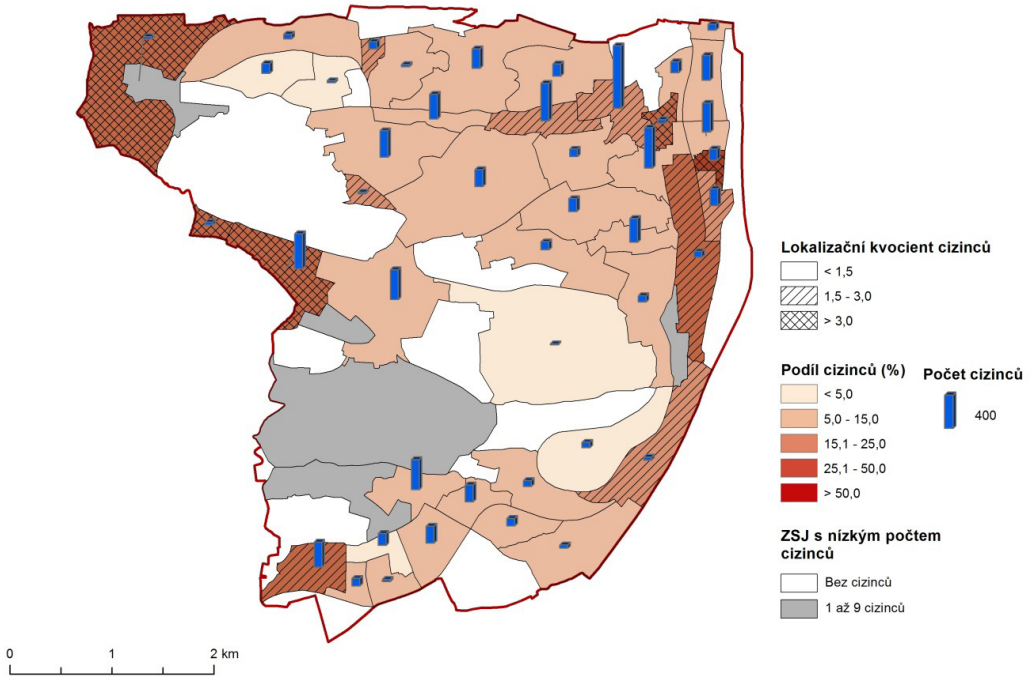

Obrázek 2.21: ZSJ podle typů koncentrace cizinců v MČ Praha 5 v roce 2012

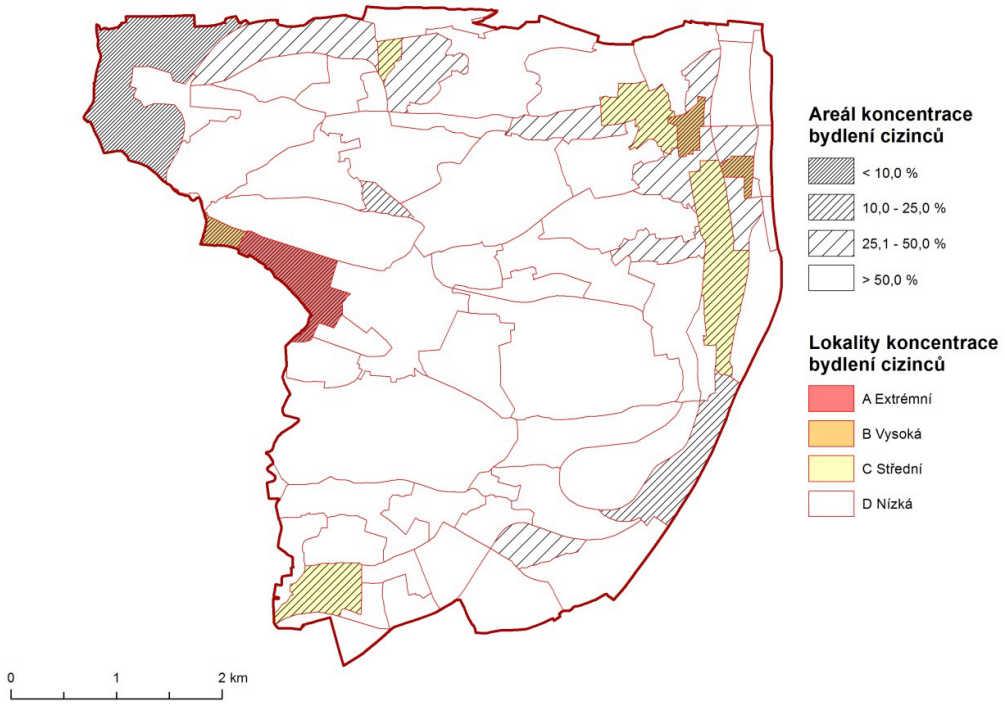

Zdroj: vlastní výpočty

Obrázek 2.22: ZSJ podle typů koncentrace cizinců ze třetích zemí v MČ Praha 5 v roce 2012

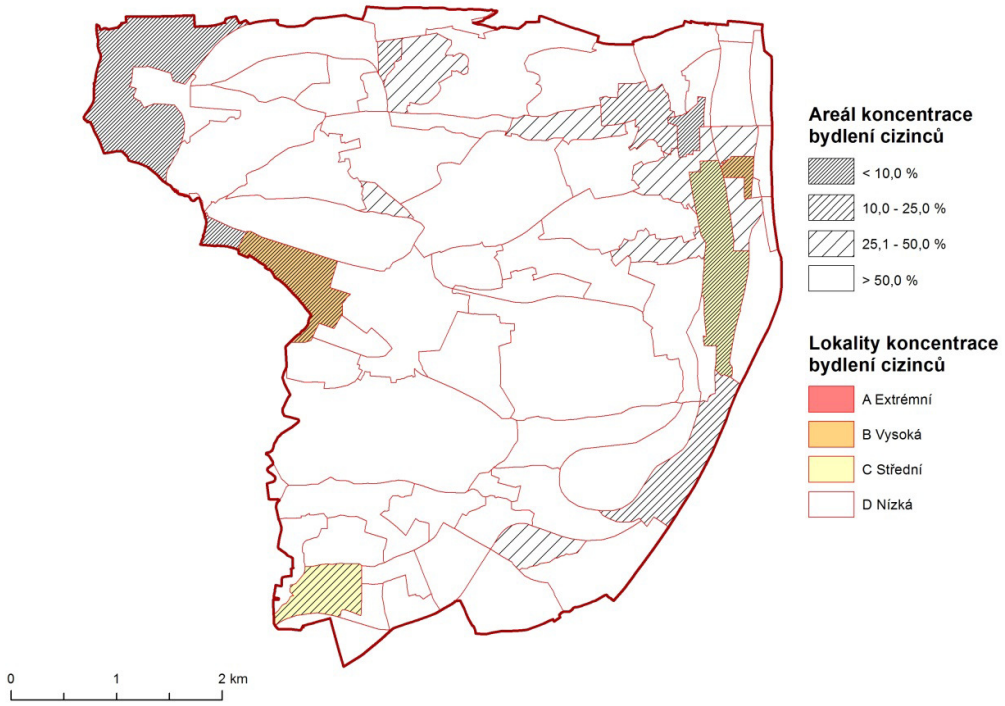

Zdroj: vlastní výpočty

Obrázek 2.23: Průměrný věk cizinců v ZSJ MČ Praha 5 (2017)

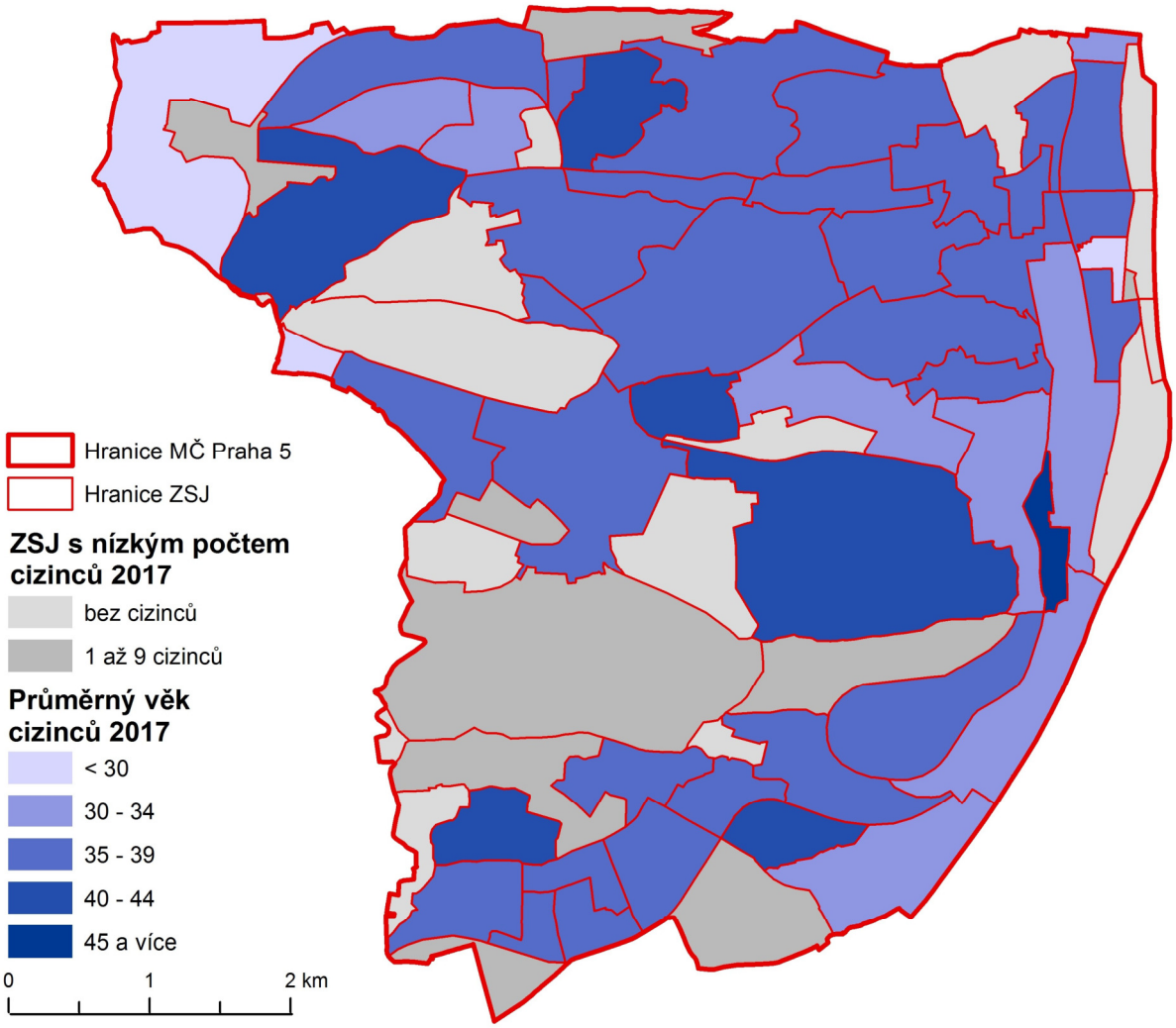

Obrázek 2.24: Areály koncentrace cizinců do 15 let a seniorů od 65 let v ZSJ MČ Praha 5 (2017)

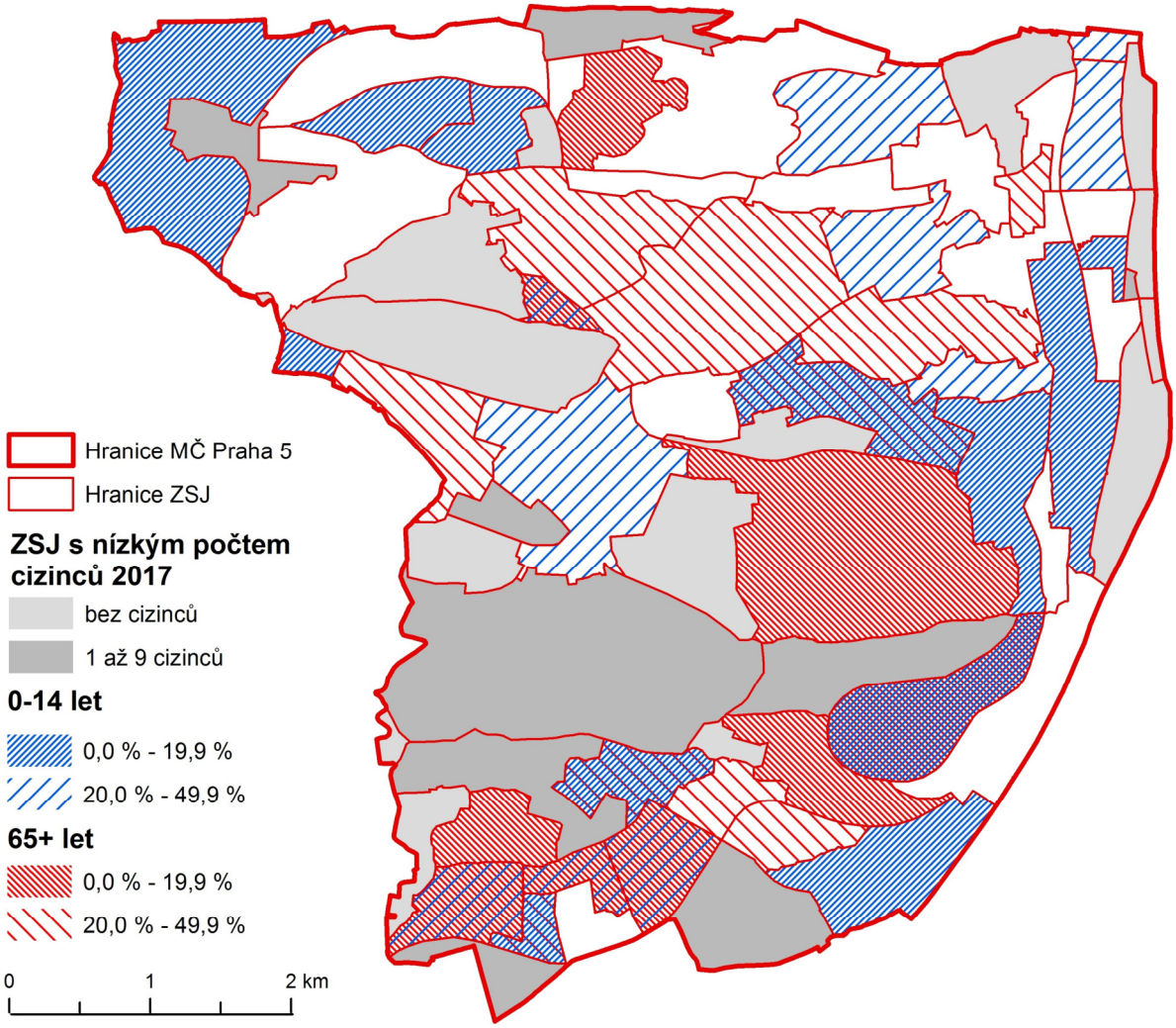

2.9 Analýza vývoje počtu dětí cizinců ve školských zařízeních v Praze a v MČ Praha 5

Za žáka cizince je považován žák, jehož rodiče mají jiné občanství než občanství České republiky. Vývoj počtu dětí cizinců je pochopitelně silně ovlivněn vývojem počtu cizinců. Podobně jako v Praze narůstá počet cizinců, roste zde také počet dětí cizinců navštěvující všechny typy školních zařízení (Obrázek 2.25).

Dynamika nárůstu je u dětí cizinců dokonce vyšší než u celkového počtu cizinců. Zatímco mezi lety 2005 a 2017 se počet cizinců v Praze zvýšil o 117 %, počet dětí cizinců se zvýšil mezi školními roky 2005/06 a 2016/17 o 139 %. V této době nejvíce narostl počet dětí cizinců navštěvující mateřskou školu (o 215 %). Relativně nejméně pak byl růst u dětí navštěvující školu základní (116 %), průměrný růst dosahovaly školy střední (130 %).

Celkový počet dětí cizinců byl ve školním roce 2016/17 na všech typech škol v Praze 15 374 žáků cizinců. Jedná se o 7,5 % z celkového počtu dětí navštěvující pražské školy. Je tedy vidět, že podíl cizinců na celkové populaci je daleko vyšší (15 %), což je dáno především typem ekonomické migrace, kdy se do Prahy stěhují především ekonomicky aktivní obyvatelé (především muži). S postupným usazováním cizinců v české společnosti ovšem do budoucna pravděpodobně můžeme očekávat dynamičtější růst počtu dětí cizinců. Mezi jednotlivými typy škol jsou spíše malé rozdíly. Největší podíl dětí cizinců na celkovém počtu žáků je na školách mateřských (8,9 %), na základních školách jde o 7,8 %, nejmenší podíl je pak na školách středních (6,2 %).

Obrázek 2.25: Vývoj počtu dětí cizinců podle jednotlivých typů škol v Praze ve školních rocích 2005/06 až 2016/17

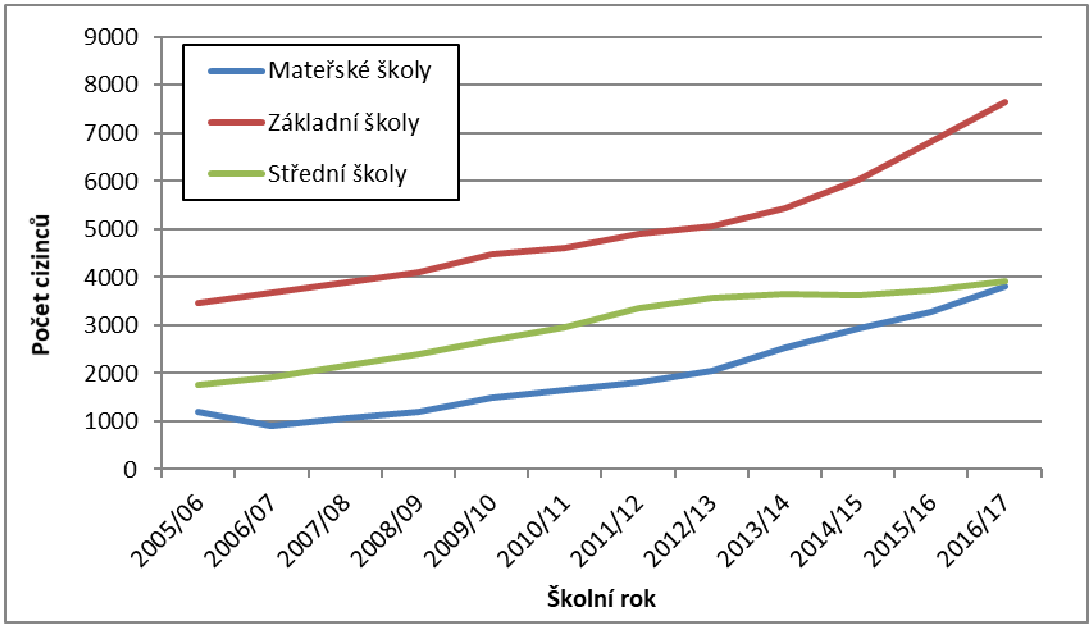

Zdroj: MŠMT

Struktura dětí cizinců na pražských školách dlouhodobě přibližně odpovídá struktuře cizinců v populaci. Nejvíce je dětí cizinců z Ukrajiny, dále Ruska, Vietnamu a Slovenska. Oproti zastoupení cizinců v populaci je na pražských školách především více dětí rodičů z Vietnamu.

Poměrně více dětí je také z Ruska či z Ukrajiny. Relativně méně je naopak dětí ze Slovenska a ostatních států EU. Je proto patrné vcelku vyšší zastoupení dětí cizinců ze třetích zemí oproti jejich zastoupení v populaci (Tabulka 2.10). Struktura dětí cizinců se prakticky neliší podle jednotlivých typů škol.

Tabulka 2.10: Struktura žáků cizinců podle státního občanství na školách v Praze ve školním roce 2016/17

	Počet žáků celkem	**Počet žáků cizinců - celkem**	**Počet žáků cizinců z EU**	**Počet žáků cizinců ze Slovenska**	**Počet žáků cizinců ze 3. zemí**
MŠ	42 711	3 799	1 117	637	2 682
ZŠ	98 126	7 650	1 747	1 011	5 903
SŠ	63 257	3 925	694	444	3 231
Celkem	204 094	15 374	3 558	2 092	11 816
Podíl na počtu dětí cizinců (%)		*100,0*	*23,1*	*13,6*	*76,9*
Podíl cizinců na celkovém obyvatelstvu k 31. 12. 2017 (%)		*100,0*	*33,4*	*15,5*	*66,6*

Zdroj: MŠMT

Podrobnější data o počtech cizinců na úrovni městských částí nejsou zveřejňována. Podle údajů získaných z odboru školství ÚMČ Praha 5 navštěvovalo veřejné mateřské a základní školy v celém správní obvodu Praha 5 (vedle MČ Praha 5 i MČ Praha-Slivenec) ve školním roce 2016/2017 celkem 700 dětí cizinců (z toho 504 ze třetích zemí) z celkového počtu 7 661 dětí. Podíl dětí cizinců na celkovém počtu dětí navštěvující tato školská zařízení byl 9,1 %, tedy více než je celopražský průměr (7,5 %) (Tabulka 2.11). Stejně jako v celé Praze je patrné i ve SO Praha 5, že podíl dětí cizinců je nižší, než je celkový podíl cizinců v populaci. Stejně jako v celé Praze je nejvyšší podíl dětí cizinců patrný na mateřských školách (11,0 %) oproti školám základním (8,3 %).

Podle údajů z odboru školství ÚMČ Praha 5 se v současné době ve SO Praha 5 vyskytuje 21 mateřských škol a 13 škol základních, které jsou zřizovány MČ. Všechny měly alespoň jednoho žáka cizince (Tabulka 12.12) a pouze 1 MŠ neměla žádného cizince ze třetích zemí (Tabulka 2.13). V žádné mateřské škole nepřesáhl podíl dětí cizinců více než 30 %. U základních škol celkový podíl nikde nepřesáhl hranici 20 %. V 5 ZŠ byl podíl vyšší než 10 %. V žádné ZŠ nebyl ovšem podíl dětí cizinců ze třetích zemí vyšší než 10 %. Všechny základní školy se výrazně neliší v hodnotách podílu dětí cizinců na celkovém počtu dětí, i když celkový rozptyl je poměrně velký. Nejnižší podíl by zaznamenán v ZŠ Waldorfská v Jinonicích, kterou navštěvuje pouze malý počet dětí cizinců (podíl 2,2 %). Naopak nejvyšší podíl byl zaznamenán v ZŠ v ulici Grafická (16,9 % z toho 10 % z třetích zemí).

Tabulka 2.11: Počet a podíl žáků cizinců ve školních zařízeních v SO Praha 5 ve školním roce 2016/17

	Počet žáků celkem	Počet žáků cizinců	Počet žáků cizinců ze třetích zemí	Podíl žáků cizinců z celkového počtu žáků (%)	Podíl žáků cizinců ze třetích zemí z celkového počtu žáků (%)
MŠ	2 276	251	160	11,0	7,0
ZŠ	5 385	449	344	8,3	6,4
Celkem	7 661	700	504	9,1	6,6

Zdroj: Odbor školství ÚMČ Praha 5; vlastní zpracování

Tabulka 2.12: Počet škol podle podílu žáků cizinců v SO Praha 5 ve školním roce 2016/17

	Počet škol celkem	Počet škol s dětmi cizinců	Počet škol s podílem dětí cizinců větším než 30 %	Počet škol s podílem dětí cizinců mezi 10 -30 %	Počet škol s podílem dětí cizinců menším než 10 %
MŠ	21	21	0	11	10
ZŠ	13	13	0	5	9
Celkem		34	0	15	19

Zdroj: Odbor školství ÚMČ Praha 5; vlastní zpracování

Tabulka 2.13: Počet škol podle podílu žáků cizinců ze třetích zemí v SO Praha 5 ve školním roce 2016/17

	Počet škol celkem	Počet škol s dětmi cizinců	Počet škol s podílem dětí cizinců větším než 30 %	Počet škol s podílem dětí cizinců mezi 10 -30 %	Počet škol s podílem dětí cizinců menším než 10 %
MŠ	21	20	0	5	16
ZŠ	13	13	0	3	11
Celkem		33	0	8	27

Zdroj: Odbor školství ÚMČ Praha 5; vlastní zpracování

V pěti mateřských školách byl podíl dětí cizinců na celkovém počtu mezi 10 až 30 %. Největší podíl byl zaznamenán v MŠ a ZŠ Grafická (29 %, 22 % ze třetích zemí), což byla jediná MŠ s více než 20 % podílem dětí cizinců. Celkově je tedy patrné, že v MČ Praha 5 nedochází ke vzniku segregovaných škol, kde by docházelo k nadměrné koncentraci dětí cizinců, ale naopak můžeme pozorovat poměrně rovnoměrnou distribuci dětí cizinců.

Struktura žáků cizinců je v MČ Praha 5 obdobná jako v celé Praze a velmi se podobá struktuře všech cizinců v MČ Praha 5. Stejně jako v celé Praze nejvíce jsou zastoupeny děti cizinců z Ukrajiny, států EU (především Slovenska), Ruska a Vietnamu (Tabulka 2.14).

Tabulka 2.14: Struktura žáků cizinců podle státního občanství na školách SO Praha 5 ve školním roce 2016/17

	Počet žáků cizinců - celkem	Počet žáků cizinců ze států EU	Počet žáků cizinců z Ukrajiny	Počet žáků cizinců z Ruska	Počet žáků cizinců z Vietnamu	Počet žáků cizinců z ostatních států
MŠ	251	91	71	26	16	47
ZŠ	449	105	175	47	39	83
Celkem	700	196	246	73	55	130
Podíl na počtu dětí cizinců (%)	100,0	28,0	35,1	10,4	7,9	18,6

Zdroj: Odbor školství MČ Praha 5; vlastní zpracování

3 Vnímání rizik a potenciálů ve vzájemném soužití majoritní společnosti a cizinců

Cílem této části je prezentovat rizika/problémy a zároveň potenciály/pozitivní stránky soužití, jak ho vnímají klíčoví informátoři z řad politické reprezentace a administrativy městské části, Policie, školských zařízení, vládních a nevládních neziskových organizací pracujících s cizinci a dalších aktérů. Analýza vychází z informací získaných v rámci úvodního diskusního setkání s klíčovými aktéry, které se konalo v dubnu 2018 na úřadu Městské části Praha 5. Z úvodního diskusního setkání byl vypracován přehled témat, jež se dále ověřovaly a doplňovaly v polostrukturovaných rozhovorech s klíčovými informátory (viz seznam klíčových aktérů v Příloze 2). Prezentované informace vyjadřují zkušenosti, názory a představy jednotlivých institucí, respektive jejich zástupců. Vzhledem k omezenému rozsahu výzkumu nebylo možné vnímaný stav dále ověřovat.

Kapitola je rozdělena do tří částí. První z nich se věnuje rizikům/problémům soužití na úrovni každodenní interakce obyvatel městské části. Diskutovány jsou zejména konkrétní tematické oblasti, které klíčoví aktéři identifikovali v průběhu rozhovorů. Rizika a problémy jsou diskutovány z pohledu tří tematických oblastí: (1) sociální skupiny, (2) místa, oblasti a aktivity, (3) činnost institucí. Ve druhé části věnujeme pozornost potenciálům a pozitivním stránkám soužití, které se váží k vymezeným tematickým oblastem. Analyzovány jsou ve vztahu k sociálním skupinám cizinců a jejich charakteristikám a zároveň místům, oblastem a aktivitám, kolem nichž probíhá a rozvíjí se interakce, nebo které jsou spojovány s koncentrací cizinců, a také ve vztahu k činnosti institucí. Třetí část představuje vyhodnocení rizik/problémů a potenciálů/pozitivních stránek podle vymezených tematických oblastí.

3.1 Vnímaná rizika a problémy v soužití

Tato část se zabývá identifikací rizik a problémů v soužití z pohledu klíčových informátorů. Nejdříve jsou diskutovány skupiny cizinců, u nichž jsou aktuálně vnímána možná rizika a případně i potřeba intervence ze strany institucí. Akcentovány jsou odlišnosti dané státní příslušností a kulturně-mentálních odlišností, věkem a migrační generací a přístupem k sociálním službám. Ve druhé části jsou prezentovány problémy a rizika jednak v místech spojovaných se zvýšenou koncentrací cizinců a jejich intenzivnější interakcí s majoritou a ostatními skupinami cizinců (rezidenční koncentrace), a také v oblastech, kde se rozvíjí jak interakce, tak jsou patrné určité segregační tendence (školství, každodenní vzájemné soužití). V třetí části jsou představena rizika a problémy, s nimiž se potýkají různé instituce, a to z hlediska přístupu k agendě integrace cizinců, nástrojů komunikace a spolupráce s cizinci a s ostatními institucemi.

3.1.1 Rizika a problémy v soužití dle sociálních skupin

Skupiny cizinců, které jsou vnímány jako problematické, anebo vyžadují zvláštní pozornost, byly klíčovými aktéry identifikovány na základě věku, generace migrantů, délky pobytu v Česku, státní příslušnosti a kulturně-mentálních odlišností a přístupu ke službám sociálního státu.

Státní příslušnost a kulturně-mentální odlišnosti

S riziky a problémy byli spojováni především cizinci ze třetích zemí, převážně z Vietnamu, Ukrajiny a Ruska. Problémy nelegálních pobytů, práce na černo a vykořisťování z hlediska pracovní doby a pracovních podmínek se týkaly cizinců ukrajinské státní příslušnosti. U Vietnamců, Rusů a Arabů bylo poukazováno na „uzavřenost do vlastní sociální bubliny". Klíčoví aktéři také upozornili na obecný nezájem se integrovat u bohatších Rusů. Na často se vyskytující konflikty mezi skupinami cizinců bylo poukázáno u Rusů a Ukrajinců, a to především ve vztahu k napjaté situaci mezi zeměmi jejich původu. Mezi nejproblematičtější skupiny cizinců z hlediska páchání přestupků patřili Slováci, Ukrajinci (problémy s alkoholem), Vietnamci, Kubánci a Rusové (drobné problémy s občanským soužitím). Mezi osobami bez přístřeší se nejčastěji vyskytovali migranti ze sousedního Slovenska. Z hlediska kulturně-mentálních odlišností byl zaznamenán obecný problém u Vietnamců a muslimů, konkrétně zazněl problém se stravováním a způsobem oblékání u muslimských dětí.

Věkové a generační rozdíly

Většina informátorů považuje děti cizinců za jakýsi komunikační prostředek, pojítko, a dokonce i zdroj informací pro rodiče. Prostřednictvím dětí probíhá proces navázání komunikace mnohem rychleji a snadněji. Informátoři rovněž poukázali na skutečnost, že děti cizinců, které se buď již narodily v Česku (tzv. 2. generace) nebo se přistěhovaly s rodiči (tzv. 1,5. generace) a od ranného dětství se učily česky, ovládají češtinu lépe než rodný jazyk rodičů, což vyvolává problémy uvnitř rodiny. U starších dětí bylo poukázáno na problém se způsobem chování založeném na zvycích přivezených z původního bydliště (např. „obranná reakce a agresivita u kluků"). Aktivní zapojení do integračního procesu je problémovější u dospělých cizinců, kteří nemají děti, a to z důvodu jejich pracovní vytíženosti a absence volného času, který by mohli věnovat participaci na integračních aktivitách a začlenění se do života majoritní společnosti. Z hlediska odlišných generací migrantů klíčoví aktéři poukazovali na problémy především u starší generace cizinců ze zemí bývalého Sovětského svazu. Šlo především o nedostatečné ovládání češtiny a malou motivaci se nový jazyk naučit a také o odlišný způsob jednání a chování, který mají zažitý ze země původu.

Přístup ke službám sociálního státu

Státní příslušnost, typ, účel a délka pobytu cizinců odráží jejich přístup ke službám sociálního státu. Klíčoví aktéři nejčastěji zmiňovali problémy s přístupem cizinců k sociálnímu zabezpečení a k veřejnému zdravotnímu pojištění. V oblasti sociálního zabezpečení byl nefrekventovanějším problémem nárok na důchod nebo jeho výše. Za ohroženou skupinu byli klíčovými aktéry považováni cizinci ze zemí bývalého Sovětského svazu, kteří dlouhodobě pracují na černo, přes agentury a na živnostenský list. Jako riziko byl respondenty vnímán velmi omezený přístup cizinců k možnostem čerpat sociální dávky, případně požádat o sociální bydlení. V otázkách zdravotního pojištění cizinců spočívá problém v omezeném přístupu některých skupin (např. držitelé povolení k dlouhodobému pobytu) k všeobecnému zdravotnímu pojištění. Za problémové bylo zároveň považováno i komerční pojištění, které nabízí méně kvalitní a mnohem užší spektrum zdravotních služeb. V poslední době došlo k prudkému nárůstu cen za komerční zdravotní pojištění, nabídka a kvalita služeb se však nezměnila a zůstává na nízké úrovni. Navíc některé skupiny cizinců patří mezi zdravotně rizikové (např. děti do 1 roku, těhotné ženy a lidé starší 60 let), což je důvodem dalšího navýšení cen za pojištění.

3.1.2 Rizika a problémy v soužití podle lokalit, témat a aktivit

V této části se zaměříme na rizika a problémy v místech spojovaných s cizinci a jejich intenzivnější interakcí s majoritou a ostatními skupinami cizinců (rezidenční koncentrace) a v oblastech, kde se rozvíjí jak interakce, tak jsou patrné určité segregační tendence (školství, každodenní vzájemné soužití). Zde je také věnována pozornost rizikům a problémům v oblasti kriminality cizinců.

Rezidenční koncentrace, místa páchání přestupků, školy se zvýšeným počtem dětí cizinců a segregované školy

V průběhu rozhovorů byly klíčovými aktéry vymezeny tři typy míst spojovaných s cizinci. První jsou místa zvýšené rezidenční koncentrace cizinců, mezi které byly zařazeny sídliště na Barrandově a Košíře, kde bylo v poslední době zaznamenáno napětí v soužití mezi Rusy a Ukrajinci. Druhým typem jsou lokality se zvýšenou mírou kriminality. Mezi nejčastěji páchané přestupky patří krádeže, požívání alkoholu, drog a kouření v zakázaných místech. Za problémová místa z hlediska kriminality bylo považováno okolí obchodního centra Nový Smíchov, ulice Nádražní, Plzeňská, Lidická, Štefánikova, okolí autobusového nádraží Na Knížecí a okolí Smíchovského nádraží. Třetí typ rizikových míst představují školy a školky se zvýšeným počtem dětí cizinců (např. MŠ Podbělohorská, MŠ Duha, ZŠ a MŠ Grafická, ZŠ a MŠ Kořenského, ZŠ Tyršova) a také segregované školy, kde výuka probíhá většinou v cizím jazyce (např. česko-německá škola v Jinonicích), což může přispívat k prohlubování sociální izolace.

Školství a vzdělávání dětí cizinců

Za riziko do budoucna, nikoliv ale za problém, je považován nárůst počtu dětí cizinců ve vzdělávacích zařízeních: byla zdůrazněna nutnost připravenosti městské části na tento trend. Hlavní problém, s nimž se potýká oblast školství, je nevstřícné nastavení financování projektů na podporu integrace dětí cizinců podle kalendářního roku, zatímco se provoz vzdělávacích zařízení řídí školním rokem. Z tohoto důvodu je obtížné zajistit kontinuitu integračních aktivit na školách a školkách po dobu celého školního roku. Klíčoví aktéři také upozornili na problém znalosti češtiny, a to zejména u nově příchozích dětí cizinců. Ovládání jazyka majoritní společnosti odráží ne/úspěšnost dětí cizinců ve škole a jejich ne/začlenění do školního života. Žáci se špatnou znalostí češtiny brzdí výuku a vyžadují specifický přístup pedagogů. Na to navazuje další problém, kterým je nepřipravenost pedagogů z hlediska didaktiky a metodiky výuky češtiny a ostatních předmětů pro děti cizinců. Nakonec byla za problém považována i obtížná komunikace s rodiči (obzvlášť na MŠ), kteří se nedomluví česky a v některých případech ani anglicky.

Kriminalita cizinců

Podle slov zástupce Oddělení přestupků ÚMČ Praha 5 se cizinci neliší od majority z hlediska počtu spáchaných přestupků. Za problémové jsou považovány potíže s doručováním pošty. Obtížné je také jednání v rámci přestupkového řízení, a to kvůli špatné znalosti češtiny a absenci tlumočníka.

Každodenní vzájemné soužití

Za problémové byly považovány praktiky každodenního vyjednávání nejen mezi majoritou a cizinci, ale i mezi skupinami cizinců. Podle odpovědí klíčových aktérů má česká majorita problém s tolerancí a občas se vyznačuje xenofobními reakcemi. V důsledku historické minulosti mají Češi zažitý tzv. „syndrom malého národa“, a proto po získání nezávislosti se

snaží vymezovat vůči všemu cizímu a bránit se potenciálním intervencím zvenku. Za problém soužití je považováno uzavírání se starší generace cizinců, která si podržuje svou kulturu, zvyky, tradice, a je méně ochotná se přizpůsobovat české společnosti. Co se týká vzájemného soužití mezi skupinami cizinců, bylo upozorněno na v poslední době patrné napětí mezi Rusy a Ukrajinci. Nakonec uvnitř některých skupin cizinců, zejména ze zemí bývalého Sovětského svazu, byl zaznamenán problém sdílení a šíření nepravdivých a lživých informací kvůli vzájemné závisti mezi vlastními krajany.

3.1.3 Rizika a problémy v činnosti institucí

Obsahem této části jsou identifikovaná rizika a problémy z hlediska přístupu k agendě integrace cizinců ve vybraných institucích, nástrojů komunikace s cizinci (ať už vlastních nebo využívaných zprostředkovaně), přímé spolupráce s cizinci a spolupráce s ostatními institucemi. Zde diskutujeme problémy spojené s přístupem institucí k cizincům, zapojením cizinců do činnosti institucí, ne/důvěru cizinců v nevládní neziskové organizace (NNO), otázky informovanosti cizinců a o cizincích a způsoby informování. Nechybí zde ani rizika spojená s komunálními volbami a potenciálními voliči.

Vnímání a komunikace institucí s cizinci

Některými klíčovými aktéry bylo poukázáno na nedostatečně aktivní přístup k cizincům ze strany státní správy a samosprávy, přičemž důraz byl kladen na nezapojení samotných cizinců nejen do řešení otázek jejich integrace, ale obecně do činnosti institucí působících na území městské části. Za problém je považován i nevhodný přístup některých úředníků k cizincům, a to především kvůli jazykové bariéře a přenášení odpovědnosti na cizince. Někteří klíčoví aktéři kladli otázku: Kdo si vlastně má zařídit tlumočníka – úřad nebo cizinec? Většinou bylo poukázáno na chybný názor úředníků, že integrace je záležitostí cizinců a „oni“ by se měli přizpůsobit „nám“. Na problém cizinců s ovládáním češtiny při komunikaci s institucí poukazovali skoro všichni klíčoví aktéři. Za určitý faktor neporozumění je vnímáno i odlišné nastavení fungování některých institucí (např. demokracie na školách a zapojení rodičů do života školy, v Česku děti nosí svačinu do školy, pravidla objednání k dětskému lékaři) a také obecná pravidla chování v české společnosti.

Informovanost cizinců/o cizincích a způsoby informování

Všichni klíčoví aktéři se shodli na tom, že závažným problémem je nedostatečná informovanost cizinců, a to ve všech životních situacích. Podle klíčových aktérů si cizinci velmi rychle zjistí svá práva, ale málokdo jim vysvětlí jejich povinnosti, což mimo jiné vede k problematické komunikaci s institucemi, někdy i k problémům se zákonem. Cizincům chybí informace v oblasti sociální (nárok na důchod, sociální dávky a sociální bydlení), právní (vízová oprávnění, pracovní povolení, živnostenské oprávnění, možnosti získání trvalého pobytu a občanství), zdravotnictví (pojištění, pravidla a postup objednání k lékaři) a školství (pravidla fungování škol a školek). Dalším problémem z pohledu klíčových aktérů je špatná informovanost české majoritní společnosti o cizincích, respektive o zvycích, tradicích a postojích v zemích jejich původu, které se ve většině případů liší od českých. Vzájemná neznalost těchto odlišností se často stává příčinou nepochopení, napětí a konfliktů v soužití. Respondenti poukazovali na chybějící místa setkávání majority a cizinců, kde by mohlo docházet ke vzájemnému seznámení a výměně znalostí i praktických zkušeností. V porovnání s jinými městskými částmi (např. Praha 4, 7, 13), které mají větší zkušenost s integrací migrantů, respondenti poukazovali na omezené způsoby informování cizinců. Mezi výtky

patřilo to, že většina úřadů a institucí (včetně webových stránek městské části) poskytuje informace jenom v českém jazyce a místní noviny a zpravodaje nevycházejí v cizích jazycích.

Nedůvěra cizinců a nedostatek znalosti a kapacity v institucích

S problémem nedůvěry některých skupin cizinců (obzvlášť ze zemí bývalého Sovětského svazu) se většinou potýkají NNO, kam se o pomoc obracejí cizinci nejen z městské části Praha 5, ale i odjinud. Podle zástupců některých NNO jádro problému spočívá v zažitém stereotypu, že bezplatná pomoc je nekvalitní a podezřelá. Namísto získávání kvalitní bezplatné pomoci od profesionálů někteří cizinci preferují řešit své problémy v rámci sítí migrantů, kde většinou obdrží špatnou anebo neaktuální informaci, za kterou navíc zaplatí. I přes jistou nedůvěru některých skupin cizinců NNO hlásí nedostatek právníků a sociálních pracovníků na svých pobočkách po celé Praze, a to kvůli vysoké poptávce ze strany cizinců. Zástupci různých odborů ÚMČ Prahy 5 poukazovali na absenci dat o cizincích, a hlavně o jejich potřebách. Závažným problémem je podle představitelů ÚMČ Prahy 5 chybějící definice cílových skupin, na které by se měla městská část zaměřit v otázkách integrace cizinců.

Komunální volby a potenciální voliči

Někteří klíčoví aktéři vnímali jako problém období před a po komunálních volbách, a to ze dvou důvodů. Prvním je to, že témata spojená s cizinci jsou pro veřejnost velmi citlivá a vyjádření některých politiků mohou odvádět pozornost od nejpalčivějších reálných problémů. Druhým rizikem jsou obavy z možných změn politické reprezentace po volbách a následné nejistotě, jakým směrem se vydá nově zvolené zastupitelstvo v otázkách integrace cizinců. Nakonec za riziko byli považováni i samotní cizinci, kteří jsou potenciálními voliči, a dnešní zanedbání jejich integrace může v budoucnu ovlivnit jejich politické preference.

3.2 Potenciály a pozitivní stránky soužití

Tato část se zaměřuje na potenciály a pozitivní příklady v soužití a činnosti institucí, které byly identifikovány v průběhu rozhovorů s klíčovými aktéry. Podkapitola se skládá z tří částí. První část reflektuje rozdělení cizinců podle sociálních skupin, druhá je zaměřena na lokality, témata a aktivity, a třetí pojednává o činnosti institucí.

3.2.1 Potenciály a pozitivní stránky soužití podle sociálních skupin

Sociální skupiny, které klíčoví aktéři považovali za dobře integrované a/nebo výrazně přispívající k integraci, byli identifikovány podle věku, generace migrantů a státní příslušnosti.

Věk a generace migrantů

Nejúspěšněji probíhá integrace dětí cizinců a to především ve školkách a školách. Na rozdíl od dospělých nemají děti velkou komunikační bariéru a snadněji najdou kontakt v novém prostředí. Děti cizinců byly také považovány za pojítko na dospělé cizince. Jako příklad byla uvedena situace, kdy dvě matky cizinky (Ukrajinka a Vietnamka) vyzvedávaly své děti ze školky, seznámily se, navázaly kontakt, protože jejich děti se skamarádily ve školce, a od té doby jsou maminky také kamarádky. Skoro všichni respondenti sdílí názor, že dospělí jsou dobře oslovitelní přes své děti. Za příklad povedené integrace byla považována druhá generace migrantů, resp. děti, které se narodily cizincům v Česku, a také 1,5. generace, ale jen v případě, že se dítě přistěhovalo s rodiči v mladším věku.

Státní příslušnost

Pozitivně jsou vnímány vietnamské děti, které jsou považovány za pilné a poslušné žáky na školách a ve školkách. Druhá generace Vietnamců perfektně ovládá češtinu a snaží se zapojit do české společnosti. Za dobrý příklad integrace bylo také považováno vítězství dítěte bulharské státní příslušnosti na školní olympiádě z českého jazyka. Pozitivně byli vnímáni také dospělí cizinci z Rumunska a Litvy, kteří přispívají k integraci pomocí pořádání nejrůznějších akcí v komunitním centru Prádelna.

3.2.2 Potenciály a pozitivní stránky soužití podle lokalit, témat a aktivit

Tato část pojednává o potenciálech a dobrých příkladech v integraci cizinců, a to z hlediska soužití v místech jejich koncentrace, tematických oblastí s intenzivnější interakcí a aktivit zaměřených na začlenění cizinců do majoritní společnosti a zlepšení integračního procesu.

Místa koncentrace cizinců

Přítomnost cizinců na území městské části Praha 5 byla v obecné rovině vnímána pozitivně. Klíčoví aktéři především zdůrazňovali obohacení české společnosti díky sdílení společného prostoru a každodennímu soužití s kulturně odlišnými sousedy. Přestože jsou vnímána místa zvýšené koncentrace cizinců, žádná z lokalit nebyla považována za místo trvalých problémů a přetrvávajících konfliktů souvisejících s každodenním soužitím cizinců a majoritní společnosti. Neexistenci problémových lokalit vnímali klíčoví aktéři jako významný potenciál.

Intenzivní integrace cizinců v oblasti školství

Za místa nejintenzivnější integrace cizinců byly klíčovými aktéry považovány vzdělávací zařízení. Školy a školky byly vnímány jako komunity, které přispívají ke vzájemnému poznávání, porozumění a obohacení, a to jak pro děti, tak i jejich rodiče. Pozitivní vliv na proces integrace cizinců mají mnohé aktivity, do nichž se zapojily školy a školky na Praze 5 a jejich pedagogové. Především se jednalo o doučování českého jazyka v MŠ a ZŠ (včetně doučování o prázdninách), přípravné třídy, interkulturní workshopy „Vzájemná tolerance“, multikulturní týdny na MŠ a multikulturní besídky. Probíhalo také vzdělávání pedagogů češtiny a odborných předmětů v MŠ a ZŠ, a to pomocí workshopů zaměřených na řešení specifických potřeb žáků s odlišným mateřským jazykem.

Komunitní život

Za potenciální místa a aktivity integrace cizinců byly označovány společenské akce (sportovní, kulturní apod.), které pravidelně probíhají na území městské části Praha 5. Tyto akce poskytují příležitosti pro vzájemné seznámení, porozumění, navázaní přátelství a vedou k odbourání barier a stereotypů v komunikaci majority a cizinců. Jako dobré příklady byly uvedeny nejrůznější sportovní soutěže, dětské dny v parku Portheimka a v parku Sacre Coeur, akce pro děti jako Pohádkový les, rozmanité akce v komunitním centru Prádelna na Smíchově a Slavnosti Rumunů v Kinského zahradě. V září 2018 se v Praze 5 již podvanácté konal Den neziskových organizací, jejichž zástupci měli možnost informovat veřejnost o své činnosti a poskytovaných službách.

3.2.3 Potenciály a pozitivní stránky v činnosti institucí

Tato část obsahuje potenciály a dobré příklady v činnosti institucí, a to z hlediska přístupu k agendě integrace cizinců a jejich úspěšného zapojení do života české majoritní společnosti. Pozornost je věnována nejen sdílení informací a výměně dobrých zkušeností mezi aktéry

zabývajícími se problematikou integrace cizinců, ale též spolupráci úřadu městské části s neziskovými organizacemi.

Agenda integrace cizinců na ÚMČ Prahy 5

V procesu začleňování obyvatel cizí státní příslušnosti do života české majoritní společnosti se městská část Praha 5 snaží postupovat v souladu s Koncepcí integrace cizinců na území hl. m. Prahy. Od roku 2016 je na ÚMČ Prahy 5 nově zřízená pozice poradce pro cizince, národnostní menšiny a etnické skupiny, který má na starosti agendu integrace cizinců. Tento rok již potřetí městská část Praha 5 dostala podporu od Ministerstva vnitra ČR v projektu obcí. V roce 2016 byl projekt podávaný MČ Praha 5 zaměřen obecně na podporu integrace cizinců a v roce 2017 na podporu vzdělávacích aktivit k integraci cizinců.

Výměna zkušeností

Zástupci různých institucí působících na území městské části Praha 5, jejichž činnost je spojena s integrací cizinců, pravidelně využívají možnosti setkat se s kolegy na různých úrovních. Na úrovni města Prahy probíhá jednou za měsíc tzv. Regionální poradní platforma, kde se scházejí zástupci Magistrátu hlavního města Prahy, neziskových organizací, akademického sektorů a městských částí. Cílem platformy je seznámení se s aktivitami a dobrými příklady v činnosti různých aktérů působících na poli integrace cizinců v Praze. Výměna zkušeností, sdílení informací a společné řešení problémů mají pozitivní vliv na rozvoj integrační agendy na Praze 5. Podle klíčových aktérů nemá městská část Praha 5, na rozdíl od jiných městských částí (např. MČ Praha 4, 7, 9 a 13), zatím tak velké zkušenosti se začleněním migrantů na svém území, a ráda se od nich poučí. V procesu integrace cizinců je také užitečné mít přehled o mezinárodních zkušenostech. V červnu tohoto roku se konala mezinárodní konference o vzdělávání dětí migrantů na území hl. m. Prahy „Integrace na školách – sdílení příkladů dobré praxe“, kde se zástupci MČ Praha 5 (sociálního odboru a odboru školství, ředitelé/ky MŠ a ZŠ) seznámili s příklady dobré praxe z Belgie, Finska, Nizozemska a Rakouska.

Spolupráce s neziskovým sektorem

Městská část Praha 5 velmi intenzivně spolupracuje s různými neziskovými organizacemi. První je Integrační centrum Praha (dále jen **ICP**), které se podílí na zajištění a organizaci kurzů češtiny pro děti a dospělé a kurzů sociokulturní orientace, kde se cizinci ze třetích zemí mohou dozvědět o možnostech na trhu práce, základech podnikání v Česku anebo o postupu získávání českého občanství. ICP se také podílí na pořádání komunitních aktivit na území MČ Praha 5 a pomáhá cizincům komunikovat s úřady, resp. poskytuje tlumočníka a sociálního pracovníka. Místní školy a školky na Praze 5 velmi intenzivně spolupracují s neziskovou organizací **META, o.p.s.**, která pomáhá zajistit asistenty pedagogů pro děti s odlišným mateřským jazykem, pořádá doučování češtiny v MŠ a ZŠ, anebo vzdělávací workshopy a školení pedagogů MŠ a ZŠ. V oblasti školství spolupracuje MČ Praha 5 také s organizací **InBáze, z.s.**, která kromě semináře pro pedagogické pracovníky MŠ a ZŠ nabízí zajímavé projekty. Jako příklad byly uvedeny projekty Bedýnky příběhů I: Vyprávění pohádek a tvořivé dílny pro děti a Bedýnky příběhů II: Debata s migrantem. Díky aktivitám InBáze využívají některé školky v Praze 5 specifickou výukovou metodu Panenky s osobností (angl. Persona Dolls), která pomáhá učitelkám vysvětlovat dětem špatně pochopitelná témata a zároveň učí správné reakci na předsudky a odlišnosti. Na území MČ Praha 5 má svou pobočku organizace **Člověk v tísni**, která také přispívá k integrace cizinců. Velice intenzivní spolupráce probíhá mezi MČ Praha 5 a organizací **Slovo 21, z.s.**, která je spolupořadatelem několika komunitních

akcí zaměřených na vzájemné poznání, porozumění, usnadnění vzájemné komunikace mezi majoritou a cizinci ze třetích zemí, čímž přispívá k navázání důvěry a dlouhodobých přátelských vztahů v Praze 5. Jednalo se o sousedská setkání pod názvem „V šest před domem“, které se konalo v parku Klamovka, dětský den v parku Portheimka, kulatý stůl, u kterého se diskutovalo o společném soužití, anebo multikulturní večer „Sejdeme se na Pětce“.

3.3 Vyhodnocení

Tato část představuje vyhodnocení výše zmíněných rizik/problémů a potenciálů/pozitivních stánek soužití, a to podle sociálních skupin cizinců, lokalit jejich zvýšené koncentrace, tematických oblastí a aktivit, v jejichž průběhu dochází k intenzivní interakci cizinců a členů majoritní společnosti. Vyhodnocení se také zaměřuje na činnost institucí, které jsou přímo zaměřené na integraci cizinců nebo jejich činnost s agendou integrace souvisí.

3.3.1 Problémy a potenciály v soužití podle sociálních skupin

Obecně jsou za rizikovou skupinu cizinců považováni přistěhovalci ze třetích zemí. Z hlediska státní příslušnosti nejčastěji zaznívaly problémy spojené s migranty z Vietnamu, Ukrajiny a Ruska, méně často pak s cizinci z arabských a muslimských zemí. Vietnamcům, Rusům a Arabům bylo vytýkáno jejich „uzavření do vlastních sociálních bublin“. Ukrajinci byli spojováni s nelegálními pobyty a prací načerno v nepříznivých podmínkách. Občané Slovenska byli spojování s kriminalitou, alkoholismem a bezdomovectvím. Jisté napětí v soužití se občas vyskytuje mezi skupinami Rusů a Ukrajinců. Za riziko byl považován nezájem integrovat se u bohatších Rusů. Kulturně-mentální odlišnosti byly zmiňovány v souvislosti s Vietnamci a muslimy. Vietnamské děti byly přitom vnímány velice pozitivně, a to díky jejich pilnosti a poslušnosti ve školách a školkách. Pozitivně byli vnímáni dospělí cizinci z Rumunska a Litvy.

Z hlediska věkových a generačních rozdílů patří do rizikové skupiny cizinců dospělí migranti, kteří nemají děti, a pracovně vytížení cizinci, kteří nemají čas na integrační aktivity. Patří sem také starší generace migrantů pocházející většinou ze zemí bývalého Sovětského svazu, a to kvůli špatnému ovládání češtiny a absenci motivace se nový jazyk naučit, a také kvůli stylu jednání a chování, jež znesnadňuje interakci s členy majoritní společnosti. Problém s chováním byl zaznamenán i u starších dětí, většinou u kluků. Naopak za velice rychle a úspěšně se integrující byly považovány děti cizinců, obzvlášť z druhé i z 1,5. generace.

V souvislosti s přístupem ke službám sociálního státu byly diskutovány především témata týkající se zdravotnictví, důchodového zabezpečení, sociálního bydlení a sociálních dávek. Rizikové skupiny představují cizinci s krátkodobými pobyty i cizinci s povolením k dlouhodobému pobytu, kteří ale nejsou zapojeni do systému všeobecného zdravotního pojištění a nemají tak nárok na sociální bydlení a sociální dávky. Do zdravotně rizikových skupin cizinců byly také řazeny děti do 1 roku, lidé starší 60 let a těhotné ženy. Starší generace migrantů ze zemí bývalého Sovětského svazu, která v Česku pracovala „načerno“, přes pracovní agentury a také na živnostenský list, má problém s právem pobírat důchod nebo s jeho výší.

3.3.2 Problémy a potenciály v soužití podle lokalit, témat a aktivit

Za riziko v soužití, nikoliv ale za problém, byly považovány místa zvýšené rezidenční koncentrace cizinců, kterými jsou sídliště na Barrandově a Košíře, kde občas dochází k napětí mezi Ukrajinci a Rusy. Za riziková byla též označena místa se zvýšenou mírou kriminality, v okolí obchodního centra Nový Smíchov, ulice Nádražní, Plzeňská, Lidická, Štefánikova, okolí autobusového nádraží Na Knížecí a okolí Smíchovského nádraží. Za rizikové jsou považovány školy a školky se zvýšeným počtem dětí cizinců. Jako příklad byly zmíněny MŠ Podbělohorská, MŠ Duha, ZŠ a MŠ Grafická, ZŠ a MŠ Kořenského, ZŠ Tyršova a česko-německá škola v Jinonicích. Pozitivně byla vnímána neexistence problémových lokalit s trvalými nebo dlouhodobě přetrvávajícími konflikty v soužití.

Za určité riziko byl považován i trvalý nárůst počtu dětí cizinců ve vzdělávacích zařízeních, a to kvůli tomu, že děti s odlišným mateřským jazykem brzdí výuku a vyžadují specifický přístup pedagogů, kteří nejsou vždy připraveni ho poskytnout. Z důvodu špatné znalosti češtiny anebo angličtiny bývá obtížná komunikace s rodiči. Za hlavní problém v oblasti školství jsou považovány obtíže při zajištění kontinuity integračních aktivit ve vzdělávacích zařízeních během školního roku, a to kvůli nastavení financování projektů zaměřených na tyto aktivity, jež se řídí kalendářním rokem. Přes tyto obtíže jsou místní vzdělávací zařízení a pedagogové zapojeni do různých integračních aktivit, jejichž pořádání bylo označeno za povedený příklad v procesu integrace dětí cizinců. Jednalo se o přípravné třídy a doučování češtiny, interkulturní workshopy, multikulturní týdny a školení pedagogů.

V oblasti kriminality se cizinci výrazně neliší od členů majoritní společnosti. Za riziko však byl považován výskyt cizinců mezi osobami bez přístřeší. Jednalo se především o občany Slovenska. Oddělení přestupků má však potíže s doručováním upozornění a to kvůli časté absenci trvalého bydliště v Česku. Dalším problémem je špatná znalost anebo neznalost češtiny u cizinců při komunikaci v rámci přestupkového řízení.

Dobrým příkladem v soužití je poměrně aktivní komunitní život na Praze 5 s potenciálem rozšíření nabídky a zvýšení četnosti společenských aktivit zaměřených na vzájemné seznámení, porozumění a začlenění cizinců do života majoritní společnosti.

3.3.3 Problémy a potenciály v činnosti institucí

Řešení otázek integrace migrantů bez zapojení hlavních aktérů, tj. samotných cizinců, bylo označeno za nedostatečně aktivní přístup a nedůvěru institucí vůči občanům cizí státní příslušnosti. Jednalo se o nezapojení cizinců do činnosti institucí, špatné znalosti potřeb cizinců a absenci jasně vymezených cílových skupin, na něž by se měla městská část zaměřit. Za problém byly také považovány ne vždy vhodné postoje a jednání některých úředníků k cizincům. Pozitivem a potenciálem je zřízení pozice poradce pro cizince, národnostní menšiny a etnické skupiny na ÚMČ Praha 5. Pozitivní vliv na proces integrace cizinců má aktivní práce městské části v rámci projektu obcí, výměna zkušeností na různých setkáních a platformách, domácích a mezinárodních konferencích.

Přestože se konají nejrůznější kurzy sociokulturní orientace a vzdělávací workshopy, zásadním problémem zůstává informovanost cizinců. Nedostatky jsou spatřovány ve způsobu informování cizinců, např. webové stránky městské části a místní noviny poskytují informace pouze v českém jazyce. Překážkou v procesu integrace cizinců je nedůvěra ze strany majority a občas její xenofobní vnímání cizinců, a to v důsledku nedostatečné informovanosti, zažitým

stereotypům a mediálnímu vlivu. Chybí také místa vzájemného setkávání, kde by bylo možné rozptýlit pochybnosti a předsudky.

Pozitivem a potenciálem je hojná spolupráce městské části s neziskovými organizacemi, jimiž jsou ICP, META, InBáze, Slovo 21, Člověk v tísni a další. Neziskový sektor poukazuje na nedůvěru některých cizinců vůči zdarma poskytovaným službám a také na nedostatek právníků a sociálních pracovníků na svých pobočkách po celé Praze.

Určité riziko pro integraci cizinců představuje i změna politické reprezentace ve volbách. Jisté riziko představují i samotní cizinci jako potenciální voliči, jejichž budoucí politické preference mohou odrážet míru jejich přijetí, zapojení a integraci do české majoritní společnosti.

4 Každodenní soužití: interakce mezi majoritou a cizinci

Kapitola popisuje a hodnotí každodenní sociální interakci a soužití mezi majoritou a cizinci ve dvou lokalitách městské části Praha 5, které se vyznačují zvýšenou koncentrací migrantů. Kapitola se skládá ze čtyř částí. První popisuje metodický přístup a zdůvodnění výběru lokalit zvolených pro výzkum každodenního soužití. Následují dvě části věnované sociální interakci a každodennímu soužití ve vybraných lokalitách s důrazem na oboustrannou percepci, kontakt a komunikaci a interakci kolem škol, a to jak z pohledu členů majoritní společnosti, tak v lokalitách žijících cizinců. Závěrečná část prezentuje shrnutí a celkové vyhodnocení zjištěných poznatků.

4.1 Přístup a metodika

Na základě hodnocení rozmístění cizinců v městské části Praha 5 jsme vybrali a navštívili lokality se zvýšeným výskytem cizinců (při vstupním terénním šetření jsme pořídili fotodokumentaci). Pro podrobný výzkum sociální interakce a soužití v místech bydlišť jsme zvolili dvě lokality v katastrech Smíchov a Jinonice tak, abychom zachytili odlišné typy městských čtvrtí a rezidenčního prostředí v rámci odlišných geneticko-morfologických zón urbánní struktury města (Sýkora 2001). První lokalitu tvoří dvě základní sídelní jednotky – „U malostranského hřbitova“ a „Vrchlického“. Lokalitu budeme nadále nazývat zkráceně jménem čtvrti, kterou reprezentuje, a to „Smíchov-severozápad“. Druhou lokalitu tvoří ZSJ Jinonice-Pod Vidoulí a ZSJ Jinonice-západ. Lokalitu dále nazýváme „Jinonice“. Lokality se od sebe liší umístěním v prostoru města, typem zástavby, složením obyvatel, nabídkou služeb, dopravní dostupností a existencí míst ve veřejném prostoru pro setkávání obyvatel.

V rámci šetření jsme využívali individuální rozhovory s obyvateli lokalit a se zástupci místních školských zařízení. Rozhovory byly provedeny s členy majoritní společnosti i s cizinci. V rozhovorech jsme se zaměřili na sociální interakci a každodenní soužití, přičemž nás zajímalo vzájemné vnímání odlišných sociálních / etnických / národnostních skupin, jejich sousedské vztahy, problémy a konflikty, a také pozitivní příklady vzájemného soužití.

V obou vybraných lokalitách bylo pořízeno celkem 21 rozhovorů, z nichž 10 v lokalitě Smíchov-severozápad a 11 v lokalitě Jinonice. Zastoupení mužů a žen bylo v obou lokalitách vyvážené (5 žen a 5 mužů v lokalitě Smíchov-severozápad, 6 žen a 5 mužů v lokalitě Jinonice). Většina respondentů (70 %) byli lidé středního věku (30-45 let), 25 % oslovených lidé staršího věku (60 a více let) a pouze 5 % dospívající (do 18 let). Z hlediska státní příslušnosti výzkumný vzorek tvořili respondenti z Česka, Ruska, Ukrajiny, Bulharska, Bosny a Hercegoviny, Běloruska a Německa. Jedna respondentka pocházela ze smíšené rodiny (matka Češka a otec Holanďan). Pro výzkum interakce kolem škol jsme provedli rozhovory se zástupci dvou vybraných škol. Rozhovory byly realizovány na ulicích, v obchodech a institucích. Rozhovory probíhaly v češtině, ruštině a angličtině. Rozhovory byly zaznamenány a (včetně terénních poznámek) přeloženy do češtiny.

4.2 Lokalita Smíchov-severozápad

První lokalitu tvoří ZSJ U malostranského hřbitova a ZSJ Vrchlického (Obrázek 4.1). Lokalita se nachází ve vnitřním městě s typickou činžovní zástavbou, dobrou dopravní dostupností do centra města a dobrým přístupem ke službám. V lokalitě se nachází ZŠ a MŠ Grafická, jedno z kontaktních pracovišť Úřadu práce a komunitní centrum Prádelna, které jsme navštívili v rámci výzkumu. Součástí lokality jsou též objekty luxusního bydlení, zejména Rezidence Sacre Coeur v ulici Švédská, Rezidence Sacre Coeur 2 v ulici Holečkova (Obrázek 4.2) a Apartmány Little Tom v ulici Tomáškova.

Obě ZSJ se vyznačují střední úrovní koncentrace cizinců s vysokým počtem (1080 a 880), vysokým podílem (31,4 % a 28,4 %) a nadprůměrným výskytem (1,93 a 1,75krát vyšší než průměr) zde žijících cizinců. Počet, podíl a výskyt cizinců za období posledních pěti let 2012–2017 mírně rostl. Z hlediska státní příslušnosti významně převažují občané zemí mimo EU. V obou ZSJ dohromady bydlí nejvíc Ukrajinců (701, podíl 11 %), Rusů (288, podíl 4,5 %) a Slováků (212, podíl 3,3 %) (Obrázek 4.3). Složení cizinců podle občanství nevybočuje z rozvrstvení v městské části a Praze.

Obrázek 4.1: Rozmístění cizinců v lokalitě Smíchov-severozápad

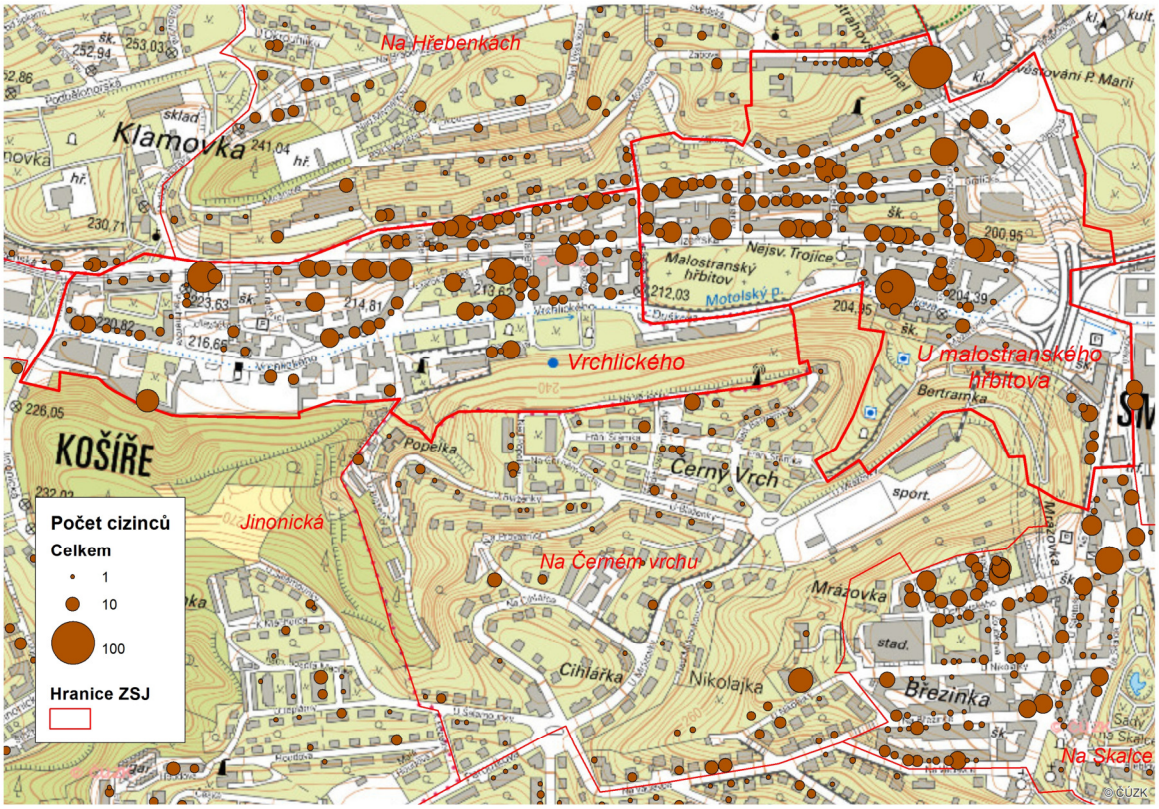

Obrázek 4.2: Rezidence Sacre Coeur 2

Foto: Ekaterina Ignatyeva

Obrázek 4.3: Rozmístění cizinců v lokalitě Smíchov-severozápad podle občanství

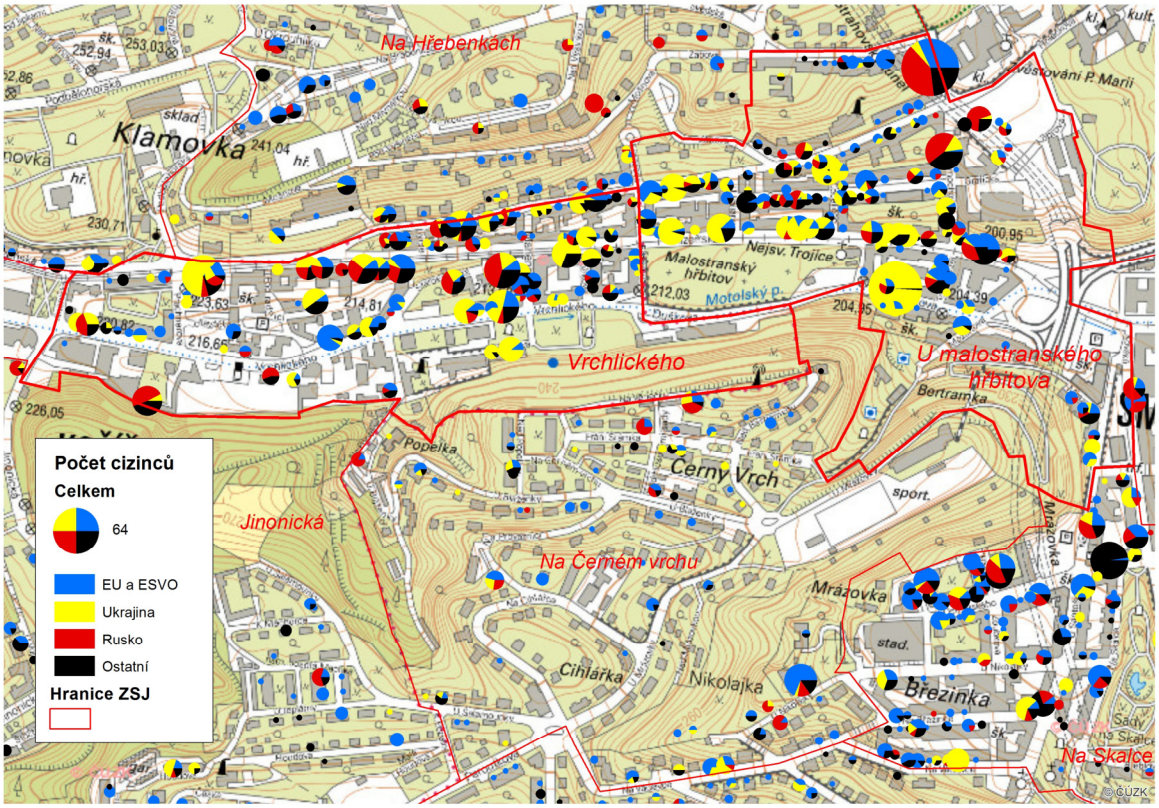

4.2.1 Vnímání přítomnosti cizinců a kontakt s cizinci ze strany majority

Čeští informátoři poukazovali na neustále narůstající počet cizinců v lokalitě a městské části celkem. Přítomnost cizinců nicméně nebyla vnímána negativně, lidé přijímají jejich každodenní přítomnost bez většího zájmu a emocí. Informátoři se nesnaží navazovat blízké vztahy s místními cizinci. Charakter interakce s migranty v místě bydliště zpravidla nejde nad rámec vzájemného pozdravu. Z hlediska státní příslušnosti byli za nejpočetnější považováni migranti z Ukrajiny, Vietnamu a Ruska.

> *„U nás bydlí spíše ti majetnější cizinci, ani nevím, odkud jsou, ale určitě bydlí tu nějací Rusové, ruštinu slyším docela často. Všichni tady jsou uzavření do svých bytů, nikdo nikoho asi moc nezná. Nebavím se se sousedy, protože na to nemám čas a ani je neznám …“*
> (obyvatelka středního věku, ul. Švédská).

Jedna respondenta upozornila na zvyšující se počet dětí cizinců v mateřské škole Grafická. Děti s odlišným mateřským jazykem prý tvoří zhruba čtvrtinu z každé třídy. Mezi žáky-cizinci v poslední době převažují děti z Ukrajiny, zatímco dříve šlo o děti Vietnamců. Respondentka též zaznamenala nárůst počtu dětí z Číny a poukázala na obtížnou komunikaci s jejich rodiči.

Každodenní soužití s cizinci respondenti hodnotili jako pozitivní a bezproblémové. V lokalitě nedochází k závažným konfliktům v soužití. Bylo nicméně poukázáno na občasné rušení nočního klidu a veřejného pořádku zde bydlícími Ukrajinci, a to v důsledku nadměrného požití alkoholu:

> *„Je tu samá Ukrajina… pracují načerno, nemají doklady. V neděli mají volno, ožerou se a dělají tady pěkný bordel. Ráno, když jdu do práce, vypadá to tu jako na smetišti. Konflikty nejsou, ale dělají tady binec...“*
> (obyvatelka staršího věku, ul. Grafická).

> *„Je jich [cizinců] zde hodně, ale to jsou spíše Ukrajinci. Občas se ožerou, dělají bordel, třeba se poperou mezi sebou. K závažným konfliktům však nedochází, oni by si netroufli, jsou závislí na povoleních…“*
> (obyvatel středního věku, ul. Grafická).

V rozhovorech poměrně často docházelo k porovnávání soužití s cizinci se soužitím s Romy, jejichž přítomnost je vnímána negativně, a způsoby jejich chování vyvolávají u místních pocit nebezpečí.

> *„Cizinci mi tady nevadí, to jsou slušní a pracující lidé. Pokud se umí chovat, ať tady klidně jsou. Vietnamců je tady hodně. Vadí mi spíše cikáni než cizinci…“*
> (obyvatelka staršího věku, ul. U Paliárky).

> *„Řekl bych, že cizinců tady není málo, ale oni mi nevadí. Pokud se chovají slušně, tak je to jedno, odkud jsou. U nás na patře bydlí Slováci, ti jsou naši. Nad námi bydlí Ukrajinci, ti se chovají slušně. Nemáme s nimi problém. Vadí nám spíš cikáni. Oni jsou nepřizpůsobiví, večer se venku necítím bezpečně, i když tady bydlím…“*
> (obyvatel středního věku, ul. Holečkova).

4.2.2 Interakce z pohledu cizinců

Cizinci měli, na rozdíl od členů majoritní společnosti, na otázky každodenního soužití a sociální interakce velmi rozmanité a mezi sebou odlišné pohledy. Názory migrantů se lišily v závislosti na tom, jak dlouho bydlí ve zkoumané lokalitě a na délce jejich pobytu v Česku. Respondenti s relativně krátkou dobou pobytu se vyznačovali buď absencí a/nebo omezeným počtem známých, jak mezi členy majoritní společnosti, tak mezi krajany. Za hlavní bariéru v navazování kontaktů s místními Čechy byla považována špatná znalost českého jazyka.

> *„Přistěhovali jsme se do Česka před týdnem. Zatím to tu moc neznáme, kamarády taky nemáme, ale určitě budeme rádi, když se s někým skamarádíme. Je to těžké, protože zatím nerozumíme česky, ale snažíme se naučit…“*
> (pár středního věku, původem z Ukrajiny, překlad z ruštiny).

Další překážkou v procesu smysluplné interakce a sousedských vztahů je nedostatek času v důsledku pracovní vytíženosti.

> *„Přistěhoval jsem se nedávno, sousedy v okolí moc neznám a ani jsem zatím neměl čas na seznámení se. Pracuji ve stavební firmě. Je to docela náročná práce, po které už pak člověk nemá sílu na nic jiného než odpočinek…“*
> (obyvatel středního věku, původem z Ukrajiny, překlad z ruštiny).

V průběhu terénního šetření v lokalitě jsme narazili na ubytovnu lokalizovanou stranou od běžné zástavby a situovanou v bezprostřední blízkosti prodejen luxusních aut, mezi autoservisem a velkým skladem nových aut (Obrázek 4.4).

Obrázek 4.4: Ubytovna s vysokou koncentrací občanů Ruska

Foto: Ekaterina Ignatyeva

Mezi obyvateli ubytovny překvapivě převažují migranti s ruskou státní příslušností, což neodpovídá běžnému diskurzu kolem pražských Rusů, kteří jsou většinou považováni za dobře ekonomicky zajištěné a preferující luxusní bydlení v lokalitách nacházejících se na „dobrých adresách“. Z rozhovoru s obyvatelem ubytovny jsme zjistili, že se jedná o občany z Čečenska, což je autonomní republika Ruské federace. Čečenci se liší od většiny ruských migrantů svou nenáročností v otázkách bydlení a velice přátelským postojem vůči ostatním (Rusko je státem s velkým množstvím národností, lišících se mezi sebou svojí kulturou i socio-ekonomickým postavením).

> *„To je ubytovna, ale bydlí tu rodiny s dětmi. Češi zde bydlí taky, ale cizinců je tady víc. Máme velké rodiny, tedy spíše máme hodně dětí. S bydlením jsme spokojeni, je tu klid. Se sousedy docela kamarádíme, s Čechy taky, ale na to se ještě zeptejte jich, aby to nebyl jednostranný pohled. Konflikty tady už dávno nejsou, „vyčistili“ jsme to tady. Před ca 10 lety byl jeden konflikt, můj soused, taky cizinec, mě bodnul nožem, řešila to policie. Dnes ale nic takového už dávno není… Chybí nám jen láska a peníze, toho ale není nikdy dost…“*
> (obyvatel staršího věku, původem z Čečenska, rozhovor probíhal v češtině).

4.2.3 ZŠ Grafická: interakce a integrace dětí cizinců

Specifickou pozornost věnujeme interakci kolem škol, a to z několika důvodů. Za prvé, v průběhu rozhovorů s klíčovými aktéry byl kladen velký důraz na problematiku vzdělávání dětí s odlišným mateřským jazykem a potenciál dětí pro lepší integraci celých rodin. Za druhé, vysoký počet cizinců bydlících v lokalitě se promítá do vysokého počtu dětí cizinců ve školských zařízeních, což bývá rozporuplně vnímáno majoritní společností. V lokalitě se nachází základní škola Grafická (Obrázek 4.5) se zvýšenou koncentrací dětí cizinců. Rozhovor nám poskytla ředitelka školy a bylo nám umožněno pozorovat interakci dětí ve třídách.

Obrázek 4.5: ZŠ Grafická

Foto: Ekaterina Ignatyeva

Z rozhovoru s ředitelkou jsme zjistili, že dříve byla základní škola Grafická považována za segregovanou, a dokonce se mluvilo o jejím uzavření. Původně měla škola jen 89 žáků, z nichž téměř všechny byly děti z romských rodin. Postupně do školy začali docházet handicapované děti a děti cizinců. V současné době je škola otevřená všem dětem, což nejlépe dokládá proklamace zaměření školy na její webových stránkách: „Jsme inkluzivní a multikulturní škola – v naší škole jsou děti různých národností, žáci z cizojazyčného prostředí i bilingvních rodin, děti nadprůměrné nadané i se zdravotním handicapem či autismem. Nejsme škola pro určitý typ žáků – jsme škola, která příchozímu žákovi vytváří program na míru, a to jak ve spolupráci s rodiči, tak případně s dalšími odbornými pracovišti. V naší škole je kladen důraz na to, aby se dítě cítilo dobře a dosáhlo maxima svých možností s ohledem na své individuální schopnosti…“ (www.zsgraficka.cz).

Na základě dat z odboru školství ÚMČ Praha 5 docházelo ve školním roce 2016–2017 na ZŠ Grafická celkem 160 dětí, z nich 27 dětí cizinců (podíl 16,87 %). Z hlediska státní příslušnosti se jedná o děti původem z Ukrajiny, Ruska, Číny, Slovenska a Rumunska, přičemž počet dětí cizinců ze třetích zemí (16) mírně převažoval nad počtem dětí cizinců z EU (11). V aktuálním školním roce (2018/19) došlo ke zvýšení celkového počtu žáků (185) a nárůstu počtu dětí cizinců (45), mezi nimiž převažují děti původem z válečných oblastí Ukrajiny.

Aktivitám školy v oblasti integrace dětí cizinců se věnujeme v kapitole 5, kde podrobně rozebíráme činnost institucí zaměřených na migranty. V této části se však zaměřujeme na charakter sociálního prostředí ve škole, kde každodenně dochází k nejrůznějším typům interakce – mezi pedagogy a žáky, mezi žáky samotné a mezi školou a rodiči dětí cizinců.

Náročnost komunikace mezi pedagogy a žáky-cizinci záleží především na mateřském jazyce dítěte. Základní školu Grafická navštěvují většinou rusky mluvící děti, s nimiž není problém se domluvit a dorozumět. Jde o slovanský jazyk a pedagogové školy absolvovali kurz ruštiny. Dříve v hodinách pedagogům pomáhala asistentka moldavského původu mluvící rusky, ukrajinsky, rumunsky a česky, která bohužel odešla. V současné době škola hledá náhradu. Větší potíže v komunikaci představují čínské děti, u nichž se výrazněji projevuje jazyková a také kulturní bariéra. Problémy také existují v komunikaci s dětmi z romských rodin, které se vyznačují nízkou školní docházkou a které následně mají potíže se zvládáním učiva.

Interakce mezi českými žáky a žáky-cizinci probíhá bez závažných konfliktů. Přispívají k tomu nejrůznější multikulturní aktivity zaměřené na vzájemné poznávání se a odbourání předsudků. Děti cizinců si ve škole navzájem pomáhají, v čem je podporují učitelé. Nově příchozí dítě se pedagogové snaží seznámit s jeho krajany, aby od začátku mělo záchytný bod v neznámém prostředí. V rámci možnosti se při vybudování podobné migrantské kooperace škola snaží zohlednit genderové a věkové rozdíly. Velmi dobře funguje kooperace například mezi ukrajinskými dívkami pocházejícími z různých tříd. Dalším příkladem migrantské kooperace je tlumočení staršího žáka z Číny svým mladším krajanům, kteří zatím neumí dobře česky. Nicméně, čínské děti jsou uzavřenější, málo komunikují i mezi sebou a namísto společné interakce s jinými dětmi upřednostňují využívání mobilních telefonů. Mezi dětmi cizinců nebyl ve škole zaznamenán žádný konflikt. Problémovější je interakce českých a romských dětí, mezi nimiž často dochází ke konfliktům.

Komunikace školy s rodiči dětí cizinců je různorodá. Většina rodičů se dobře domluví česky, ochotně spolupracuje se školou a podílí se na organizaci a realizaci různých aktivit. Omezená a obtížná je komunikace školy s rodiči dětí z Číny, která probíhá většinou formou e-mailu, jehož obsah do čínštiny překládají v organizace META. Při osobní návštěvě školy přichází čínští

rodiče pokaždé s tlumočníkem, kterého si sami zajistí. Tím se liší například od ukrajinských rodičů, kteří se snaží se školou komunikovat s pomocí svých jazykově vybavenějších krajanů nebo kamarádů.

Škola se také snaží přispívat k interakci mezi rodiči. Pozitivním příkladem bylo pořádání společného výletu pro děti a jejich rodiče na hory. Společné trávení volného času poskytlo příležitost pro vzájemné seznámení, komunikaci a navázání bližších přátelských vztahů.

Obrázek 4.6: Kdo si hraje, národnost neřeší

Foto: Ekaterina Ignatyeva

4.3 Lokalita Jinonice

Druhá lokalita, ve které jsme prováděli výzkum každodenního soužití, se nachází na západě městské části Praha 5. Lokalita zahrnuje ZSJ Jinonice-Pod Vidoulí a ZSJ Jinonice-západ (Obrázek 4.7). Většinu území ZSJ Jinonice-Pod Vidoulí tvoří nově postavěná rezidenční čtvrť Botanika, kterou v letech 2003–2013 realizovala společnost Skanska. Jedná se o moderní sídliště s horší dopravní dostupností, vzdálené od centra města a s minimální občanskou vybaveností v místě.

Bydlení v „biočtvrti“ postavené na zelené louce v bezprostřední blízkosti přírodní památky Vidoule je koncipováno pro náročné a movitější klienty, což předurčuje i skladbu zde žijících cizinců. Zástavbu tvoří bytové domy, řadové domy, dvojdomy a rodinné domy v různých variacích (Obrázky 4.8 a 4.9). V rámci výstavby byla postavena Německá škola v Praze, která v lokalitě reprezentuje jediné školské zařízení. Součástí lokality je též izolovaný rezidenční komplex (gated community) Vila Park Jinonice v ulici Za zámečkem, který je střežen kamerovým systémem a má několik vstupů uzavřených branou (Obrázek 4.10).

V průběhu období návštěv lokality při terénním šetření byl v přízemí jednoho domu otevřen nový obchod s potravinami, jediný v lokalitě, který provozují cizinci vietnamské národnosti. Vzhledem k horší dopravní dostupnosti a socio-ekonomickému složení obyvatel je mezi místními preferováno využití osobních aut spíše než městské hromadní dopravy.

Obrázek 4.7: Rozmístění cizinců v lokalitě Jinonice

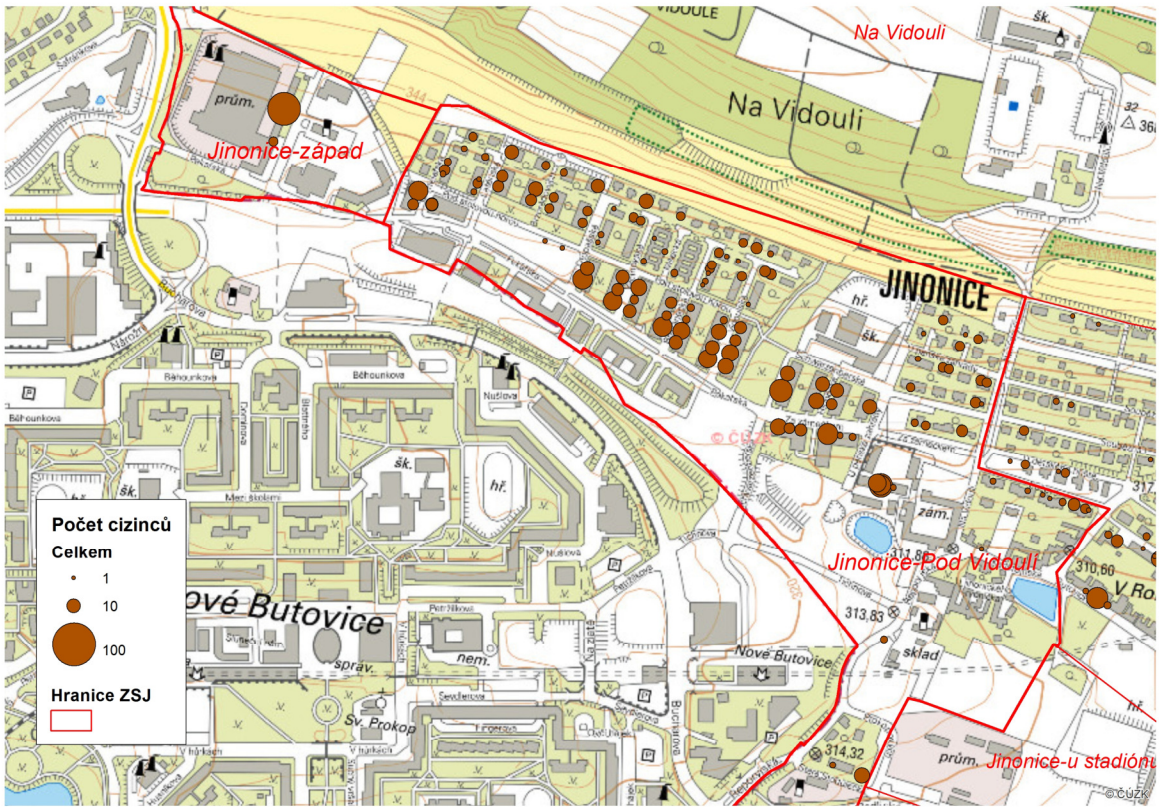

Obrázek 4.8: Rezidenční čtvrť Botanika – rodinné domy

Foto: Ekaterina Ignatyeva

Obrázek 4.9: Rezidenční čtvrť Botanika – bytové domy

Foto: Ekaterina Ignatyeva

Obrázek 4.10: Uzavřený rezidenční komplex Vila Park Jinonice

Foto: Ekaterina Ignatyeva

Vysoký standard bydlení koresponduje s ekonomickým postavením místních obyvatel. Z rozhovorů jsme zjistili, že v lokalitě pronajímají bydlení pro své manažery a zaměstnance z celého světa významné nadnárodní společnosti jako Adidas, Volkswagen Group, Škoda Auto a další. ZSJ Jinonice-Pod Vidoulí je významná především tím, že téměř v každém domě bydlí cizinci. ZSJ Jinonice-Pod Vidoulí se vyznačuje vysokým počtem (811), podílem (41,8 %) a nadprůměrným výskytem (2,58krát vyšší než průměr) cizinců na svém území. Za období posledních 5 let (2012–2017) sice počet cizinců narostl více než o 100 lidí, ale jejich podíl mírně klesá, což poukazuje na to, že si zde bydlení pořizují i čeští občané. V průběhu let 2012–2017 se úroveň koncentrace cizinců v této ZSJ změnila z extrémní na střední, což je způsobeno dynamičtějším růstem počtu cizinců a jejich podílu na populaci v ostatních částech městské části Praha 5. Obyvatelé mnohonárodnostní lokality pocházejí z 52 zemí. Mezi obyvateli mírně převažují migranti ze třetích zemí (464) nad migranty z EU (347). Nejvíc zde bydlí Rusů (215, podíl 12 %), Slováků (118, podíl 6,6 %), Němců (113, podíl 6,3 %), Vietnamců (72, podíl 4 %) a Ukrajinců (42, podíl 2,3 %) (Obrázek 4.11).

Obrázek 4.11: Rozmístění cizinců v lokalitě Jinonice podle občanství

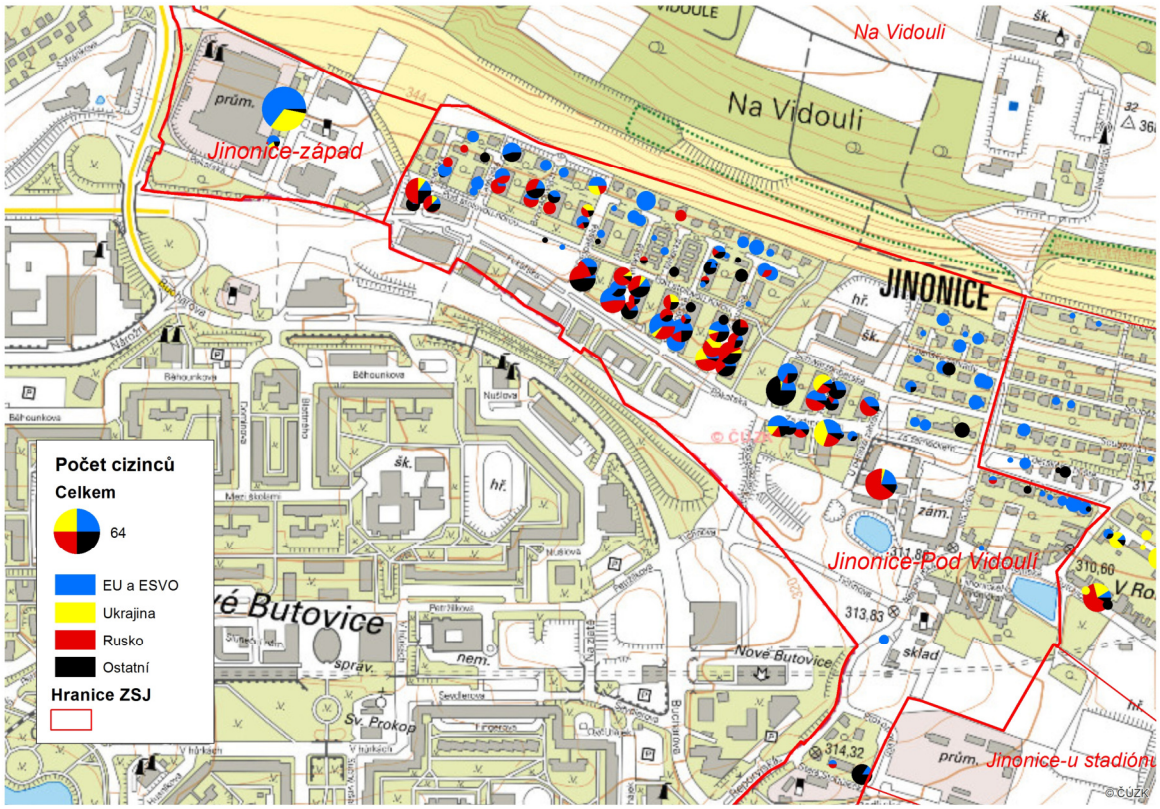

Druhou část lokality představuje ZSJ Jinonice-západ, která plní výrobní funkci - na jejím území se nachází pekárna Odkolek. V lokalitě se nachází ubytovna pro pracovníky pekárny (Obrázek 4.12). Ubytovací řád je dostupný ve dvou jazycích – češtině a ruštině, což ukazuje na vyšší výskyt rusky mluvících obyvatel. Obyvatel ubytovny původem z Bulharska v rozhovoru potvrdil, že se jedná o ubytovnu, kde většinou bydlí pracovníci pekárny pocházející z Bulharska a Ukrajiny. Vzhledem k absenci občanské vybavenosti jsou obyvatelé této ZSJ odkázáni dojíždět za službami do sousedních Butovic, a to z autobusové zastávky, která je od ubytovny vzdálená ca 10 minut pěšky.

Obrázek 4.12: Izolovaná ubytovna v průmyslově zóně

Foto: Ekaterina Ignatyeva

ZSJ Jinonice-západ se vyznačuje vysokým počtem (64), podílem (64 %) a nadprůměrným výskytem (3,9krát vyšší než průměr) cizinců. Jde o lokalitu s vysokou koncentrací cizinců. Mezi obyvateli ubytovny převažují občané ze států EU (41) nad obyvateli ze třetích zemí (23). Zejména se jedná o zahraniční pracovníky z Bulharska, Slovenska a Ukrajiny. Strukturou cizinců se ZSJ Jinonice-západ liší od ostatních ZSJ v městské části a Praze.

4.3.1 Vnímání přítomnosti cizinců a kontakt s cizinci ze strany majority

Přítomnost a soužití s cizinci vnímají Češi různě. Zaznamenali jsme pozitivní, neutrální, a dokonce i xenofobní názory vůči některým skupinám migrantů. Postoje se liší zejména mezi věkovými kategoriemi. Čeští obyvatelé nepovažují vysokou koncentraci cizinců za negativní, nýbrž za normální stav v hlavním městě. Respondenti vnímali především přítomnost Rusů, Němců a Ukrajinců. Slováci nebyli vnímáni jako cizinci.

> *„Podle mě je tady víc Čechů než cizinců. Cizí jazyky slyším na každém rohu. Hodně Rusů a Němců. Rusové bydlí v bytech, Němci v těch luxusních vilkách…“*
> (Obyvatel středního věku).

> *„Kolik zde přesně bydlí cizinců Vám neřeknu, ale podle mě je to normálně, na Prahu. My máme sousedy ze Slovenska, oni pro nás nejsou cizinci. Pak tady bydlí ještě nějací Rusové, možná někdo další…“*
> (Obyvatel středního věku).

Ne všichni cizinci byli vnímáni pozitivně. Obyvatelé staršího věku si stěžovali na arogantní způsob chování migrantů z Ruska. Vztah k Rusům ovlivňuje i zkušenost z roku 1968.

> *„Rusáci tady dělají bordel. Myslí si, že jim tu všechno patří… V osmašedesátém jsme s manželem taky museli utéct do Rakouska, ale nemávali jsme tam naší vlajkou, že nám to tam patří. Vrátili jsme se, ale ta společnost se změnila. Dnešní společnost je lhostejná a nikoho nic nezajímá, až na svůj vlastní život, tedy své soukromí…“*
> (Obyvatelka staršího věku).

Zcela opačný názor, a nejen vůči migrantům z Ruska, jsme zaznamenali u respondentů středního věku, jejichž postoj byl neutrální anebo pozitivní. Konflikty v lokalitě nebyly zaznamenány. Sousedské vztahy nejsou na úrovni čtvrti příliš rozvinuté. Důvodem nižší sociální interakce (maximálně pozdrav na ulici anebo v garáži) je nedostatek času a neexistence míst pro potkávání.

> *„Problémy v soužití nemáme, žádný konflikt jsem tady zatím nezažil. Se sousedy se pozdravíme a tím to skončí. Taková doba – nikdo nemá čas. Naši sousedi jsou Rusové, ale s nimi není problém. Všichni jsou slušní lidé, jen mluví jiným jazykem. Potkáváme se na hřišti, protože tady nic jiného není. Z hlediska míst pro potkávání a trávení volného času je to tu strašně slabé. Není tu ani hospoda…“*
> (Obyvatel středního věku).

Vzájemnou důvěru v každodenním soužití posiluje délka bydlení sousedů-cizinců v lokalitě, kdy dochází k postupnému upevňování přátelských vtahů. Charakter lokality ale poznamenává i vyšší fluktuace části obyvatel, kteří si zde bydlení pronajímají.

> *„Myslím si, že jsme na tom velmi dobře z hlediska sousedského soužití. Každý se tu snaží mít dobré vztahy. Máme zde multikulturní sousedské vztahy a osobně to vnímám velice pozitivně. Naše sousedi jsou Němci, Rusové a Ukrajinci. S těmi, co jsou tady už dlouho, se bavíme pravidelně. Sedneme si na zahrádce u dobrého vínka a popovídáme si. Ti, co bydlí v pronájmu, skoro neznám. Střídají se různé národnosti…“*
> (Obyvatel středního věku).

Xenofobní názory se vyskytují zřídka, spíše u starší generace.

> *„Ty [Rusy] se ale ještě dá integrovat na rozdíl od muslimů. Prý v Česku uprchlíky nemáme, ale občas někde potkávám ženy nosící šátky a mám z toho strach. V lázních v Jáchymově se všichni normálně koupají v plavkách, jen muslimové lezou do bazénu oblečení. Co to je zač? To je přeci diskriminace, ale diskriminace Čechů. Naše generace možná to nezažije, ale vám to dají pěkně sežrat, oni [muslimové] vám tady začnou občanskou válku a pak ještě vzpomenete na moje slova. Bojím se o své vnuky. Jsem důchodkyně a s manželem dostáváme 13,5 tisíc. Pak přijedou ti uprchlíci a dostanou sociální dávky 21 tisíc. Proč? I když nám ten důchod zvýší, tak přeci není možné nás házet do jednoho pytle s nimi. Nejsme stejní. Slovani, spíš ti Ukrajinci, Rusáci se integrují, muslimy se nikdy nepodaří integrovat. Dřív se cizinci museli integrovat, teď to vypadá tak, že Češi se musí přizpůsobit…“*
> (Obyvatelka staršího věku).

Nižší úroveň sociální interakce v lokalitě je obecným jevem a netýká se jen mezietnických vztahů, ale individualizace a nezájmu o vzájemný kontakt i mezi Čechy.

> *„U nás v baráku je třeba víc Čechů, ale se sousedy se moc nebavíme. Ani nevím proč, prostě je to tak…“*
> (Obyvatelka mladšího věku z česko-holandské rodiny).

4.3.2 Interakce z pohledu cizinců

Obyvatelé-cizinci vnímají, že bydlí v lokalitě s vysokým výskytem migrantů. Jejich vnímání přítomnosti ostatních cizinců se ale liší. Rusové a Bělorusové tvrdili, že v lokalitě bydlí víc rusky mluvících migrantů. Naopak cizinci z Německa považovali za nejpočetnější skupinu

obyvatele z EU, zejména Němce, ale vnímali i přítomnost Rusů a/nebo rusky mluvících migrantů a Čechů.

> *„Je tu hodně cizinců. U nás v domě bydlí Němci, Francouzi, Asiati, Češi samozřejmě taky, ale nejvíc je zde podle mě Rusů nebo rusky mluvících cizinců…“*
> (Obyvatelka středního věku, původem z Ruska, rozhovor probíhal v češtině).

> *„Cizinců zde bydlí hodně a jsou z různých států, ale přijde nám, že je víc z EU…“*
> (pár staršího věku, původem z Německa, překlad z angličtiny).

> *„Cizinců je tu hodně, jejich složení se však nemění – Němci, rusky mluvící a řekl bych víc Rusů a Čechů…“*
> (Obyvatel středního věku, původem z Běloruska, překlad z ruštiny).

Každodenní soužití je vnímáno jako bezproblémové, jde ale jen o zběžnou sociální interakci. Za překážku v komunikaci je považována špatná znalost nebo neznalost českého jazyka, nedostatek místa pro potkávání a odlišnost zájmů.

> *„S Čechy máme spíše povrchní vztahy, bavíme se přes děti, většinou tady na hřišti anebo ve školce… Hlavním problémem podle mě je jazyková bariéra, u nás cizinců je ta konverzace v češtině pomalejší a Čechům se to asi moc nelíbí. Se sousedy se vždycky pozdravíme a tím to skončí…“*
> (Obyvatelka středního věku, původem z Ruska, rozhovor probíhal v češtině).

> *„Se sousedy se jen potkáváme na chodbě nebo před barákem, pozdravíme se a jdeme dál každý svou cestou… Bavíme se v angličtině. Česky neumíme, ani nepotřebujeme. Nezdržíme se tady dlouho, Česko je pro nás jakoby tranzitní země, pak se odstěhujeme do Ameriky… Tady není ani místo pro potkávání. Pokud jste si všimla i na dětském hřišti nikdo není, jinak všechny maminky chodí sem, ale spolu moc nekomunikujeme…“*
> (Obyvatelka středního věku, původem z Ruska, překlad z ruštiny).

> *„Naši sousedé jsou Češi a Rusové. S Čechy se jen pozdravíme, s Rusy se bavíme pravidelně, protože máme společné zájmy. My máme malé dítě, oni [Rusové] taky mají malou holčičku. Manželky se mezi sebou kamarádí a navzájem si poradí, co se týká dětských…“*
> (Obyvatel středního věku, původem z Běloruska, překlad z ruštiny).

V rozhovorech s respondenty-cizinci bylo rovněž poukázáno na roztříštění místní společnosti a problém uzavřenosti některých skupin cizinců. Nejčastěji bylo distancování se od ostatních vnímáno u cizinců z Ruska.

> *„Tady jsou všichni nějak uzavření po skupinkách, to není jen o Rusech, třeba Němci se taky baví spíš mezi sebou, Češi taky…“*
> (Obyvatelka středního věku, původem z Ruska, rozhovor probíhal v češtině).

> *„S krajany se nebavíme, mám pocit, že oni [Rusové] nás ignorují a nechtějí se s námi bavit. Nevím, čím to je, možná Rusové v zahraničí chtějí kamarádit jen s cizinci…“*
> (Obyvatelka středního věku, původem z Ruska, překlad z ruštiny).

Narozdíl od rusky mluvících obyvatel měli migranti z Německa zcela odlišný přístup k sociálním interakcím. Projevovali velký zájmem komunikovat s členy majoritní společnosti a ostatními obyvateli lokality ve snaze zlepšit znalost českého jazyka, který je podle nich důležitým prvkem v procesu integrace.

> *„Sousedské soužití je zde na velmi dobré úrovni. Máme dobré vztahy se sousedy. Nikdy se nevyhýbáme sociálním kontaktům a snažíme se komunikovat se všemi. Je to důležité, obzvlášť když se učíme češtinu, tak potřebujeme praktikovat co nejvíc a nejčastěji, abychom se neustálé zlepšovali. Osobně si myslím, že jazyk je nejzásadnější element integračního procesu. Integrační politiky Německa a Česka se liší, u nás je to sice mnohem striktnější než tady, ale bez znalosti jazyka to nejde nikde…“*
> (pár staršího věku, původem z Německa, překlad z angličtiny).

K interakci často docházelo prostřednictvím dětí, které většinou chodí společně do místní Německé školy. Na dobré sousedské vztahy působí i sdílené zájmy.

> *„Se sousedy mám dobré vztahy, oni jsou vstřícní a vždycky pomohou, pokud něco potřebuji. Nejlepší interakci však mají pejskaři, pokud máte psa, tak máte hodně kamarádů a u toho se vůbec neřeší, odkud jste. Problém mají starší lidé, oni jsou nedůvěřiví a žijí stereotypy…“*
> (Obyvatelka středního věku, původem z Bosny a Hercegoviny, rozhovor probíhal v češtině).

Stejně jako Češi, cizinci si též stěžovali na absenci míst pro potkávání a neexistenci komunitního života v lokalitě.

> *„Komunitní život tady není. Na společenské akce chodíme tam na třináctku [MČ Praha 13], jednou za rok se pravidelně před radnicí koná nějaká akce. Je to fajn. Dřív tady v lokalitě byla restaurace U Bůčka, tak jsme se všichni potkávali tam, teď ji ale zrušili…“*
> (Obyvatelka středního věku, původem z Bosny a Hercegoviny, rozhovor probíhal v češtině).

Zaznamenali jsme ale i případy velmi dobře rozvinutých sousedských vztahů a to zejména o obyvatel, kteří v lokalitě bydlí již dlouhou dobu.

> *„My jsme v Česku už 18 let – zvykli jsme si na všechno. Myslím si, že jsme úplně integrováni a líbí se nám to tady. Cítíme se tady jako doma. Bydlíme tady od začátku, náš dům byl postavěn jako jeden z prvních. Se sousedy přímo v našem baráku se moc nebavíme, ale v baráku naproti máme kamarády. Jsou to Češi a Slováci. Chodíme k nim na zahrádku. Je tam moc pěkně. Loni o Vánocích jsme jezdili společně s českou rodinou na hory, sebrali jsme se dvě velké rodiny a jeli. Seznámili jsme se přes naše děti, které chodí do místní německé školy…“*
> (Obyvatelka středního věku, původem z Ruska, překlad z ruštiny).

4.3.3 Německá škola v Praze: multikulturní interakce

V analýze jsme se zaměřili i na výzkum interakce ve škole s vysokým počtem dětí cizinců. V lokalitě se nachází jediné školské zařízení, kde studují většinou děti bydlící v okolí. Jedná se o soukromou zahraniční školu Deutsche Schule Prag. Německá škola v Praze (Obrázek 4.13) byla zřízená Spolkovou republikou Německo (dále jen SRN) v roce 1990. Zahraniční školu podporují jak vláda SRN, tak i Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

(http://www.dsp-praha.org/cz/). Škola patří do sítě 140 podobných německých zahraničních škol po celém světě. Přestože primárním cílem vzdělávacího systému školy je možnost dosáhnout německého vzdělání občanům SRN žijícím v zahraničí, škola je otevřena i dětem z ostatních zemí.

Obrázek 4.13: Německá škola v Praze

Foto: Ekaterina Ignatyeva

Německá škola zahrnuje dvě sekce – německou a českou (Obrázek 4.14). Německá sekce nabízí vzdělávání dětí od tří let v mateřské škole přes základní školu až po gymnázium. Výuka probíhá výhradně v němčině. Vzdělávání na české sekci, resp. netradičním sedmiletém česko-německém gymnáziu je přístupné od 6. třídy na základě složených přijímacích zkoušek. Aby zájemci o českou sekci neměli jazykovou bariéru a měli větší úspěch u přijímacích zkoušek, mají možnost již od 5. třídy navštěvovat přípravný kurz němčiny v Německé škole. Studium je ukončeno mezinárodní německou maturitní zkouškou. Na posledním stupni gymnázia je pro žáky z české sekce povinností k německé maturitě složit i maturitní zkoušku z českého jazyka. Jelikož se jedná o školu česko-německého setkávání, podle nařízení z německé strany mají dětí povinnost učit se jazyk té země, ve které se škola nachází. Proto se češtinu učí všichni děti bez ohledu na to, v jaké jsou sekci.

Jednatelka školy nás informovala, že k 13. 11. 2018 v Německé škole v Praze studuje 540 žáků a dětí, z nichž 67 chodí do mateřské školky. Na základní škole a gymnáziu studuje 473 žáků, z nich 295 na německé sekci a 178 na české sekci. Přestože škola má sloužit především občanům Německa, němčina je mateřským jazykem jen pro 172 ze 473 žáků základní školy. Německou školu navštěvují děti 26 různých národností. Z hlediska státní příslušnosti tvoří 43 % žáků děti z německy mluvících zemí a/nebo ze smíšených rodin, kde jeden z rodičů je německy mluvící, 32 % jsou děti pouze s českou státní příslušností, 3 % jsou děti s českou a jinou státní příslušností (kromě německy mluvících zemí) a zbylých 22 % jsou děti z ostatních zemí. Nejpočetnější skupinu žáků z ostatních zemí tvoří děti z Ruska (43, podíl na celkovém počtu dětí z ostatních zemí 27,7 %) a Vietnamu (39, podíl na celkovém počtu dětí z ostatních zemí 25 %).

Škola rozlišuje žáky podle následujících skupin: 1) děti z německy mluvících zemí (Německo, Rakousko, Švýcarsko), jejichž rodiče jsou vysláni do Česka jako zaměstnanci nadnárodních

společnosti jako Škoda Auto, Bosch a dalších německých firem, 2) děti velvyslanců z německy mluvících zemí, 3) děti ze smíšených manželství, kde jeden z rodičů je původem z německy mluvící země, 4) české děti, jejichž rodiče věří v německý systém vzdělávání, 5) děti z ostatních zemí (převážně z Ruska a Vietnamu), jejichž rodiče investují do vzdělání na mezinárodní škole.

Na základě dlouhodobých zkušenosti poukázala jednatelka školy na velkou fluktuaci německých rodin, která je spojená s dočasným charakterem jejich práce v Česku - většinou na dobu 3-5 let. Podle slov jednatelky se za rok vymění zhruba 40 rodin. Tento rok do školy přišly děti ze 100 nových rodin.

Obrázek 4.14: Struktura vzdělávání Německé školy v Praze

Zdroj: Německá škola v Praze

Jelikož nás primárně zajímala interakce dětí cizinců ve škole, ptali jsme se na různé typy komunikace (učitelé-žáci, mezi žáky, škola-rodiče, mezi rodiči). Pedagogický personál Německé školy v Praze tvoří většinou učitelé z Německa. Škola má nárok na 12 učitelů vyslaných do Česka přímo z Německa a mohou tady pobývat po dobu 8 let. V poslední době je podle informátorky problém sehnat německého učitele. Z rozhovoru jsme zjistili, že pravděpodobným důvodem je narůstající počet uprchlíků v Německu, proto stát nechce uvolňovat učitele pro práci v zahraničí, jelikož je primárně potřebuje na svém území. Ostatní učitele vyhledává škola samostatně, občas mezi rodinnými příslušníky německy mluvících zaměstnanců nadnárodních společností. Tito učitelé již pracují na základě místní smlouvy a bez omezení délky. Vzhledem k bohatým zkušenostem Německa s uprchlíky umí němečtí učitelé velmi dobře pracovat v multikulturních třídách. Při komunikaci s žákem kladou důraz na toleranci a individuální přístup ke každému jednotlivci.

Z hlediska interakce mezi žáky nebylo v rozhovoru poukázáno na žádný zásadní konflikt. To ovšem neznamená, že každodenní interakce mezi žáky ve škole je bezproblémová. Podle slov informátorky nejviditelnější potíže v komunikaci vznikají u dětí, které přestoupily z českých škol na německé gymnázium. Mají slabší znalost němčiny oproti rodilým mluvčím a/nebo těm, kteří studovali v Německé škole od začátku. Na základě jazykových nerovností občas dochází k soutěžení mezi žáky o to, kdo nejlépe ovládá němčinu. Škola se snaží řešit potíže

v interakci pomocí společných výletů zaměřených na vzájemné seznámení, odbourání komunikačních bariér a zlepšení sociální interakce. Nově příchozímu žákovi je přidělen tzv. kmotr – partner z vyšší třídy, který se o něj stará, se vším pomáhá a na kterého se nováček může kdykoli obrátit s jakýmkoli problémem ohledně studia a/nebo života ve škole.

Oficiálně probíhá komunikace školy s rodiči ve dvou jazycích – němčině a češtině, s některými rodiči se však lze domluvit i anglicky (např. s ruskými rodiči). Informátorka v rozhovoru uvedla, že nejmenší potíže v interakci má škola s německými rodiči. Ostatní rodiče se buď ve většině případů domluví česky, někdo přijde s česky/německy mluvícím kamarádem nebo tlumočníkem, kterého si zajistí sami.

Z důvodu vysoké fluktuace žáků pořádá škola na začátku každého školního roku pro rodiče setkání nových rodičů za účelem seznámení a navázání kontaktů. Na škole funguje také Rodičovská rada, která sdružuje rodiče a řeší různé věci spojené nejen se školním životem svých dětí. Například nedávno řešili bezpečnostní otázky kvůli přepadení paní v okolí pekárny Odkolek, což je v bezprostřední blízkosti školy. Podle informátorky se rodiče-cizinci necítí být v Česku úplně doma, proto jsou otázky bezpečností pro ně citlivější. Každou středu probíhá ve škole tzv. Rodičovská kavárna, kde se scházejí především němečtí rodiče.

Německá škola pořádá různé akce se zaměřením na vytváření příležitostí pro setkávání a seznámení. Příkladem je Oktoberfest, což je velká akce, během které se v prostorách školy sejde kolem 1000 lidí a slaví se svátek známý po celém světě. Akce probíhající v prostorách školy jsou otevřené i pro širší veřejnost. Další akcí je Vánoční bazar, na jehož organizaci se většinou podílí aktivní maminky. V rozhovoru poukázala informátorka na slabé zapojení vietnamských rodičů, a to kvůli jejich pracovní zatíženosti, jazykové bariéře, a hlavně uzavřenosti komunity. Z rozhovoru jsme zjistili, že narozdíl od vietnamských rodičů se ruské rodiny chtějí začlenit a snaží se různými způsoby podílet na životě školy, včetně sponzorských darů škole.

Ve škole existuje tzv. Spolek – rozhodovací orgán ze strany rodičů, jehož členi jsou voleni jinými rodiči. Spolek tvoří převážně němečtí rodiče. Jedná se o aktivitu, kterou pro školu vykonávají rodiče zadarmo ve svém volném čase. Právě v tom podle informátorky spočívá nezájem ostatních skupin rodičů-cizinců včetně Čechů. Problémem je, že české a jiné kultury nemají ve zvyku dělat něco nad rámec svého volného času a navíc zadarmo.

Na základě dlouholetých zkušeností zaznamenala informátorka velkou snahu občanů Německa učit se češtinu a také jejich zájem o politické dění v Česku. I přestože jsou tady na krátkou dobu, snaží se hned od začátku maximálně využít čas, rychle navazují nové kontakty, komunikují se všemi a mají velký zájem se integrovat.

Ačkoliv Německá škola v Praze podporuje diverzitu a rozvoj multikulturní interakce napříč různými kulturami, nezanedbává místní české tradice a svátky. V den Svatého Martina se tradičně koná lampionový průvod, v jehož rámci žáci slaví začátek zimy a připomínají starou legendu, podle níž by si lidé měli navzájem pomáhat. Každý rok v prosinci školu navštíví česky a německy mluvící Mikuláš, na něhož se těší nejmenší děti.

4.4 Shrnutí a vyhodnocení sociální interakce a každodenního soužití

V této kapitole jsme se zaměřili na analýzu každodenního soužití ve dvou odlišných lokalitách – Smíchov-severozápad a Jinonice. Výzkum sociální interakce probíhal pomocí rozhovorů s obyvateli zvolených lokalit. Oslovovali jsme respondenty ze strany české majoritní

společnosti a cizinců. Specifickou oblastí, které jsme věnovali pozornost, byla interakce dětí cizinců na školách. Informace o tom, jak se daří integrovat dětí s odlišným mateřským jazykem, nám poskytli zástupci škol ve vybraných lokalitách. Na Smíchově se jednalo o rozhovor s ředitelkou ZŠ a MŠ Grafická, v případě lokality Jinonice šlo o rozhovor s jednatelkou Německé školy v Praze.

Z hlediska umístění v prostoru města se lokalita Smíchov-severozápad nachází ve vnitřním městě s typickou činžovní zástavbou. Vzhledem k bezprostřední blízkosti k centru města se lokalita vyznačuje velmi dobrou dopravní dostupnosti a přístupem ke službám. I přesto, že počet cizinců zde v poslední době narůstá, jedná se o lokalitu se střední úrovní koncentrace cizinců. Mezi nejpočetnější skupiny cizinců patří Ukrajinci, Rusové a Slováci.

Druhá lokalita Jinonice představuje moderní čtvrť bydlení pro náročné klienty. Najdeme zde i oplocený rezidenční areál s uzavřenými vstupními branami střežený kamerovým systémem. Oproti předchozí lokalitě mají obyvatelé horší přístup k MHD, většina však využívá osobní auta. V lokalitě nejsou služby. Výjimkou je nově otevřený vietnamský obchod s potravinami. Nachází se zde soukromá mezinárodní škola, kde studují dětí cizinců. V poslední době se do lokality stěhuje i české obyvatelstvo, proto se úroveň koncentrace cizinců mezi lety 2012 a 2017 změnila z extrémní na střední. Ve vztahu ke státní příslušnosti zde bydlících obyvatel se jedná o multikulturní lokalitu, kde najdeme cizince z více než padesáti zemí. Nejvíc zde bydlí Rusů, Slováků, Němců, Vietnamců a Ukrajinců.

V průběhu terénního šetření v obou lokalitách jsme objevili ubytovny, kde bydlí převážně cizinci. Na Smíchově se jednalo o ubytovnu stranou běžné rezidenční zástavby s vysokým počtem obyvatel ruského občanství z Čečenska. V Jinonicích jsme narazili na izolovanou ubytovnu v průmyslově zóně, kde bydlí zahraniční dělnici z Bulharska a Ukrajiny.

Oslovení respondenti poukazovali na narůstající počet cizinců v lokalitě Smíchov. Tento trend ale nevnímali negativně. Postoj majority vůči cizincům charakterizuje spíše lhostejné vnímání jejich dlouhodobé přítomnosti. Přes pozitivní a bezproblémové hodnocení občanského soužití s cizinci se nikdo z českých respondentů nesnažil s nimi navázat hlubší vztahy. Každodenní sousedské vztahy mezi majoritou a cizinci na Smíchově představují povrchní kontakty nepřesahující běžný pozdrav. Zástupci české majority nevnímají žádné zásadní konflikty v lokalitě. Zmínili ale příklady drobného rušení nočního klidu a veřejného pořádku obyvateli ukrajinské národnosti, a to v důsledku nadměrného požití alkoholu. Soužití s cizinci je porovnáváno s Romy, kteří jsou narozdíl od migrantů vnímáni negativně – jejich přítomnost a chování vyvolává u českých obyvatel lokality pocit nebezpečí.

Podle českých obyvatel Jinonic bydlí v lokalitě nejvíc migrantů původem z Ruska, Německa a Slovenska. Postoj majority vůči cizincům však nebyl jednoznačný a lišil se podle věku oslovených respondentů. Obyvatelé středního věku považovali sociální interakci s cizinci za neutrální až pozitivní. Zaznamenali jsme příklady hlubších sousedských až přátelských vztahů, jejichž rozvoj souvisel s délkou bydlení sousedů-cizinců v lokalitě a postupným utvářením pocitu vzájemné důvěry. Za důvod neutrální a nízké komunikace mezi majoritou a cizinci bylo považován nedostatek času a míst pro potkávání. Nedostatečná sociální interakce v lokalitě má obecnější povahu a týká se i vztahů mezi Čechy. Negativní názor vůči cizincům se objevil u obyvatelky staršího věku, která si stěžovala na arogantní chování cizinců z Ruska. Její názor vůči Rusům byl ovlivněn okupací Československa v roce 1968, kvůli čemuž museli s manželem opustit Česko. Xenofobní postoj měla respondentka vůči migrantům muslimského původu a uprchlíkům, kteří však nejsou obyvateli zkoumané lokality.

Ze strany cizinců bylo každodenní soužití považováno za bezproblémové a velmi dobré. Občanská interakce však představovala spíše zběžný kontakt než osobní hlubší vztahy. Výzkum poukázal, že intenzita a frekvence navázaných kontaktů byla spojena s délkou bydlení v lokalitě a celkovou dobou strávenou v Česku. Dlouhodoběji pobývající cizinci měli rozvinutější vztahy a větší počet kontaktů, a to jak uvnitř svých migrantských skupin, tak s členy majoritní společnosti. Za hlavní komunikační bariéry byla považována špatná znalost jazyka majoritní společnosti, nedostatek času v důsledku pracovní zatíženosti, nedostatek míst pro potkávání a odlišnost zájmů. Přístup samotných cizinců k sociální interakci a navazování kontaktů se též lišil s ohledem na jejich státní příslušnost, potažmo kulturní ukotvení. Bylo poukázáno na celkovou roztříštěnost společnosti a uzavřenost některých skupin cizinců. Tendenci se distancovat od ostatních mají spíše rusky mluvící obyvatelé. Obyvatelé Jinonic původem z Německa a Bosny a Hercegoviny se vyznačovali snahou navázat kontakty a komunikovat se svými sousedy bez ohledu na národnost nebo státní příslušnost.

V každé ze zvolených lokalit jsme se zaměřili na výzkum interakce dětí cizinců kolem škol s jejich zvýšenou koncentrací. Obě školy využívají individuální přístup k žákům. Obě školy se ale liší pohledem na otázky integrace. ZŠ a MŠ Grafická v lokalitě Smíchov usiluje o zapojení dětí cizinců do života české společnosti a jejich asimilaci. Naopak, Německá škola v Praze v lokalitě Jinonice je příkladem multikulturního vzdělávání a soužití v etnicky rozmanité společnosti. Obě školy pořádají různé aktivity zaměřené na vzájemné poznávání, překonání bariér a předsudků a celkové zlepšení občanského soužití a každodenních interakcí mezi všemi účastníky školního procesu.

5 Hlavní aktéři a jejich aktivity zaměřené na cizince na území městské části Praha 5

Kapitola analyzuje instituce a jejich aktivity, které jsou spojené s agendou integrace cizinců na území městské části Praha 5. Skládá se ze tří částí. V první představujeme organizace zřízené hlavním městem Prahou, organizace zřízené městskou částí Praha 5, nevládní neziskové organizace a organizace spadající pod státní správu. Ve druhé části hodnotíme činnost organizací s cílem poukázat na problémy a potenciály, které je potřeba reflektovat při vytváření integračních aktivit na území městské části Praha 5. Shrnutí a celkové vyhodnocení hlavních aktérů integrace cizinců je obsahem třetí části.

Základní přehled o institucích zaměřených na integraci cizinců jsme získali během úvodního diskusního setkání na úřadu MČ Praha 5. Podrobný vhled do činnosti a aktivit konkrétních organizací poskytly provedené polostrukturované rozhovory s klíčovými aktéry. Informace o činnosti organizací jsme rovněž získali z dalších zdrojů, zejména z internetových prezentací organizací.

5.1 Instituce zaměřené na cizince na území městské části Praha 5

5.1.1 Instituce zabývající se integrací cizinců zřízené hlavním městem Praha

V návaznosti na národní Koncepci integraci cizinců a vzhledem ke konkrétním specifikům metropole byla v roce 2014 schválena Koncepce hl. m. Prahy pro oblast integrace cizinců (dále Koncepce), která se pravidelně aktualizuje. Pro její systematické naplnění a dodržování její aktuálnosti se každoročně vytváří Akční plán. Realizaci Akčního plánu a plnění cílů pražské koncepce každoročně hodnotí Zpráva o naplňování Koncepce hl. m. Prahy pro oblast integrace cizinců a jejího Akčního plánu. Aktuální pražská koncepce pro období 2018–2021 stanovuje hlavní priority v oblasti integrace cizinců, jimiž jsou:

- Analýza postavení migrantů na území hlavního města Prahy
- Financování integrace cizinců na území hlavního města Prahy
- Informovanost
- Vzdělávání
- Přístup migrantů k sociálním a návazným službám
- Soužití majoritní společnosti a migrantů

Za cílovou skupinu pražské koncepce jsou primárně považováni cizinci ze třetích zemí, kteří dlouhodobě a legálně pobývají na území Česka, a zároveň migranti ze zemí EU, kteří mají problémy s integrací do české společnosti.

V rámci MHMP se otázkami integrace cizinců zabývá **Oddělení národnostních menšin a cizinců**, které spadá pod odbor Kancelář ředitele MHMP. Cílem tohoto oddělení je koordinace činnosti všech aktérů zapojených do procesu integrace cizinců, jejich spolupráce a naplňování integračních aktivit, které jsou v souladu s hlavními prioritami Koncepce.

Jedním z klíčových aktérů působícím na poli integrace cizinců je **Integrační centrum Praha**, o.p.s. (dále jen ICP). ICP je nezisková organizace, která byla zřízena v roce 2012 hlavním městem Prahou za účelem realizace a koordinace integračních opatření na území hlavního

města Prahy. ICP poskytuje velice rozmanitou nabídku služeb pro migranty, odbornou veřejnost a také pro majoritní společnost. I přestože Koncepce pracuje se všemi migranty bez ohledu na zemi jejich původu a typ pobytu, ICP primárně zaměřuje svou činnost na cizince ze třetích zemí a osoby, jimž byla udělena mezinárodní ochrana. ICP se velmi intenzivně podílí na realizaci tzv. Projektu obcí, kde ve spolupráci s jednotlivými městskými částmi pořádá nejrůznější aktivity zaměřené na integraci cizinců. V rámci realizace svého hlavního projektu spolupracuje ICP též s partnerskými neziskovými organizacemi, jimiž jsou InBáze, z.s., Organizace pro pomoc uprchlíkům, z.s., Poradna pro integraci, z.ú. a Sdružení pro integraci a migraci, o.p.s. Z hlediska geografického působení nemá ICP v MČ Praha 5 svou pobočku, ale území Prahy 5 spadá pod pobočku lokalizovanou v sousední MČ Praha 13. V roce 2016 pořádalo ICP různé integrační aktivity na území městské části v rámci projektu „Podpora integrace cizinců na území MČ Praha 5“. Jednalo se především o kurz češtiny pro začátečníky a kurzy sociokulturní orientace. Během své činnosti klade ICP důraz na vzájemnost integračního procesu. Například na jednu stranu pořádá informační kampaň „Mezi svými“, zacílenou více na českou majoritu, a zároveň podporuje jednotlivé migrantské komunity v možnosti získat finanční prostředky na řešení vlastního projektu „Vaše nápady“.

Další institucí zřízenou městem je městská policie. **Obvodní ředitelství Městské policie Praha 5** působí ve správních obvodech Prahy 5 a Prahy 16, zahrnujících sedm městských částí (Praha 5, Slivenec, Radotín, Zbraslav, Lipence, Lochkov, Velká Chuchle). Za hlavní prioritní oblasti jsou považovány zejména veřejný pořádek, ochrana bezpečnosti osob a majetku, problematika bezpečnosti a plynulosti provozu na pozemních komunikacích. Místní policisté plní úkoly spojené s dohledem nad dodržováním obecně závazných právních předpisu o ochraně veřejného pořádku, dodržováním pravidel občanského soužití, odhalováním přestupků a také ukládáním a vybíráním pokut za jejich páchání. Podle zkušenosti městské policie v Praze 5 se cizinci od majority z hlediska kriminality neliší.

5.1.2 Městská část Praha 5 a instituce jí zřízené

Agenda integrace cizinců je na **Úřadě městské části Praha 5** (dále jen ÚMČ Praha 5) relativně novou oblastí. Informace na úřadě a jeho webových stránkách jsou poskytovány pouze v českém jazyce, proto zatím nemůžeme hovořit o zcela otevřeném přístupu úřadu k cizincům. Dle výpovědi klíčových aktérů nemá městská část velké zkušenosti s migranty a jejich integrací na svém území. První žádost o zapojení do Projektu obcí byla podána před dvěma lety, v roce 2016. Ve stejné době byla na ÚMČ Praha 5 zřízena pozice poradce pro cizince a národnostní menšiny v rámci Odboru sociální problematiky a prevence kriminality. V důsledku vysoké fluktuace zaměstnanců na této pozici (z důvodu mateřské dovolené) se městské části nedařilo připravit strategii v otázkách integrace cizinců. Poradce má na starosti problematiku národnostních menšin, etnik a multikulturalismus, poskytování poradenství a podporu jak jednotlivcům, tak i skupinám. Zabývá se integrací a zapojováním cílové skupiny do všech oblastí společenského života, podporuje aktivity, preventivní programy cílené na národnostní menšiny a integraci cizinců. Poradce vytváří projekty zaměřené na integraci cizinců, a to ve spolupráci s ostatními aktéry působícími v této oblasti. Poradce pravidelně navštěvuje různé akce, konference a platformy tykající se integrace cizinců (např. Regionální poradní platformu nebo mezinárodní konference, jako „Integrace na školách – sdílení příkladů dobré praxe“).

Vzdělávací informační centrum Praha 5 (dále jen VIC) je další institucí, která byla zřízena městskou částí Praha 5 a velmi intenzivně pracuje na pořádání integračních aktivit na jejím

území. Loni se v rámci projektu „Podpora vzdělávacích aktivit k integraci cizinců na území MČ Prahy 5 v roce 2017“ a ve spolupráci v Odborem školství VIC podílelo na realizaci integračních aktivit cílených na vzdělávání dětí cizinců žijících na území městské části Praha 5. Jednalo se o doučování češtiny v MŠ, prázdninový kurz češtiny na ZŠ, bezplatné doučování v ZŠ, workshopy na MŠ a vzdělávání pedagogů MŠ a ZŠ. Dle výpovědí zástupců VIC byla úspěšnost projektu na velmi vysoké úrovni a většina zapojených škol/školek, pedagogů a žáků mají zájem o pokračování v podobných aktivitách a akcích.

Za velice zásadní oblast integrace cizinců je považována oblast školství a vzdělávání dětí cizinců ve **školských zařízeních**. Na území MČ Praha 5 se nachází celkem 21 mateřských škol, 12 základních škol, 4 soukromé mateřské školy a 2 soukromé základní školy. Podrobně o koncentraci dětí cizinců ve školských zařízeních pojednávala kapitola 2.8. Zde zmíníme vybrané školy a školky, které mají zkušenosti s dětmi cizinců a jejich zapojením do života majoritní společnosti.

ZŠ a MŠ Grafická je přímo zapojená do projektu integrace dětí cizinců. Na základě dat poskytnutých odborem školství navštěvovalo v roce 2017 mateřskou školku Grafická 21 dětí cizinců (skoro 30 % všech žáků), z nichž tři čtvrtiny pochází ze třetích zemí. Na základní školu Grafická v roce 2017 docházelo 27 dětí cizinců (skoro 17 % všech žáků), z nichž víc než polovina je původem ze států mimo EU. Informace z výroční zprávy ZŠ a MŠ Grafická za školní rok 2016–2017 poukazuje na narůstající počet dětí cizinců, obzvlášť těch, kteří přicházejí z míst válečného konfliktu. Tito žáci se liší od ostatních vyšší motivací a jsou v některých případech vůdčími osobnostmi třídních kolektivů. Počet dětí cizinců rostl i v aktuálním školním roce, kdy na základní školu dochází již 45 dětí cizinců (skoro čtvrtina všech žáků), z nichž většina přišla z Ukrajiny, Ruska a Číny. Díky etnické rozmanitosti žáků je multikulturní výchova nedílnou součástí života celé školy. Multikulturní aktivity neprobíhají jen v rámci jednoho předmětu, ale v průběhu délky celého studia, a to například formou prezentací země svého původu, přípravou národních autentických jídel, uměleckých vystoupení a participací na kulturních akcích.

Z rozhovoru s ředitelkou školy bylo patrné, že ZŠ a MŠ Grafická má velice aktivní a neustále se rozvíjící přístup k začleňování dětí cizinců. Hned na vstupu do školy děti cizinců vítají vlajky země jejich původu s cílem zajistit nově příchozím žákům-cizincům pocit přijetí, tolerance a plnohodnotnosti. Takové know-how kolektiv školy přivezl z výměnného pobytu v Anglii. Škola byla totiž zapojená do mezinárodního projektu „Záleží na každém dítěti“, který probíhal pod záštitou britské ambasády a ve spolupráci v Babington College v Leicesteru. Projekt byl zaměřen na výuku dětí z jiného prostředí a týkal se především romských dětí a dětí cizinců. V průběhu návštěvy Leicesteru českými pedagogy a Prahy britskými pedagogy došlo k výměně nejrůznějších zkušeností. Do Babington College dochází ca 98 národností. Česká škola převzala kromě vstřícného prostředí školy ve formě vlajkové výzdoby především model diferenciované výuky a motivační programy pro zvýšení školní docházky romských dětí. I přestože projekt skončil, metodik prevence ZŠ a MŠ Grafická nadále spolupracuje s britskými kolegy na sepsání sborníku a má za úkol vytvořit příručku pro nově příchozí učitele.

Všichni pedagogové školy jsou Češi, ale dřív v hodinách dětem cizinců velice pomáhala asistentka moldavského původu mluvící rusky, ukrajinsky, rumunsky a česky. Bohužel ale odešla a škola v současnosti hledá náhradu. S podporou různých grantů na škole probíhá výuka češtiny pro cizince, která je dvoustupňová – výuková a konverzační. Češtinu učí učitelé, kteří zároveň učí cizí jazyk. Na základě dlouhodobých zkušeností dospěl kolektiv školy k závěrům, že je to vhodnější cesta pro učitele a prospěšnější pro žáky. Do integrace dětí

cizinců jsou také zapojeni třídní učitelé, kteří využívají nejrůznější pomůcky a snaží se vytvářet vlastní přístup. Škola spolupracuje s neziskovými organizacemi. Kurz „Vzdělávání pedagogů“ a výukové pomůcky zajišťuje META, o.p.s.

Z hlediska aktivit zaměřených na zapojení dětí cizinců do české společnosti škola pravidelně pořádá nejrůznější akce a snaží se přicházet s novými nápady. Například loni (2017) se konaly mezinárodní Vánoce, které spočívaly v tom, že každý žák představil kulturu, tradice, zvyky a jídlo země, z niž pochází. V jedné třídě se tak sešlo najednou 7 národností. V rámci tříd učitelé připravují různé projekty zaměřené na vzájemné poznávání dětí.

Škola se stará i o volnočasové aktivity svých žáků po výuce. Fungují zde dva komunitní kluby. První je klub Imagion, který je sice víc orientován na romské dětí, ale chodí tam i jiné děti. Je velmi oblíbený u všech dětí. Bohužel v prosinci končí grant, díky kterému byl tento klub organizován. V současné době škola žádá o další grant, který je cílený na podporu volnočasových aktivit, a s jehož podporou by škola chtěla zajistit pokračování tohoto klubu. Druhý klub se jmenuje Komunitní klub při ZŠ Grafická a nabízí vhodné prostředí pro volnočasové aktivity, kde si děti vzájemně pomáhají dělat úkoly, komunikují mezi sebou a společně tráví čas po výuce.

Obrázek 5.1: Vlajky různých států na ZŠ Grafická vyvolávající pocit přijetí

Foto: Ekaterina Ignatyeva

Z rozhovorů se zástupci městské části jsme také zjistili informace o spolupráci **MŠ Podbělohorská** s Indonéským velvyslanectvím. Multikulturní dny pro děti a jejich rodiče s cílem vzájemného poznávání probíhají v **MŠ Duha**. Dlouhodobé zkušenosti se začleňováním dětí cizinců mají na **ZŠ a MŠ Kořenského**. Pedagogové školy si za dlouhá léta vytvořili vlastní strategii, která je zaměřena nejen na děti s odlišným mateřským jazykem (OMJ), ale i na majoritu s cílem zamezení a prevence vzniku projevů rasismu a xenofobie. Za jeden z cílů vzdělávacího programu ZŠ a MŠ Kořenského je vybudování vzájemné úcty a respektu, a to pomocí vzájemné komunikace s odlišnými kulturami.

Široké spektrum aktivit nabízí také **komunitní centrum Prádelna** (dále jen KC Prádelna). Hlavním cílem centra je především propojení a podpora místní komunity na území městské části Praha 5. I přestože dveře do KC Prádelna jsou otevřeny pro všechny občany Prahy 5 bez ohledu na jejich věk a etnický původ, docházejí sem většinou čeští senioři. Mezi aktivity KC Prádelna patří počítačové kurzy, internetová Kavárna, herna stolního tenisu, výtvarné

workshopy, klub stolních her, různé hudební a taneční projekty, audio/video dílny, fotografické a poznávací výlety, různé formy doučování, výtvarné dílny atd. V místní galerii pravidelně pořádají výstavy a vernisáže. Probíhají zde také cestovatelské a fotografické večery, koncerty, divadelní představení, semináře a přednášky na různá témata. Podle vedoucího dochází do KC Prádelna pravidelně kolem 350 seniorů, kteří bydlí na Praze 5. Cizinci v KC Prádelna patří k vzácným návštěvníkům. Informátor zmínil pouze dva příklady: Bělorus, který zde učil angličtinu, ale bohužel se tento rok vrátil domů, a ruská paní, která občas navštíví jazykové nebo počítačové kurzy. Co se týče otázky integrace cizinců, probíhají v KC Prádelna spíše jednorázové akce pořádané ve spolupráci s institucí zastupující určitou migrantskou skupinu (např. Ruské středisko vědy a kultury, Vietnamské velvyslanectví apod.). Za velmi dobrou byla považována spolupráce KC Prádelna s Bulharským kulturním institutem, která loni vyvrcholila v úspěšnou akcí pod názvem „Bulharské Vánoce“. Prostory KC Prádelna si nepravidelně pronajímají dvě komunity cizinců – Rumuni a Litevci. První je Sdružení Rumunů v ČR, které v prostorách centra pořádá aktivity zaměřené na vlastní etnickou komunitu, většinou pro děti a jejich rodiče, kteří pocházejí z Prahy 5. KC Prádelna využívá i tzv. litevská školka, kam o víkendech do různých kroužků dochází litevské děti.

Obrázek 5.2: Komunitní centrum Prádelna

Foto: Ekaterina Ignatyeva

5.1.3 Nevládní neziskové organizace a další instituce

Na území hlavního města Praha poskytuje své služby velké množství nevládních neziskových organizací (dále jen NNO), jejichž kompletní seznam a popis jejich činnosti lze najít na www.metropolevsech.eu. V této části však věnujeme pozornost těm NNO, které působí přímo na území MČ Praha 5 a/nebo intenzivně spolupracují s MČ Praha 5 a aktivně se podílejí na zajišťování integračních aktivit na Praze 5.

V oblasti školství spolupracuje ÚMČ Praha 5 s neziskovou organizací **META, o.p.s.**, která zajišťuje místním školám a školkám asistenty pedagogů pro děti s odlišným mateřským jazykem a poskytuje možnost doučování češtiny na ZŠ a MŠ, kde také pořádá vzdělávací workshopy. META také organizuje školení pedagogů na ZŠ a MŠ v Praze 5, a to pomocí vlastních metodických a výukových materiálů. Pro pedagogy je také k dispozici informační portál www.inkluzivniskola.cz. Kromě vzdělávacích aktivit poskytuje META různé druhy poradenství.

Další neziskovou organizací, s níž spolupracuje MČ Praha 5 v oblasti školství, je **InBáze, z.s.**, která se podílí na pořádání semináře pro pedagogické pracovníky MŠ a ZŠ. InBáze je též organizátorem různých projektů zacílených na posílení vzájemné interakce dětí cizinců a odbourání komunikačních bariér na ZŠ a MŠ (např. projekty Bedýnky příběhů I: Vyprávění pohádek a tvořivé dílny pro děti a Bedýnky příběhů II: Debata s migrantem).

Na území MČ Praha 5 působí také jedna z největších nevládních neziskových organizací v Česku – **Člověk v tísni**, která poskytuje migrantům služby poradenství, doučování a předškolní kluby pro děti. Snaží se spolupracovat s veřejnou správou, a to pomocí pořádání různých seminářů a workshopů, kde předává své zkušenosti. Člověk v tísni se také věnuje analytické činnosti a práci v terénu. Z rozhovoru s klíčovou informátorkou z pobočky Člověk v tísni jsme zjistili, že cílovou skupinou jsou osoby ohrožené sociálním vyloučením, proto se problematice cizinců věnují spíše okrajově a klienty-cizince odkazují na organizace, které se přímo zabývají problematikou cizinců. Mezi problémy, které se řeší na pražské pobočce Člověka v tísni, patří zadlužení klientů, problematika zapojení do programu státní sociální podpory a nárok na dávky v hmotné nouzi, vyřízení přechodného/trvalého pobytu. Všechny služby jsou poskytovány v českém jazyce. Z hlediska státní příslušnosti vyhledávají pomoc a podporu většinou občané Slovenska a česky mluvící cizinci z Ukrajiny a z dalších států bývalého Sovětského svazu.

K vybudování multikulturní společnosti a zajištění lepšího soužití kultur na území MČ Praha 5 přispívá svou činností organizace **Slovo 21, z.s.** Spolupráce městské části a Slovo 21 spočívá především v pořádání nejrůznějších komunitních aktivit zacílených na vzájemné poznávání, navázání důvěry a kontaktů mezi cizinci ze třetích zemí a majoritou. Z již proběhlých akcí lze zmínit multikulturní večer „Sejdeme se na Pětce“ a sousedské setkání „V šest před domem“, které byly zaměřeno na zlepšení sousedských vztahů a každodenního soužití, dětský den v parku Portheimka a nakonec kulatý stůl, kde probíhala diskuze o společném soužití.

5.1.4 Státní správa

Obyvatelé s cizí státní příslušností bydlící na území městské části Praha 5 si vyřizují povolení k pobytu na Oddělení pobytu cizinců **Odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR** (dále jen OAMP MV ČR) na pracovišti v ulici Cigánkova 1861/2, které působí pro Prahu-západ, Prahu 2, 4, 5 a 10. Na tomto pracovišti nabízí cizincům své služby nezisková organizace InBáze, díky které lze na místě získat odborné poradenství, pomoc s vyplněním formulářů

anebo zkontrolovat dokumenty nutné pro vyřizování pobytových záležitostí. Všichni zahraniční studenti (nejen bydlící na Praze 5) si vyřizují pobytové záležitosti na jediném studentském pracovišti OAMP MV ČR na Hládkově v Praze 6, kde bohužel není zajištěna pomoc jakékoliv organizace zabývající se integrací migrantů.

Na území městské části Praha 5 v současné době působí dvě kontaktní pracoviště **Úřadu práce** (dále jen ÚP). Jedno má na starosti zprostředkování zaměstnání, evidenci uchazečů a zájemců o zaměstnání, druhé má v kompetenci státní sociální podporu, oblast podpory nezaměstnaných, oblast sociálních dávek a dávek v hmotné nouzi apod. Z rozhovoru s vedoucí Oddělení zprostředkování jsme zjistili, že přístup k cizincům se na ÚP neliší od přístupu k členům majoritní společnosti. Úředním jazykem na obou kontaktních pracovištích je čeština, proto pokud cizinec není jazykově vybavený, měl by ÚP navštívit s tlumočníkem, kterého si zajistí sám nebo pomocí neziskové organizace. I když ÚP neposkytuje tlumočnické služby, odkazuje na místa, kde cizinec může zdarma zjistit základní informace. Ty jsou k dispozici na informačních letácích v pěti jazykových mutacích (čeština, ruština, arabština, španělština a mongolština) na nástěnce v prostorách ÚP. Na základě vlastních zkušenosti však úředníci tvrdí, že většina migrantů se domluví česky a ostatní přijdou s jazykově vybavenějším kamarádem nebo krajanem.

Obrázek 5.3: Nástěnka na úřadu práce s informacemi v pěti jazykových mutacích

Foto: Ekaterina Ignatyeva

Na ÚP chodí relativně hodně cizinců, většinou jde o rusky mluvicí migranty z Ukrajiny, Ruska, Běloruska a dalších států bývalého Sovětského svazu, a také arabsky mluvicí migranti. Méně často ÚP navštěvují cizinci ze Španělska, Kuby a Velké Británie. Na ÚP mohou cizinci zjistit veškeré informace tykající se českého trhu práce včetně svých práv a povinností, což dle informátorky málokoho z cizinců zajímá - poptávají spíše informace o zdravotním pojištění. Z rozhovoru jsme zjistili, že velkým problémem je přesvědčit cizince pracovat legálně, být evidovaným na ÚP a znát svá práva a povinnosti. Informátorka si postěžovala, že většina cizinců si zvolí nejkratší a nejsnadnější cestu k penězům přes zaměstnání na černo bez ohledu

na důsledky. Dalším problémem je proces nostrifikace vzdělání u lidí staršího věku, které odrazuje nutnost skládat zkoušky (týká se především uznávání středoškolského vzdělání). Nicméně ÚP doporučuje snažit se nostrifikovat předchozí vzdělání pro zvýšení šance uplatnění na českém trhu práce ve vystudovaném oboru.

Z rozhovoru s informátorkou jsme také zjistili informace o úspěšné spolupráci ÚP s Fondem dalšího vzdělávání (dále jen FDV) na dvouletém projektu Podpora cizincům (1. 10. 2018 – 31. 10. 2018). FDV je státní příspěvkovou organizací Ministerstva práce a sociálních věcí (dále jen MPSV), která pomáhá při uplatnění na pracovním trhu, a to pomocí doplnění znalostí a praktických zkušeností (www.fdv.cz). Cílem projektu Podpora cizincům bylo prostřednictvím poradenství v oblasti zaměstnání, sociálního zabezpečení, důchodu apod. zvýšit uplatnitelnost migrantů na českém trhu práce. Jednalo se o individuální kariérové poradenství, skupinové vzdělávání a služby doprovodu specialisty a tlumočení.

5.2 Hodnocení hlavních aktérů integrace cizinců na území městské části Praha 5

Vyhodnocení činnosti hlavních organizací působících na území městské části Praha 5, které se zabývají integrací cizinců anebo pravidelně přicházejí do styku s migranty a mohou mít vliv na proces jejich začleňování do života české společnosti, je rozděleno do dvou částí. První se zabývá vývojem přístupu městské části a institucí k problematice integrace cizinců na Praze 5. Druhá část pak poskytuje vyhodnocení aktuální situace v oblasti integrace cizinců na území městské části Praha 5.

5.2.1 Vyhodnocení institucionálního prostředí v historickém průřezu

Za počátek příchodu cizinců bydlících na území městské části Praha 5 označovali všichni klíčoví informátoři období 90. let 20. století. V posledních letech ale dochází k dynamičtějšímu nárůstu počtu cizinců. Do roku 2016 nebyly otázky integrace cizinců a jejich aktivního zapojení do života majoritní společnosti prioritou Úřadu městské části Praha 5. Z iniciativy úřadu městské části neprobíhaly žádné oficiální kroky zaměřené na cizince, nepracovalo se na vytváření místní integrační strategie, ani na vytváření prostoru pro setkávání, seznámení a budovaní dobrého vzájemného soužití mezi majoritou a cizinci.

V rozhovorech téměř všichni respondenti vyzdvihovali závažnost otázky vzdělávání dětí cizinců. Za zlomový bod v pochopení nutnosti vytvářet integrační strategii je považováno období, kdy došlo k nárůstu počtu dětí cizinců ve školkách a školách na území městské části Praha 5. Zvyšující se počet dětí cizinců signalizoval, že cizinci přicházející s celými rodinami, zakládají zde rodiny a v městské části se usazují natrvalo. V počátcích řešila každá škola otázky začleňování dětí cizinců individuálně a svépomocí. Postupem času vedení škol a školek začalo žádat o podporu grantů zaměřených na podporu integrace dětí cizinců, čímž vytváří udržitelný a systematicky organizovaný integrační proces. Pedagogové absolvovali speciální kurzy poskytované organizací META. Na školách a školkách se začala vyučovat čeština pro cizince, multikulturní výchova a pořádaly se další aktivity zaměřené na integraci.

K zásadním změnám dochází od roku 2016, kdy byla na ÚMČ Praha 5 v rámci Odboru sociální problematiky a prevence kriminality nově zřízena pozice poradce pro cizince, národnostní menšiny a etnické skupiny, jehož činnost spadá pod Oddělení sociálních kurátorů, poradce pro cizince a národnostní menšiny. Avšak v důsledku střídaní zaměstnanců na této pozici se již dva roky nedařilo městské části Praha 5 vytvořit konkrétní postup při integrace cizinců na

její území. Poradce se především stará o problematiku národnostních a etnických menšin, snaží se je zapojit do všech oblastí společenského života, zabývá se poskytováním různých druhů poradenství, podporou aktivit zaměřených na proces integrace cizinců, podílí se na vytváření preventivních opatření a různých projektů. Proto od roku 2016 městská část Praha 5 začíná pravidelně podávat žádosti o účast v Projektu obcí. První projekt byl obecně zaměřen na podporu integrace cizinců. V následujícím roce 2017 byl úspěšně realizován projekt zaměřený na podporu vzdělávacích aktivit k integraci cizinců. V roce 2018 městská část rovněž získala finanční prostředky od Ministerstva vnitra ČR v rámci Projektu obcí.

V rámci realizace projektů v oblasti integrace cizinců začíná městská část Praha 5 hojně spolupracovat s různými neziskovými organizacemi, jimiž jsou Integrační centrum Praha, META, InBáze, Slovo 21, Člověk v tísni atd. Činnosti NNO v oblasti pořádání komunitních, společenských a multikulturních akcí a nejrůznějších vzdělávacích programů vedly k rozvoji agendy integrace cizinců, posunu v oblasti informovanosti cizinců a zpestření nabídky služeb poskytovaných migrantům.

Loni bylo městskou částí Praha 5 zřízeno Vzdělávací informační centrum Praha 5, které se od začátku spolu s Odborem školství podílelo na realizaci projektu „Podpora vzdělávacích aktivit k integraci cizinců na území MČ Prahy 5 v roce 2017“. Integrační aktivity byly zaměřeny na vzdělávání dětí cizinců. Konkrétně byly pořádány kurzy doučování češtiny v MŠ, prázdninový kurz češtiny na ZŠ, bezplatné doučování v ZŠ, workshopy na MŠ a vzdělávání pedagogů MŠ a ZŠ.

5.2.2 Vyhodnocení současného institucionálního prostředí

V poslední době dochází k postupnému otevírání ÚMČ Praha 5 vůči cizincům, což například potvrzuje zřízení pozice poradce pro cizince, jehož náplň práce byla popsána v předchozích odstavcích. Mezi pracovníky ÚMČ a dalších institucí nejsou zastoupeni cizinci ani čeští občané s migrantským původem. Výjimku představují nevládní neziskové organizace, kde jsou cizinci zaměstnáváni poměrně často anebo pomáhají dobrovolně. Zapojení cizinců do řad pracovníků státní správy a samosprávy, do rozhodovacího procesu a jejich podílení se na tvorbě komunitních politik by mohlo být vhodnou a rychlejší cestou k identifikaci specifických potřeb jednotlivých skupin cizinců, zlepšení integračních praktik a vytvoření místní integrační strategie a politiky.

Potřeba předkládané analýzy rovněž poukazuje na zvýšení zájmu městské části o obyvatele s jinou státní příslušností. V rozhovorech s klíčovými aktéry z různých odborů ÚMČ bylo poukázáno na problém absence dat o cizincích a jako následek nemožnost identifikovat cílovou skupinu cizinců, na niž by měla být primárně zaměřena agenda integrace cizinců na Praze 5. Městská část nemá komplexní přehled o cizincích bydlících na jejím území. Chybí pravidelný sběr a vyhodnocování aktuálních dat a informací z různých odborů ÚMČ a dalších zdrojů, které by pomohlo při tvorbě místní integrační strategie.

Z hlediska přístupu různých institucí ke klientům nejsou cizinci vnímáni jako sociální skupina vyžadující odlišný a zvláštní přístup. Upřednostňováno je pojetí, kdy organizace a instituce mají stejný přístup ke všem klientům, a to bez ohledu na jejich státní příslušnost. Na jednu stranu takové jednání poukazuje na rovný přístup a absenci diskriminace. Na druhou stranu ale opominutí specifických potřeb cizinců může vést k vytváření bariér, znevýhodnění a omezování. Například v případě špatné jazykové vybavenosti cizince vzniká jazyková bariéra v komunikaci, což vede k omezenému přístupu cizince k informacím. Přenesení odpovědnosti

a povinnosti zajistit si tlumočníka na cizince může vést k nežádoucímu zanedbání úkonů a zvolení praktik, které integrační proces mohou spíše narušit, než mu pomoci.

Jedním ze zásadních problémů je informovanost cizinců a o cizincích. Na webových stránkách městské části Praha 5 (www.praha5.cz) je informace poskytována pouze v českém jazyce. Podobně je tomu i s tištěnými letáky na informačních stáncích v budově ÚMČ Praha 5. Místní časopis iPětka (www.ipetka.cz) informuje své občany pouze v češtině. Drobným příkladem může být kontaktní pracoviště Úřadu práce na Praze 5, kde cizinec získá základní informace na letácích v pěti jazykových verzích.

Na území městské části Praha 5 se loni (2017) otevřelo Vzdělávací informační centrum, které se již druhým rokem aktivně podílí na realizaci integračních aktivit v rámci projektů obcí. V prostorách VIC se konají prázdninové kurzy češtiny pro dětí cizinců, workshopy pro pedagogy a další akce. V tomto roce integrační aktivity realizované VIC jsou zaměřené i na dospělé cizince.

Nutné je ocenit spolupráci městské části s neziskovými organizacemi (např. META, InBáze, Slovo 21), které jsou využívány pro poskytování různých druhů poradenství, doučování dětí cizinců, školení pedagogů, doprovodů na úřady/do nemocnic a pro realizaci společenských multikulturních aktivit zaměřených na začlenění cizinců a zvýšení tolerance vůči nim u majority. Městská část spolupracuje také s Integračním centrem Praha.

Nejrozvinutější oblastí integrace migrantů je vzdělávání dětí cizinců. Školská zařízení na Praze 5 se aktivně zapojují do integračního procesu nově příchozích žáků s odlišným mateřským jazykem. Žádají o granty na podporu vzdělávacích aktivit pro děti cizinců, spolupracují s neziskovým sektorem, inspirují se příklady ze zahraničních zkušeností a snaží se vytvářet vlastní přístupy a strategie. Často ale narážejí na nedostatek lidských zdrojů. Obtížné je získat asistenta pedagoga k dětem, které mají obtíže s češtinou a/nebo koordinátora pro děti cizinců a jejich rodiče, který by měl na starost zprostředkování komunikace mezi školou, dětmi cizinců, a hlavně jejich rodiči.

5.3 Shrnutí a vyhodnocení hlavních aktérů integrace cizinců

V posledních letech došlo k posunu ve vnímání cizinců, přístupu a „otevírání“ městské části Praha 5 vůči svým občanům, kteří mají jinou státní příslušnost než českou. Otázkami integrace cizinců se nově zabývá poradce pro cizince, národnostní menšiny a etnické skupiny na Odboru sociální problematiky a prevence kriminality. Poradce se pravidelně účastní regionální poradní platformy a dalších schůzí, konferencí apod. zaměřených na řešení problému integrace cizinců na lokální a jiných úrovních. V gesci poradce je též příprava a podání žádostí v rámci nejrůznějších projektů (např. Projekt obcí) o grantovou podporu aktivit spojených s procesem začleňování cizinců do života majoritní společnosti. Poslední tři roky měly podané žádosti o podporu v rámci projektu obcí úspěch, díky čemuž městská část organizuje a realizuje různé druhy integračních aktivit.

Z hlediska institucí, které se aktivně podílejí na procesu integrace cizinců na území městské části Praha 5, lze vyzdvihnout nově zřízené Vzdělávací informační centrum. Centrum realizuje aktivity zaměřené na vzdělávání a doučování dětí cizinců, školení a workshopy pro pedagogy, integračně-orientační kurzy pro dospělé, multikulturní akce atd. Realizace aktivit probíhá za pomocí spolupráce s různými odbory ÚMČ Praha 5, ICP a neziskovými organizacemi. Vysokou míru aktivity v začleňování dětí cizinců vykazují školská zařízení.

Přestože je městská část Praha 5 na dobré cestě v otevírání se cizincům, lze identifikovat některé oblasti, na než by se měla soustředit pozornost. Nejzásadnějším je problém informovanosti cizinců. V současnosti chybí komunikační nástroj pro informování migrantů bydlících na území MČ Praha 5. Chybí místní integrační strategie, která by se opírala o zjištění ze systematicky shromažďovaných a vyhodnocovaných dat a informací o cizincích.

6. Doporučení vedení městské části Praha 5

Doporučení vychází z výsledků analýzy. Byla vytvářena na základě diskuze s pracovníky ÚMČ Praha 5 a dalšími aktéry, kteří přicházejí do styku s cizinci a/nebo mají na starosti agendu jejich integrace do života české majoritní společnosti.

Oblast I: Otevřená MČ Praha 5

Pro dobře fungující úřad městské části důležitá informovanost, komunikace a otevřenost vůči všem svým obyvatelům, včetně cizinců. Otevření úřadu by mělo probíhat dvěma směry, jimiž jsou informovanost samotných cizinců žijících na území MČ Praha 5 a informovanost o přístupu k cizincům a o strategiích jejich integrace v rámci úřadu.

Cíl I. I: Informovanost cizinců na ÚMČ Praha 5

Dále rozvinout již v současné době existující, připravované nebo plánované způsoby zlepšení komunikace mezi cizinci a úřadem městské části, které zahrnují interkulturní komunikaci.

Opatření:

- Překlad vybraných webových stránek MČ do relevantních jazykových mutací (angličtina, ukrajinština, ruština). Obsah stránek by měl především obsahovat základní informace a kontakty na tlumočníky, odkazy na ICP a další organizace – konkrétně např. informace o kurzech českého jazyka. Inspiraci lze najít na webových stránkách MČ Praha 7 www.praha7.cz/en a MČ Praha 4 www.praha4.cz.
- Prostřednictvím odkazů (např. http://metropolevsech.eu/) kontinuálně a včas informovat cizince žijící na území MČ Praha 5 o změnách v zákonech, jejich právech a povinnostech, příležitostech, možnostech a podmínkách získání trvalého pobytu a občanství, varování o rizicích spojených s nelegální činností a/nebo pobytem, a také informování občanů EU o volebním právu v komunálních volbách a nutnosti registrace.
- Vytvoření banneru na hlavní webovou stránku MČ s odkazem na webové stránky hlavního města s obecnými informacemi pro cizince poskytované ve více jazykových mutacích „Praha – metropole všech“ www.metropolevsech.eu.
- Překlad základních obecních vyhlášek MČ Prahy 5 do relevantních jazyků (angličtina, ruština, ukrajinština).
- Na webových stránkách MČ Praha 5 informovat o jejím zapojení do Projektu obcí MV ČR, včetně prezentace dosavadních výsledků a záměrů do budoucna.
- Vytvoření základních letáků pro cizince žijící na území MČ Praha 5 (důležité kontakty, adresy, povinnosti, seznamy kurzů), jejich distribuce na odbory ÚMČ, do škol a školek se zvýšeným počtem dětí cizinců a také komunitním centrům.

Cíl I. II: Propojení a zlepšení informovanosti v rámci Úřadu MČ Praha 5 a spolupracujících organizací

Posílit komunikaci a spolupráci v rámci ÚMČ Praha 5 s ostatními organizacemi. Zaměstnanci úřadu městské části a dalších organizací, kteří s cizinci přicházejí do styku, by se měli navzájem informovat o zkušenostech, aktivitách a záměrech.

Opatření:

- Vytvoření (ve spolupráci s ICP a/nebo dalšími organizacemi) seznamu tlumočníků a překladatelů, který budou mít jednotlivé složky úřadu, školská zařízení, Městská policie a další instituce k dispozici.
- Propojení agendy integrace napříč odbory úřadu, kterých se integrace týká (sociální oblast, bydlení, zdravotnictví, školství, práce a podnikání, kriminalita atd.).
- Pravidelné setkávání Odboru školství, Odboru sociální problematiky a prevence kriminality, zástupců ÚP, zástupců škol, zástupců ICP, nevládních organizací, kulturních a komunitních center za účelem diskuze novinek v oblasti integrace.

Cíl I. III: Zvyšování interkulturních kompetencí úřadu a institucí

Opatření:

- Interkulturní semináře a školení pro pracovníky ÚMČ a jeho odbory.
- Vytvoření stručné informace „Jak komunikovat s cizinci" (součástí kontakt na tlumočníka, interkulturního pracovníka).
- Zvážit vytvoření pozice interkulturního pracovníka, který bude vytvářet podporu pro úředníky i cizince a kterého by mohlo využívat více institucí (včetně např. Úřadu práce). Lze financovat z grantů MV ČR na podporu integrace cizinců.

Cíl I. IV: Výměna zkušeností a spolupráce

Opatření:

- Síťování s ostatními městskými částmi a školami za účelem sdílení informací, zkušeností, inspirací, projektů.
- Vytvoření a rozeslání grantového kalendáře relevantním institucím, které mohou žádat podporu v oblasti integrace cizinců (školy, NNO, organizace poskytující sociální služby).
- Pokračování v pravidelných návštěvách a aktivní participaci na Regionální poradní platformě, a to všech aktérů, kteří svou činností přispívají k procesu integrace cizinců.
- Nadále spolupracovat s neziskovými organizacemi, popř. navázat spolupráci s dalšími.

Oblast II: Zapojení cizinců, cizineckých organizací, NNO a komunitních center

Z rozhovorů a výzkumu v terénu vyplynulo, že v rámci městské části chybí větší zapojení cizinců, ale také dalších obyvatel do společných aktivit a procesu rozhodování. Městské části by mělo záležet na dobrých sousedských vztazích a také by se měla systematičtěji zabývat zapojením samotných cizinců.

Cíl II. I: Podpora komunikace a spolupráce mezi cizinci žijícími na území MČ Praha 5

Opatření:

- Identifikovat cizinecká sdružení a aktivní cizince za účelem získání informací o potřebách cizinců a nabídnout jim prostor pro prezentaci vlastních potřeb a problémů (např. skrze otevřené setkání vedení MČ a úředníků s cizinci), pozitivních příkladů soužití
- Nabídka prostor MČ Praha 5 pro setkávání či organizování kulturních akcí.

- Vyhledávání aktivních a angažovaných cizinců a jejich začleňování do rozhodovacích procesů o směřování místních integračních aktivit.
- Pravidelné pořádání sousedských slavností s důrazem na prezentaci aktivit a života všech obyvatel včetně cizinců za účelem vzájemného seznámení a zlepšení interakce na lokální úrovni.

Cíl II. II: Začlenění cizinců do procesu rozhodování

Opatření:

- Zapojení cizinců a cizineckých organizací, NNO a komunitních center do přípravy a realizace aktivit v rámci projektu obcí MV ČR (a dalších grantů), propojení jejich činnosti.
- Vzájemné sdílení informací (publikace novinek z MČ na komunikačních kanálech cizineckých organizací a naopak).
- Zvážit zaměstnávání cizinců na úřadech, školách, pobočkách Městské policie např. jako socio-kulturních a terénních pracovníků, asistentů pedagogů apod.
- Začlenit cizince do participativních částí vytváření strategického a komunitního plánování (např. formou workshopu).
- Konzultace integračních grantových žádostí s cizinci, přizpůsobení setkání a plánování časovým možnostem veřejnosti (mimo standardní pracovní dobu).

Oblast III: Podpora integrace cizinců

Vzhledem k neustále narůstajícímu počtu cizinců na území MČ Praha 5 by se integrace cizinců měla stát jednou z priorit ÚMČ Praha 5. Z rozhovorů jsme zjistili, že vedení MČ chybí základní informace o zde žijících cizincích. Z toho vyplývají i obtíže při identifikaci cílové skupiny, na kterou budou zaměřeny integrační aktivity.

Cíl III. I: Vytvoření znalostní základny MČ Praha 5

Opatření:

- S pomocí nastavení jednoduchých indikátorů pravidelně sledovat vývoj počtu a struktury cizinců a jejich rozmístění na území MČ Praha 5.
- Sledovat a hodnotit integraci a segregaci cizinců, obzvlášť v oblastech bydlení a školství (např. míra prostorové koncentrace bydlení skupin cizinců, rozložení dětí-cizinců ve školkách a školách, jednotlivých ročnících tříd apod.) za účelem včasné identifikace potenciálních problémů a prevence jejich vzniku.
- Zadání doplňkových analýz/výzkumů (např. migrační a integrační strategie cizinců na Praze 5, možnosti občanské a politické participace cizinců, účast v kulturních a sportovních spolcích apod.).
- Pravidelně doplňovat a šířit získané informace mezi odbory ÚMČ Praha 5 a dalšími aktéry integrace cizinců.
- Zmapovat potřeby cizinců v různých oblastech občanského života s ohledem na rozmanité složení skupin cizinců (věk, délka pobytu, náboženství, kulturně-mentální nastavení atd.).
- Zmapovat nabídku a dostupnost sociálních služeb a vyhodnotit, zda odpovídá poptávce ze strany cizinců a zda všechny skupiny cizinců mají ke službám stejný přístup.

Oblast IV. Vzdělávání

Vzdělávání je považováno za stěžejní oblast integrace cizinců, a to s významným rozvojovým potenciálem do budoucna. Problematika vzdělávání cizinců se týká nejen dětí cizinců ve školských zařízeních, ale také dospělých cizinců.

Cíl IV. I: Podpora integrace dětí cizinců ve školských zařízeních

Opatření:

- Podpora výuky češtiny pro cizince na školách, podpora integračních aktivit na školách.
- Využití asistentů pedagogů a interkulturních pracovníků ve školských zařízeních se zvýšenou koncentrací dětí cizinců. Případné sdílení specialistů mezi několika školami.
- Zajištění většího počtu přípravných tříd pro školy spravované MČ Praha 5 za účelem zlepšování orientace dětí cizinců a zrychlení procesu začleňování do nové společnosti.
- Podpora multikulturní výchovy ve školských zařízeních.
- Pravidelná setkávání výchovných poradců (navázat na dosavadní setkávání Odboru školství a kultury s řediteli škol a zvát na ně pravidelně také výchovné poradce, kteří mají s integrací přímou zkušenost).
- Zaměřit se také na systematickou výuku českého jazyka pro cizince v mateřských školách (v rámci projektu obcí navázat také na spolupráci s mateřskými školami, zahájení systematické podpory výuky českého jazyka pro cizince v MŠ).
- Zajistit finanční stabilitu školám a dalším institucím, které mají problémy zajistit kontinuitu integračních aktivit z důvodu nepravidelného vypisování grantů na podporu integrace a/nebo odlišného nastavení financování (kalendářní vs. školní rok). Při sestavování rozpočtu MČ vytvořit rezervu, která pomůže při překlenování nesnází.
- Zajistit kontinuitu výuky češtiny pro cizince a dalších integračních aktivit po dobu celého školního roku.
- Zajistit kontinuitu fungování školních komunitních klubů (např. Imagion v ZŠ Grafická) po dobu celého školního roku
- Podpora pravidelných školení pedagogů (např. pomocí organizace META).
- Podpora zapojení škol do mezinárodních projektů (např. projekt „Záleží na každém dítěti“ ve spolupráci s britskou ambasádou) a usilování o participaci na dalších podobných projektech.

Cíl IV. II: Podpora vzdělávacích aktivit pro dospělé cizince

Opatření:

- Zlepšit dostupnost jazykových kurzů pro dospělé cizince s ohledem na jejich časové možnosti.
- Podporovat dostupnost jazykových kurzů pro všechny skupiny cizinců včetně cizinců z EU.
- Zajistit kurzy socio-kulturní orientace podle zájmu samotných cizinců (např. ve spolupráci c ICP).
- Zřídit konverzační kluby (např. v prostorách VIC a/nebo na školách a školkách pro rodiče cizince) .

Cíl IV. III: Podpora a rozvoj zapojení dětí cizinců do kolektivů škol a tříd

Opatření:

- Zvýšení tolerance a respektu k jinakosti u dětí a pedagogů na základních školách prostřednictvím školení lektorů na téma interkulturního vzdělávání a výchovy k toleranci nebo např. pořádání tematických hodin/setkáních o zemi původu spolužáků.
- Urychlení integrace nově příchozích dětí cizinců bez znalosti českého jazyka skrze soubor opatření (jazykové kurzy, soukromé doučování, asistence ve výuce, apod.).

Cíl IV. IV: Posílení integračního potenciálu základních škol ve vztahu k rodinám a vnějšímu prostředí

Opatření:

- Rozvinutí spolupráce mezi školou, rodinami cizinců a širší komunitou (např. migrantské a další spolky) s cílem lépe vysvětlit vzdělávací systém rodičům-cizincům, představit kulturní vzorce a motivace rodin pocházejí z různých zemí.
- Prostor pro reprezentaci cizinců (např. skrze setkání, kde by se rodiče-cizinci mohli lépe představit a prezentovat svoji kulturu, např. skrze vlastní kuchyni). Inspiraci lze čerpat ze zkušeností Německé školy (např. Setkání nových rodičů a/nebo Rodičovská kavárna).

Oblast V. Každodenní soužití

Každodenní soužití v rezidenčních čtvrtích městské části se nevyznačuje konflikty, ale ani hlubšími, pevnějšími a trvalejšími sousedskými vztahy. Převažuje letmé potkávání a míjení se ve sdíleném veřejném prostoru doprovázené „lhostejnou nevšímavostí“. Omezený kontakt a nerozvinuté vztahy na lokální úrovní jsou obecný znakem současné společnosti. I tak je možné zlepšit místní interakci informovaností cizinců a informacemi o cizincích. Bariéry v komunikaci rovněž posiluje negativní vnímání některých skupin cizinců ze strany majoritní společnosti.

Cíl V. I: Vytvoření příležitostí pro setkávání a lepší vzájemnou znalost

Opatření:

- Pořádání sousedských setkání (např. typu Rodina od vedle) a festivalů rozmanitých kultur (folklór, kuchyně, zvyky, tradice), důležité je zapojeni také místních cizinců.
- Aktivní zapojení cizinců do existujících kulturních akcí a spolků (cizinci zváni jako hosté, účastníci, popř. spolupořadatelé).
- Nadále podporovat integrační aktivity pro děti (sportovní soutěže, dětské dny v parku Portheimka a Sacre Coeur, Pohádkový les apod.).
- Nadále podporovat komunitní akce zaměřené na vzájemné seznámení a navázání kontaktů (např. sousedské setkání „V šest před domem“, multikulturní večer „Sejdeme se na Pětce“).

- Nadále podporovat společenské akce pořádané skupinami cizinců v komunitním centru Prádelna a usilování o zapojení dalších skupin cizinců (např. navázání spolupráce s migrantskými menšinami přes Dům národnostních menšin).
- Cizincům staršího věku nabídnout příležitost seznámit se a zapojit se do společných aktivit s členy majoritní společnosti, např. skrze setkání s cizinci v komunitním centru Prádelna, který nyní navštěvují převážně důchodci.
- Zajištění pravidelného prostoru (rubriky) v časopise iPětka pro informace o migrantských spolcích a jejich činnosti a/nebo představení zajímavých osobností z řad cizinců žijících na Praze 5 (migrantské příběhy, příklady pozitivní interakce ve škole, v práci, v běžném životě).

Cíl V. II: Zlepšení percepce majority vůči cizincům

Vytvořit pozitivní percepci zejména u členů majoritní společnosti, zvýšení tolerance a respektu vůči cizincům.

Opatření:

- Zajištění pravidelného prostoru (rubriky) v časopise iPětka pro informace o migrantských spolcích a jejich činnosti a/nebo představení zajímavých osobností z řad cizinců žijících na Praze 5 (migrantské příběhy, příklady pozitivní interakce ve škole, v práci, v běžném životě).

7 Literatura a zdroje dat

Literatura

DRBOHLAV, D., MEDOVÁ, L., ČERMÁK, Z., JANSKÁ, E., ČERMÁKOVÁ, D., DZÚROVÁ, D. (2010): Migrace a (i)migranti v Česku. Kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme? Praha. Sociologické nakladatelství (SLON).

SÝKORA. L. (2001): Proměny prostorové struktury Prahy v kontextu postkomunistické transformace. In: Hampl, M. a kol: Regionální vývoj: specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie. Univerzita Karlova v Praze, DemoArt, Praha, s. 127–166.

SÝKORA, L. (2010) Rezidenční segregace. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta.

SÝKORA, L., MATOUŠEK, R., BRABCOVÁ, Š., ČANĚK, M., FIEDLEROVÁ, K., PROCHÁZKOVÁ, A., TRLIFAJOVÁ, L. (2015) Metodika identifikace lokalit rezidenční segregace. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Centrum pro výzkum měst a regionů a Multikulturní centrum Praha, 52 s. ISBN 978-80-7444-041-0 (UK PřF), 978-80-87615-53-9 (MKC). Dostupné online: http://migraceonline.cz/doc/metodika_identifikace_lokalit_segregace_dvoustrany.pdf [certifikovaná metodika, Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR, 2016].

Zdroje dat

Český statistický úřad, www.czso.cz

Koncepce hl. m. Prahy pro oblast integrace cizinců pro období 2018–2021

Ředitelství služby cizinecké policie ČR

Sčítání lidí, domů a bytů 2011

Statistiky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, www.msmt.cz

www.dsp-praha.org/cz

www.fdv.cz

www.inkluzivniskola.cz

www.ipetka.cz

www.metropolevsech.eu

www.praha5.cz

www.zsgraficka.cz

8 Přílohy

Příloha 1: Seznam účastníků diskuzního setkání

Úvodní diskuzní setkání k projektu "Analýza cizinců na území Městské části Praha 5" s klíčovými aktéry se uskutečnilo 9. dubna 2018 na ÚMČ Praha 5. Cílem byla vstupní identifikace hlavních témat v oblasti vzájemného soužití a integrace cizinců. Diskuze byla zaměřena na:

- identifikaci vnímaných rizik, problémů a rovněž pozitivních stránek soužití a potenciálů ze strany klíčových informátorů (politická reprezentace a administrativa městské části, Policie, školská zařízení, nevládní neziskové organizace)
- identifikaci hlavních sociálních skupin, které jsou zdroji a předmětem konfliktů, ale také bezproblémového soužití,
- identifikaci témat a lokalit, kolem a v nichž se konflikty nebo potenciální problémy odehrávají, a kde naopak dochází k pozitivní interakci podporující a prohlubující vzájemné soužití.

Informace získané během úvodního diskuzního setkání sloužily pro vypracování témat, na které jsme se následně zaměřili při provedení doplňkových polostrukturovaných rozhovorů.

- Ing. Pavel Richter – starosta MČ Praha 5
- JUDr. Petr Lachnit – radní MČ Praha 5 (sociální oblast, bezpečnost a prevence kriminality)
- Jan Janoušek – specialista integrace cizinců, MHMP
- Daniela Vrecionová – Vzdělávací Informační Centrum Praha 5
- Mgr. Roman Přibyl – referent, Odbor živnostenský a občanskoprávních agend, Oddělení přestupků na ÚMČ Praha 5
- Mgr. Jana Zacharová – vedoucí Odboru školství na ÚMČ Praha 5
- Eva Neradová – vedoucí Oddělení metodiky, rozpočtu a veřejnosprávní kontroly na ÚMČ Praha 5
- Mgr. Iva Pokorná – vedoucí odboru sociální problematiky a prevence kriminality na ÚMČ Praha 5
- Mgr. Lenka Kazdová Kocourková – sociální kurátor pro dospělé, poradce pro cizince, národnostní menšiny a etnické skupiny, Odbor sociální problematiky a prevence kriminality, ÚMČ Praha 5
- Mgr. Vít Šolle – zástupce starosty MČ P5
- Mgr. et Mgr. Šárka Vohlídalová – zástupkyně vedoucího oddělení, InBáze, z.s.
- Mgr. Marina Pojmanová – pracovní a kariérová poradkyně, InBáze, z.s.
- Natalia Stehnejová – vedoucí pobočky Praha 13, ICP

Příloha 2: Seznam klíčových aktérů

- Jana Frishmannová – ředitelka Vzdělávacího Informačního Centra Praha 5
- Daniela Vrecionová – Vzdělávací Informační Centrum Praha 5
- Natalia Stehnejová – vedoucí pobočky Praha 13, ICP
- Mgr. Roman Přibyl – referent, Odbor živnostenský a občanskoprávních agend, Oddělení přestupků na ÚMČ Praha 5
- Mgr. Vít Šolle – zástupce starosty MČ P5
- Mgr. Jana Zacharová – vedoucí Odboru školství na ÚMČ Praha 5
- Eva Neradová – vedoucí Oddělení metodiky, rozpočtu a veřejnosprávní kontroly na ÚMČ Praha 5
- Mgr. et Mgr. Šárka Vohlídalová – zástupkyně vedoucího oddělení, InBáze, z.s.
- Mgr. Iva Pokorná – vedoucí odboru sociální problematiky a prevence kriminality na ÚMČ Praha 5
- Mgr. Lenka Kazdová Kocourková – sociální kurátor pro dospělé, poradce pro cizince, národnostní menšiny a etnické skupiny, Odbor sociální problematiky a prevence kriminality, ÚMČ Praha 5
- Michael Čihák – vědoucí KC Prádelna
- Bc. Jana Sabri – vedoucí Oddělení zprostředkování, Úřad práce ČR – Kontaktní pracoviště Praha 5
- Mgr. Radmila Jedličková – ředitelka MŠ a ZŠ Grafická
- Halina Mášová, DiS. – koordinátorka registrovaných služeb, dluhová poradkyně, Člověk v tísni o.p.s., pobočka Praha
- Jitka Špetová – jednatelka, Německá škola v Praze, s.r.o.
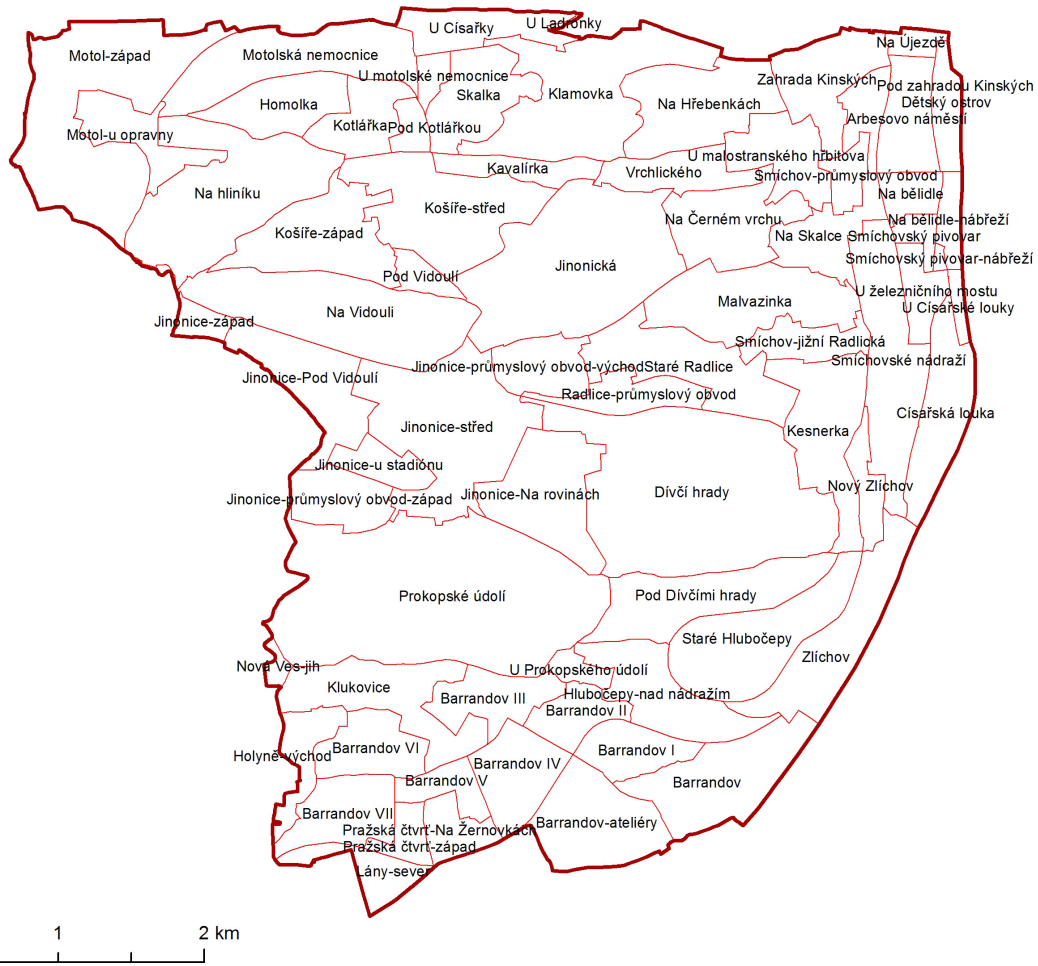
Příloha 3: Praha 5 - názvy ZSJ